

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Malinen Heli ja Neitola Anne

Vanhempien kokemuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksista heidän perheidensä arkeen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatuksen koulutus
2017

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Varhaiskasvatuksen koulutus		Tekijä/Author Malinen Heli ja Neitola Anne	
Työn nimi/Title of thesis Vanhempien kokemuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksista <u>heidän perheidensä arkeen</u>			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis pro gradu	Aika/Year 2017	Sivumäärä/No. of pages 98+2
Tiivistelmä/Abstract <p>Yksi viimeaikaisista varhaiskasvatuslain muutoksista koski subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista 20 tuntiin viikossa. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää <i>millaisia kokemuksia vanhemmilla on subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta ja miten rajaaminen näkyy heidän perheidensä arjessa</i>. Lisäksi selvitämme, kuinka 20 tuntia varhaiskasvatusta viikossa on käytännössä järjestetty, ovatko vanhemmat olleet tyytyväisiä toteutukseen ja kokevatko he lapsensa saavan tarpeeksi varhaiskasvatusta. Vanhempien kokemusten kautta selvitämme myös rajaamisen vaikutuksia heidän lastensa arkeen.</p> <p>Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus, jossa käytimme fenomenologista tutkimusotetta. Tutkimusaineisto koostuu viiden vanhemman haastatteluista. Haastatteluhetkellä rajaaminen oli tullut lasten kohdalla voimaan noin kaksi kuukautta sitten. Analysoimme tutkimusaineiston käyttäen fenomenologisia analyysimenetelmiä. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä kuvaamme varhaiskasvatuksen kontekstia tutkimuksemme taustalla ja erityisesti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden historiaa ja nykytilaa. Käsittelemme myös perheen merkitystä kasvattajana, varhaiskasvatuksen merkitystä perheen tukijana sekä kansainvälisiä ja suomalaisia tutkimustuloksia varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutuksista lapselle ja yhteiskunnalle.</p> <p>Tutkimusaineisto osoittaa, että vanhemmat ovat saaneet valita 20 tunnin varhaiskasvatuksen järjestämisen osapäiväisesti tai osaviikkoisesti. 20 tuntia koetaan pääsääntöisesti riittäväksi, mutta aikojen joustamattomuuden vuoksi osa perheistä ei käytä koko 20 tuntia. Osa vanhemmista koki, ettei rajaaminen juurikaan vaikuttanut heidän perheidensä arkeen, kun taas osassa perheistä vaikutuksia nähtiin paljon. Ryhmien toiminnassa ja pedagogiikassa tulisi huomioida osaviikkoiset sekä osapäiväiset lapset nykyistä paremmin. Osa vanhemmista on kokenut syyllistämistä, kyseenalaistamista ja riittämättömyyden tunteita koettuaan 20 tunnin viikoittaisen varhaiskasvatuksen riittämättömäksi. Laajennetun varhaiskasvatusoikeuden myöntämisen perusteet ja hakuprosessi tulisi tehdä selväksi vanhemmille ja henkilökunnalle sekä yhdenmukaistaa käytännöt perheiden tasa-arvoisen kohtelun turvaamiseksi. Vanhemmat kokivat ikävän, että lapset ja perheet ovat eriarvoisessa asemassa eri kaupungeissa.</p> <p>Tuloksia voidaan hyödyntää rajaamisen toteutukseen liittyvässä kehittämistyössä esimerkiksi päiväkotien, kuntien ja myös valtion tasolla. Luotettavuuden kannalta tärkeää on tutkimusprosessin vaiheiden avoin kuvaaminen sekä tutkijan aseman pohtiminen. Arvioimme tutkimuksen eettisyyttä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen (2012) mukaan ja lisäksi pohdimme parityön merkitystä.</p>			
Asiasanat/Keywords Varhaiskasvatus, subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus, laadullinen tut-			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus Suomessa	4
2.1	Mitä varhaiskasvatus on?	4
2.2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	6
2.3	Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden historiaa	8
2.4	Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen	10
3	Perhe ja varhaiskasvatus	13
3.1	Perhe kasvattajana.....	13
3.2	Varhaiskasvatus perheen tukena	15
3.3	Lapsen oikeudet	17
3.4	Varhaiskasvatukseen osallistumisen merkitys	19
3.4.1	<i>Oppiminen ja myöhempi elämä .....</i>	<i>20</i>
3.4.2	<i>Riskiryhmät, ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen.....</i>	<i>24</i>
3.4.3	<i>Investointi tulevaisuuteen .....</i>	<i>26</i>
4	Tutkimuksen toteutus.....	28
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	28
4.2	Laadullinen tutkimus	29
4.2.1	<i>Fenomenologinen tutkimus.....</i>	<i>31</i>
4.2.2	<i>Tutkijan positio.....</i>	<i>33</i>
4.3	Aineiston keruu.....	34
4.4	Aineiston fenomenologinen analyysi	37
5	Tulokset	45
5.1	Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen toteutus	45
5.1.1	<i>Vanhempien vaikuttamismahdollisuudet .....</i>	<i>45</i>
5.1.2	<i>20 tunnin varhaiskasvatusoikeuden toteutus ja sen riittävyys .....</i>	<i>46</i>
5.1.3	<i>Muutoksen selkeys ja suunnitelmallisuus .....</i>	<i>50</i>
5.1.4	<i>Laajennettu oikeus.....</i>	<i>53</i>
5.2	Subjektiiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisen vaikutukset perheen arkeen	57
5.2.1	<i>Vaikutus vanhempien jaksamiseen .....</i>	<i>59</i>
5.2.2	<i>Vaikutus työssäkäyntiin .....</i>	<i>64</i>
5.2.3	<i>Vaikutus lapsen kaverisuhteisiin ja arkeen .....</i>	<i>66</i>
5.3	Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkyminen pedagogiikassa ja laadussa.....	70
5.4	Vanhempien ajatuksia subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta yhteiskunnallisesti	73
6	Pohdinta.....	78
6.1	Tutkimustulosten tarkastelua ja johtopäätökset	78

6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	82
6.3	Parityöskentely.....	86
7	Kirjallisuusluettelo	88

Liitteet

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen viimeaikaiset lakimuutokset ovat nostaneet varhaiskasvatuksen monien huulille. Varhaiskasvatuksen hallinnonala siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriölle 1.1.2013. Vuonna 1973 voimaan tulleen päivähoitolain uudistusta ehdittiin kaivata pitkään. Varhaiskasvatuslakia uudistettiin vaiheittain ja ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.8.2015. Laki lasten päivähoidosta muuttui nimeltään varhaiskasvatuslaiksi ja lasten päivähoito -termi varhaiskasvatukseksi. Lisäksi muuttui muun muassa varhaiskasvatuksen määritelmä, joka annettiin ensimmäistä kertaa lain tasolla. (OKM, 2015a.) 1.8.2016 voimaan tullut lakimuutos (108/2016) koskee muun muassa lapsen subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Samalla päivähoitoasetusta muutettiin aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun osalta. (OKM, 2015b.)

Varhaiskasvatuslain muutos, jossa lasten subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen rajattiin, tuli voimaan 1.8.2016. Varhaiskasvatuslain muutoksen myötä kunnilla on ollut mahdollisuus päättää, rajaavatko he subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta. Useissa kunnissa on päädytty subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen. Muutetun lain mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Esiopetusikäisillä on oikeus esiopetukseen, joka on 20 tuntia viikossa. Tämän lisäksi lapsella ei ole subjektiivista oikeutta osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen, mikäli hänen vanhempansa ovat kotona esimerkiksi työttömyyden tai vanhempainvapaan takia. (HE 80/2015, s. 1; Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 11§.) Oikeuden on arvioitu muuttuvan 20 tuntiin viikossa 6,7 prosentilla varhaiskasvatuksessa olevista lapsista (HE 80/2015, s. 23–24).

Tutkimuksemme tarkoituksena on tuoda vanhempien ääni kuuluviin subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen tiimoilta. Päättökysymyksemme on: millaisia kokemuksia vanhemmilla on subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta ja miten rajaaminen näkyy heidän perheidensä arjessa? Haluamme kuulla kokemuksia siitä, kuinka rajatun varhaiskasvatusoikeuden toteuttaminen on käytännössä järjestetty, ovatko vanhemmat olleet tyytyväisiä toteutukseen ja kokevatko he lapsensa saavan tarpeeksi varhaiskasvatusta. Lisäksi haluamme vanhempien kokemusten kautta kuulla myös rajaamisen vaikutuksista heidän lapsensa arkeen, kaverisuhteisiin tai viihtymiseen päiväkodissa. Haluamme kuulla niiden perheiden kokemuksista, joiden lapset ovat saaneet olla aikaisemmin

kokopäiväisesti varhaiskasvatuksessa, mutta rajauksen jälkeen oikeus on 20 tuntia viikossa.

Kiinnostuksemme rajaamiseen ja sen vaikutusten tutkimiseen nousivat, koska tulemme toimimaan varhaiskasvatuksen ammattilaisina ja lakimuutokset näkyvät suoraan käytännön työssä. Myös mediassa subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta on käyty paljon kärkeästä keskustelua. Haluamme ymmärtää vanhempien näkökulmaa, koska vanhemmat ovat lapsensa pääkasvattajia ja asiantuntijoita. Lastentarhanopettajan työssä tärkeä tehtävämme on tukea vanhempien kasvatustyötä, jonka mahdollistaa perheen tilanteen ymmärtäminen. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on tullut vasta voimaan, joten sen vaikutuksia ei ole vielä ehditty tutkia kattavasti. Tuottamaamme tietoa voivat käyttää hyödyksi varhaiskasvatuksen johtajat ja ammattilaiset kehittääkseen toimintaansa erityisesti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden näkökulmasta vastaamaan paremmin sekä perheiden että ammattilaisten tarpeita.

Lakia säädettäessä eduskunta edellytti, että hallitus seuraa uuden varhaiskasvatuslain kokonaisvaikutuksia. Arviointia tekemään on käynnistetty VakaVai -tutkimushanke, joka toteutetaan Oulun Yliopistossa kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimusryhmässä. VakaVai -tutkimushankkeessa selvitetään vuosina 2015 ja 2016 tapahtuneiden varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten kokonaisvaikutuksia, jossa yksi osa on subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden muutoksen vaikutukset. (VakaVai, 2017.) Teemme pro gradu -tutkielmaamme yhteistyössä VakaVai -hankkeen kanssa ja tämän tutkielmamme yhteydessä keräämämme haastatteluaineisto annetaan VakaVai -hankkeen käyttöön.

Tutkielmassamme on teoreettinen sekä empiirinen osuus. Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys muodostuu luvuissa 2 ja 3. Luvussa 2 esittelemme varhaiskasvatuksen kontekstia tutkimuksemme taustalla. Kuvaamme varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen alan muutosta viime vuosina sekä varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä. Erityinen mielenkiinto tutkimuksemme kannalta kiinnittyy subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden historiaan ja nykytilaan. Luvussa 3 käsittelemme perhettä ja varhaiskasvatusta suhteessa toisiinsa. Alaluvuissa käsittelemme perheen merkitystä kasvattajana, varhaiskasvatuksen merkitystä perheen kasvatustyön tukijana sekä lasten oikeuksia. Viimeisessä alaluvussa esittelemme kansainvälisiä ja suomalaisia tutkimustuloksia varhaiskasvatukseen osallistumisen merkityksestä lapselle ja yhteiskunnalle. Tutkimuksemme aihepiiri kytkeytyy ristiriitaiseen kenttään, jossa yhtäältä korostetaan lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen

positiivisia vaikutuksia (mm. Heckman 2008, 2011, Andersson 1992, OECD 2014, Karhula, Erola & Kilpi-Jakonen 2016). Toisaalta korostetaan varhaisten kiintymyssuhteiden ja kotihoidon merkitystä erityisesti pienen lapsen kohdalla (mm. Keltikangas-Järvinen 2012). Suomessa varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä on alhainen verrattuna muihin Pohjoismaihin ja määrä on myös alle OECD-maiden keskiarvon (OECD, 2016, s. 308). EU:lla on koulutusyhteistyön strategia ET 2020, jonka yhtenä tavoitteena on saada 95 prosenttia 4-vuotiaista ja sitä vanhemmista lapsista varhaiskasvatuksen piiriin vuoteen 2020 mennessä (Council of The European Union, 2009, s 9).

Olemme käyttäneet tutkimuksessamme fenomenologista tutkimusotetta ja fenomenologista analyysia. Tutkimuksen aineisto on kerätty loka-marraskuussa 2016 ja tammikuussa 2017 haastattelemalla viittä vanhempaa, joiden lasta subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen oli koskenut. Luvussa 4 kerromme tutkimuksen toteuttamisesta esitellen laadullista ja fenomenologista tutkimusta sekä avaamalla positiotamme tutkijoina tässä tutkimuksessa. Lisäksi kuvailemme aineistonkeruuprosessimme sekä fenomenologisen analyysiprosessin suorittamisen. Viidennessä luvussa käsittelemme tutkimuksemme tuloksia tukien tulosten esittämistä aineistoesimerkein sekä peilaten niitä teoriaan. Pohdintaluvussa 6 koamme tutkimustuloksiamme ja johtopäätöksiämme sekä esittelemme jatkotutkimusideoita. Lisäksi pohdimme tutkimuksemme luotettavuutta ja eettisyyttä sekä parityöskentelyn merkitystä.

2 Varhaiskasvatus Suomessa

Tässä pääluvussa esittelemme varhaiskasvatuksen kontekstia tutkimuksemme taustalla. Ensimmäisessä alaluvussa 2.1 määrittelemme varhaiskasvatusta, sen tavoitteita ja varhaiskasvatuksen hallinnonalan muutosta. Luvussa 2.2 kerromme varhaiskasvatusta ohjaavasta lainsäädännöstä ja asiakirjoista sekä varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Luvussa 2.3 esittelemme subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden historiaa ja yhteiskunnallista pohdintaa sen taustalla. Viimeisessä alaluvussa 2.4 kerromme varhaiskasvatuslain muutoksista ja erityisesti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta 1.8.2016 alkaen.

2.1 Mitä varhaiskasvatus on?

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatuslaissa suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1 §). Huoltajilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksella tuetaan ja täydennetään kotien kasvatustehtävää ja lasten hyvinvointia. Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kehityspolkua ja suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista, mikä tapahtuu yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäisee syrjäytymistä ja tukee lasten osallisuutta sekä kasvamista aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi. Varhaiskasvatus myös mahdollistaa huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8, 14.)

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1 §, 2§). Tavoitteet ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia. Varhaiskasvatuslaissa määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteiksi:

”1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;

2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja kouluksellisen tasa-arvon toteuttamista;

- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä”

(Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 2a§.)

Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatuslaissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1§, 11§.) Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät hänen huoltajansa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 14). Esiopetuksessa olevalla lapsella on oltava mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 11b§).

Varhaiskasvatuksen ala on kokenut viime vuosina monia muutoksia muun muassa hallinnonalan, lainsäädännön ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman osalta. Päivähoidolaki astui voimaan 1.4.1973, jonka myötä vahvistettiin, että lasten päivähoidon yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluivat sosiaalihuollukselle (Alila, 2010, s. 112; Mahkonen, 2013, s. 137). 2000-luvun alussa alettiin vaatia päivähoidon siirtoa sivistys- ja opetustoimen alaisuuteen. Tämän perustana pidettiin lapsen sujuvien siirtymävaiheiden saavuttamista päivähoidosta esiopetukseen ja siitä perusopetukseen. Valtakunnallisten linjausten pohjana onkin ollut varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen sekä perusopetuksen muodostavan johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden lapsen kehityspolulla. Lisäksi siirto sivistys- ja opetustoimeen vahvistaisi päivähoidon varhaiskasvatuksellista roolia sosiaalihuollollisen roolin sijaan. (Mahkonen, 2013, s. 137–138.)

Varhaiskasvatus kuului siis vuoden 2013 alkuun saakka sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen, kunnes 1.1.2013 varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirrettiin opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen (Mahkonen, 2013, s. 140; OKM, 2014, s. 26). Lasten päivähoidon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat muutoksen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriölle ja näistä toimialueiltaan vastaavat aluehallintovirastot. Valvira ohjaa aluehallintovirastojen toimintaa, millä pyritään toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaistamiseen päivähoidon ohjauksessa ja valvonnassa. (Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 909/2012, 8§.) Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa kuitenkin edelleen valtionhallinnon tehtävistä päivähoidon vaihtoehtoina myönnettävin taloudellisten tukien eli kotihoitojen tuen ja yksityisen hoidon tuen osalta (OKM, 2014, s. 27).

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Julkisen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa säädellään viranomaistoimintana (Hellström, 2010, s. 257). Varhaiskasvatusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin, lasten päivähoidosta annettuun asetukseen, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja perusopetuslakiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 14–15). Aikaisemmin varhaiskasvatuslaki sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat olleet velvoittavia asiakirjoja, mutta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimintaa ohjaava asiakirja ilman velvoitetta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, s. liite; Varhaiskasvatussuunnitelman

perusteet, 2005, s. 7). Historiamme ensimmäiset velvoittavat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet valmistuivat syksyllä 2016 ja niistä annettiin Opetushallituksen määräys 18.10.2016. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma perustuu varhaiskasvatukseen. Kuntien tulee toteuttaa varhaiskasvatusta ja tehdä kunta- ja lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvat kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat on otettava käyttöön 1.8.2017. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. liite.) Tämä vahvistaa entisestään varhaiskasvatuksen asemaa koulutusjärjestelmän osana.

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja siihen osallistuminen on ollut velvoittavaa 1.8.2015. lähtien. Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. (Perusopetuslaki 628/1998, 26a§.) Esiopetusta säätelee perusopetuslaki ja sitä ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, s. 8). Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen avulla pyritään luomaan yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8).

Soveltovin osin varhaiskasvatukseen sovelletaan myös säännöksiä sosiaalihuollosta (Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)), hallintolakia (434/2003) sekä lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). Lisäksi on otettava huomioon muusta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä sopimuksista tulevat velvoitteet, joita ovat esimerkiksi yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), tasa-arvolaki (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)) ja sen muutos (1329/2014)), Euroopan ihmisoikeussopimus (1990) sekä YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989). (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 15.)

Kunnat vastaavat varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä, laadusta ja valvonnasta (OKM, 2014, s. 35). Kunta tai kuntayhtymä päättää, järjestääkö se varhaiskasvatuksen itse vai hankkiiko palvelut muulta julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Kummassakin tilanteessa kunta on vastuussa siitä, että se varmistaa hankittavien palvelujen olevan sitä tasoa, jota vastaavalta kunnalliselta toiminnalta edellytetään ja että palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes, 2016, s. 32–33;

Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 10 §.) Kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto vastaavat yhdessä yksityisen palvelun järjestäjän ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 3§; Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 11d§, 17§).

2.3 Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden historiaa

Käytämme tässä tutkimuksessamme termiä subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus. Oikeuden tultua voimaan käytettiin yleisesti nimitystä subjektiivinen päivähoito-oikeus ja edelleen termiä kuulee käytettävän erityisesti keskusteluissa ja medioissa. Koska varhaiskasvatustlain muutoksen myötä päivähoito-termi korvattiin termillä varhaiskasvatus, selkeyden vuoksi käytämme subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus –termiä läpi työn (OKM, 2015a).

Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus säädettiin voimaan 1990-luvulla, mikä tarkoitti ettei lapsen päivähoitopaikan saamiseen vaikuttanut vanhempien työssä käyminen tai muut perheen olosuhteet. Ensin subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus koski vain alle 3-vuotiaita. Vuonna 1996 se laajeni koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Tämä tarkoitti sitä, että kunta oli velvollinen järjestämään päivähoitopaikan kaikille sitä hakeville. (Alasuutari, 2003, s. 25–26; Hujala & Lindberg, 1998, s. 12; Välimäki, 1998, s. 144.)

Lapsen hoidon järjestäminen oli ollut jo organisoidun päivähoidon järjestämisen alkuajoista, eli noin sadan vuoden ajan, epävarmaa ja satunnaista. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden toivottiin vihdoinkin tuovan varmuutta siitä, että lapselleen saa hoitopaikan sitä halutessaan. (Salmi, 2005, s. 99.) Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden laajennus säädettiin jo vuonna 1989, joten kunnilla oli monta vuotta aikaa valmistautua siihen ennen sen voimaantuloa (Hujala & Lindberg, 1998, s.15). Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden hyvistä ja huonoista puolista käytiin keskustelua useaan otteeseen tämän jälkeen ja lain voimaantuloa siirrettiin useasti. Keskustelussa pohdittiin, onko lapsen edun toteutuminen parasta koti- vai päivähoidossa, miten naisten oikeus ansiotyöhön pystytään turvaamaan sekä miten julkisten varojen käyttöä tulisi priorisoida. (Salmi, 2005, s. 100.)

Nykyään käydään keskustelua subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden oikeutuksen tiimoilta pitkälti samoin teemoin kuin jo 1960-luvulla: lapsen oikeus varhaiskasvatukseen, naisten oikeus ansiotyöhön sekä julkisten varojen käyttö. Asiaan on vahvasti liitetty vanhemmuuteen liittyvä keskustelu. Jo 2000-luvulla alettiin kyseenalaistaa sellaisten lasten oikeus var-

haiskasvatukseen, joiden vanhempi tai vanhemmat ovat kotona perhevapaalla tai työttömänä. Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden on ajateltu olevan signaali, jossa yhteiskunta ottaa liikaa vastuuta lapsen kasvattamisesta, laiskoilta tai epäpäteviltä vanhemmilta sen sijaan että opetettaisi hoitamaan ja kasvattamaan lapsiaan itse. Toisaalta signaalin taustalla voidaan nähdä kokemus siitä, että vanhemmat tuntevat itsensä huonommiksi kasvattajiksi kuin varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Valtion varojen näkökulmasta subjektiiivista varhaiskasvatusoikeutta on pidetty liian anteliaana palveluna nykyisenkaltaisessa taloudellisessa paineessa (Salmi, 2005, s. 100–101). Käytännössä lain tultua voimaan hoitopaikkojen tarpeeseen ei kuitenkaan vielä vuosiin pystytty vastaamaan ja paikkoja jaettiin sosiaalisin perustein. Joka neljännellä suurista kunnista oli vaikeuksia täyttää lain määräyksiä päivähoitopaikan järjestämisessä. (Hujala & Lindberg, 1998, s. 15.)

Kuntaliitto esitti tiedotteessaan jo 6.11.1997 kokopäivähoidon kytkemisestä vanhempien työssäkäyntiin, opiskeluun sekä sosiaaliin tai kasvatuksellisiin syihin. Vaihtoehdoksi tarjottiin osapäiväisen varhaiskasvatuksen järjestämistä vanhempien tai toisen heistä ollessa kotona. (Hujala & Lindberg, 1998, s. 15.) Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittamisesta alettiin kunnolla keskustella 2000-luvun alussa. Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden saavuttamiseksi tehtiin pitkä prosessi, joten on kummasteltu, kuinka tätä alettiin kyseenalaistaa jo niin pian sen voimaantulon jälkeen. (Salmi, 2005, s. 100, 102.)

Valtiovarainministeriön valtiosihteeri teki syksyllä 2004 esityksen varhaiskasvatusoikeuden rajoittamisesta niiltä lapsilta, joiden vanhempi on kotona. Selvitykseen osallistui 24 kuntaa, joka kattaa 36 prosenttia kunnallisessa päivähoidossa olevista lapsista. Selvityksen tarkoituksena oli tuoda esille kuntien näkemykset, eikä vanhempien lapsen hoitotarpeen syitä ja perusteluja otettu huomioon. Sosiaali- ja terveysministeriö suoritti asiasta kyselyn, jonka tuloksena saatiin, että 10 prosentilla kaikista kokopäiväisessä hoidossa olevista lapsista oli vanhempi kotona. Prosenttiosuudet kotona olon syistä jakautuivat tämän sisällä melko tasaisesti perhevapaalla olevien vanhempien, työttömien vanhempien, sosiaalisen syyn perusteella päiväkodissa olevien lasten sekä maahanmuuttajaperheiden, joissa vanhemmat opiskelivat päivisin kieltä, kesken. Tuolloin vielä alle puolet alle kouluikäisistä olivat hoidossa kodin ulkopuolella, joten syyt varhaiskasvatusoikeuden perusteettomasta käytöstä eivät koskettaneet kuin pientä osaa perheistä. Keskusteluissa on pidetty paheksuttavana sitä, jos vanhempi olisi pystyvä hoitamaan lasta kotona, mutta laittaa hänet silti päivähoitoon. Sosiaalisen syyn perusteella lapsen päivähoitoon laittamista sen sijaan pidetään hyväksyttävänä. Salmi huomauttaa, että tällainen äitien jaottelu ”kunnollisiin” ja ”sosiaali-

sesti kyvyttömiin” vaikuttaa paluulta vanhaan hoitotarpeen määrittelyyn sosiaalisin perustein. Tästä hän nimenomaan haluttiin luopua subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden säätämisen myötä. (Salmi, 2005, s. 102–103, 105.)

Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus on nähty erityisesti päiväkodeissa ristiriitaisena. Päiväkodin henkilökunnan piirissä toisaalta painotetaan lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen, toisaalta kamppaillaan pienenevien resurssien ja lisääntyvän lapsimäärän kanssa. Varhaiskasvatus nähtiin kaikkien lasten tasavertaisena oikeutena, mutta osa-aikainen varhaiskasvatus riittävänä, mikäli perheellä ei ole varsinaista hoidon tarvetta. Vanhemmat olivat asiasta samoilla linjoilla, että subjektiivinen oikeus on tasa-arvotekijä, mutta oikeutta voisi tarkentaa. Usein subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen on lähestytty aikuisten näkökulmasta, että vanhemmilla on oikeus saada hoitopaikka lapselleen. Lapsen näkökulmasta subjektiivinen oikeus on tasavertaista oikeutta varhaiskasvatukseen riippumatta siitä, katsovatko hänen vanhempansa sen tarpeelliseksi vai ei. (Hujala & Lindberg, 1998, s. 15.)

Hallitus teki esityksen (80/2015) 22.10.2015, joka koskee varhaiskasvatuslain muuttamista. Tämän tavoitteena oli turvata varhaiskasvatusoikeus jokaiselle lapselle ja perheelle riittävällä tasolla, talouden realiteetit huomioiden. (HE 80/2015, s. 21.) Eduskunta päätti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista koskevan lain hyväksymisestä 15.12.2015 (Eduskunnan tiedote, 15.12.2015).

2.4 Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen

Hallitus antoi eduskunnalle 18.12.2014 esityksen laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 341/2014). Sivistysvaliokunta teki esitykseen joitakin muutoksia (SiVM 29/2014 vp) ja eduskunta hyväksyi lakiesityksen 14.3.2015 (EV 357/2014 vp). Varhaiskasvatuslakia uudistetaan vaiheittain ja tämä ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.8.2015. Laki lasten päivähoidosta muuttui nimeltään varhaiskasvatuslaiksi. Myös lasten päivähoidon nimitys korvattiin varhaiskasvatuksella. Päivähoitolaista jäi voimaan useita säännöksiä, jotka ohjaavat muun muassa henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, henkilöstön rakennetta ja perhe- ja ryhmäperhepäivähoitoa. Varhaiskasvatuslaissa muuttui varhaiskasvatuksen määritelmä, joka annettiin ensimmäistä kertaa lain mukaan. Lisäksi muuttuivat muun muassa säädökset ryhmäkoosta, varhaiskasvatusympäristöstä, lasten ja huoltajien osallisuudesta sekä eri tahojen yhteistyövelvoitteesta. (JHL, 2017; OKM 2015a.)

1.8.2016 alkaen astui voimaan laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta (108/2016). Lakimuutos koskee lapsen subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa sekä aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun muuttumista. (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta (108/2016).) Lakimuutoksen myötä kunnat saivat mahdollisuuden valita, haluavatko he rajata subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta ja/tai kasvattaa lapsimäärää aikuista kohti, vai jättävätkö kummankin säästötoimenpiteen tekemättä. Keskitymme tässä pro gradu -tutkielmassamme subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen. Varhaiskasvatuslain (36/1973) 11a§:ää ja 11b§:ää on muutettu 1.8.2016 lukien. Lainmuutos koskee lapsen subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Muutetun lain mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Esiopetusikäisillä on oikeus esiopetukseen, joka on 20 tuntia viikossa. Tämän lisäksi lapsella ei ole subjektiivista oikeutta osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen. Lapsella on kuitenkin oikeus kokopäiväiseen tai osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen, jos hänen huoltajansa työskentelevät tai opiskelevat kokopäiväisesti tai toimivat yrittäjinä tai ovat omassa työssä kokoaikaisesti. Edellä mainittujen tilanteiden päättymisen jälkeen kokopäiväistä varhaiskasvatusta on tarjottava vielä kahden kuukauden ajan. Tämän tarkoituksena on kannustaa huoltajaa työllistymään mainittuna aikana. 20 tuntia laajempaan varhaiskasvatukseen on oikeus niillä lapsilla, joiden huoltajat ovat osa- tai väliaikaisessa työssä, tarvitsevat aikaa työssäkäyntiä edistävään palveluun osallistumiseen, kuntoutukseen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Varhaiskasvatus on aina järjestettävä nykyisen laajuisena, mikäli se on lapsen kehitykselle tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden vuoksi tai jostakin muusta syystä edun mukaista. (HE 80/2015, s. 1, 22; Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 108/2016, 11a§.)

Perustuen Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2004 julkaisemaan selvitykseen, 10,2 prosenttia kokopäivähoidossa olevien lasten vanhemmista on kotona vanhempainvapaan, työttömyyden tai muun syyn vuoksi. Tämän perusteella hallituksen esityksessä arvioidaan, että noin 6,7 prosentilla varhaiskasvatuksessa olevista lapsista varhaiskasvatusoikeus muuttuisi 20 tuntiin viikossa, mikä tarkoittaisi vuoden 2013 varhaiskasvatukseen osallistujien määrän perusteella noin 11100 lasta. Lopuilla 3,5 prosentilla varhaiskasvatusoikeus säilyisi ennallaan lapsen tuen tarpeen tai perheolosuhteiden vuoksi, tai vanhemman alle kahden kuukauden mittaisen työttömyysjakson aikana. (HE 80/2015, s. 23–24.) Kuitenkaan kokopäiväinen varhaiskasvatusoikeus ei säily ennallaan ilman, että vanhempi hakee laajennettua eli vaikutuksia on noin joka kymmenenteen lapseen.

Myös esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa varhaiskasvatusta on tarjottava kaikille alle kouluikäisille lapsille, mutta määrässä on vaihtelua (OKM, 2014, s. 44–48). Suomessa juuri voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen kaikilla lapsilla on siis oikeus saada 20 tuntia varhaiskasvatusta viikossa (Laki varhaiskasvatustilain muuttamisesta 108/2016, 11a§). Ruotsissa varhaiskasvatusoikeutta on myös rajattu vanhempien työttömyyden tai vanhempainvapaalla olon perusteella. Tällöin lapselle tulee tarjota varhaiskasvatusta 15 tuntia viikossa yhden vuoden iästä lähtien. Lisäksi lapselle on tarjottava varhaiskasvatusta, mikäli hän tarvitsee kehitykseensä tukea fyysisistä, psyykkisistä tai muista syistä ja varhaiskasvatuksessa pystytään tarvittavaa tukea antamaan. Ruotsissa kaikille 3-5-vuotiaille tarjotaan ilmaista varhaiskasvatusta 15 tuntia viikossa. (HE 80/2015, s. 17; OKM, 2014, s. 44.) Suomessa esikoulu 20 tuntia viikossa sekä usein avoimen varhaiskasvatuksen kerhotoiminta ovat ilmaista varhaiskasvatusta. Euroopan maista noin puolet tarjoaa ilmaista varhaiskasvatusta yli 3-vuotiaille. Norjassa ja Tanskassa lapsen oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen ei ole rajattu. Suomessa varhaiskasvatukseen osallistuu huomattavasti vähemmän lapsia kuin muissa Pohjoismaissa tai Euroopassa. Tämä johtuu esimerkiksi Suomessa maksettavasta lapsen kotihoidon tuesta, jota 86 prosenttia perheistä käyttää jossakin vaiheessa. (Heinonen, ym., 2016, s. 55, 67; OKM, 2014, s. 46–48.)

3 Perhe ja varhaiskasvatus

Tässä pääluvussa käsittelemme perhettä ja varhaiskasvatusta suhteessa toisiinsa. Ensimmäisessä alaluvussa 3.1 kerromme perheen merkityksestä kasvattajana ja seuraavassa alaluvussa 3.2 käsittelemme yhteistyötä ja varhaiskasvatusta perheen kasvatustyön tukijana. Lisäksi kerromme lapsen oikeuksista suhteessa varhaiskasvatukseen ja viimeisessä alaluvussa esittelemme kansainvälisiä sekä suomalaisia tutkimustuloksia varhaiskasvatukseen osallistumisen merkityksestä niin yksilö, yhteisö kuin yhteiskuntatasoilla. Tutkimuksissa on tullut esille ristiriitaisiakin tuloksia varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutuksista lapsen kehitykselle.

3.1 Perhe kasvattajana

Perhe on käsitteenä ja instituutiona hyvin monimuotoinen ja se on muuttunut ajan saatossa (Heinonen, ym., 2016, s. 201; Välimäki, 1998, s. 61). Perhekäsitys voi olla hyvin vaihteleva ja henkilökohtainen ja perhe voi tarkoittaa käytännön arjessa eri ihmisille eri tavoin määriteltyä ryhmää. Tutkimuksemme keskittyy lapsiperheisiin, joiden määritelmään kuuluu yleensä vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi sekä vähintään yksi aikuinen. (Määttä & Rantala, 2010, s. 67–68.) Lapsen näkökulmasta perhe sosiaalisena yksikkönä on pienentynyt ja moninaistunut. Perheen rooli on muodostunut ennen kaikkea sosiaaliseksi ja välittäväksi yhteisöksi. (Välimäki, 1998, s. 61.) Perheen jäseniä yhdistää huolenpito, kiintymys ja läheisyys. Keskinäinen kiintymys perheessä on yhä tärkeää ja se luo hyvät edellytykset kasvatuksen onnistumiselle. (Hellström, 2010, s. 223–224.) Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja kehityksestä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8; YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 18. artikla).

Perhettä pidetään historiallisesti ensimmäisenä kasvatusyhteisönä. Kodin merkitys kasvattajana on kuitenkin kokenut muutoksia ajan saatossa. Ennen organisoitua päivähoitoa ei ollut ja tällöin myös kasvatus tapahtui perheen ja lähiyhteisön piirissä. Kasvatus oli perheen ja suvun sosiaalisissa tilanteissa osana arkea tapahtuvaa harjaantumista, eikä kasvatuksen tavoitteita pohdittu. (Hellström, 2010, s. 80, 223.) Perinteisesti isompien lasten hoito järjestettiin ottamalla lapsia mukaan tekemään töitä, mikä on maataloudessa ollut luonnollinen osa lapsen kasvua ja sosiaalistumista ja perheen taloudellista pärjäämistä (Välimäki, 1998, s. 62–64).

Ennen perhetalouteen kuului monta ikäpolvea ja kasvattajina toimivat vanhemmat sekä isovanhemmat. Myös isommat sisarukset ovat opettaneet pienempiä sisaruksiaan ja näin vanhemmilla sisaruksillakin oli tavallaan kasvattajan rooli. (Hellström, 2010, s. 152, 223–224.) Lapsen katsottiin oppivan huolehtimaan itsestään jo varhaisessa vaiheessa vertaisryhmän joukossa (Välimäki, 1998, s. 65). Lapsilla oli vertaisryhmää ja leikkikavereita paljon jo oman perheen sisällä. Monen ikäpolven perhetaloudesta on vähitellen erkaantunut nykyisenkaltainen kahden sukupolven ydinperhe (Lehtonen, 1985, s. 17–18).

Pikkuhiljaa perheen ja kodin antama kasvatusta on saanut rinnalleen myös valtion tarjoamaa institutionaalista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusta käyttävät nykyään yhä useammat lapset ja perheet (OECD, 2016, s. 30, 299). Kun perheen selviytyminen alkoi vaatia kummankin vanhemman kodin ulkopuolista palkkatyötä, lapset oli saatava siksi aikaa jonnekin. Ratkaisuja tähän olivat esimerkiksi lasten päivähoito ja kansakoulu. Institutionaalisen päivähoiton syntyminen ajoittui 1800-luvun loppupuolelle (Välimäki, 1998, s. 60). Lasten hoito ja sosiaalisuus alkoivat siirtyä vähitellen valtiollisiksi tehtäviksi, jonka myötä alettiin pitää arvossaan myös ammattimaista hoito- ja opetushenkilöstöä (Lehtonen, 1985, s. 19). Tällä tavoin väestön sivistys ei ollut enää vain perhetaustasta riippuvainen. Päivähoitoa ja kansakoulua pidettiin myös myönteisinä itseisarvoina lapsuudelle. (Välimäki, 1998, s. 40–41.)

Päivähoitoa alettiin järjestää ensin köyhäinlaitosten piirissä ja vuodesta 1936 lastensuojelun piirissä. Ennen vuotta 1960 toimet ansiotyön ja perheen yhdistämiseksi olivat vähäisiä. Päivähoitopolitiikan perusteluna on 1960-luvulta lähtien ollut se, että naisillakin on oikeus ansiotyöhön ja lapsille oikeus turvalliseen hoitoon vanhempien työssäolon aikana. Myöhemmin päivähoiton perusteluksi on noussut korkeatasoisen varhaiskasvatuksen antaminen. (Salmi, 2005, s. 97–98.) Tätä korostavat esimerkiksi päivähoitolaian muuttaminen varhaiskasvatuslaiksi ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tuleminen velvoittavaksi asiakirjaksi, joiden myötä pyritään varhaiskasvatuksen laadun ja pedagogiikan kehittämiseen.

Kasvatusta tapahtuu edelleen perheen arjessa yhteisessä toiminnassa ja keskusteluissa, joiden kautta lapsi omaksuu elämäntavan, perheen arvomaailman sekä rutiinit ja käytänteet. Kotona tapahtuvaan kasvatukseen kuuluu perushoidon lisäksi muun muassa lapsen kehityksen tukemista ikäkauden mukaisesti sekä lapsen harjaannuttaminen yhteiskunnassa ja elämässä tarpeellisiin taitoihin. Kotona tapahtuva kasvatusta eroaa yhteiskunnan järjestämäs-

tä kasvatuksesta monin tavoin. Suurin ero liittyy kasvattajan ja kasvatettavan välillä vallitsevaan suhteeseen, joka on kotona tapahtuvassa kasvatuksessa luonnollinen kiintymyssuhde. Kotona tapahtuva kasvatusta ei seuraa virallisia kasvatussuunnitelmia, eikä kasvatuksen päämääriä ole välttämättä sanallistettu. Eri maissa, eri kulttuureissa ja eri aikoina kasvatustjärjestelmät ovat vaihdelleet. Yleisesti ottaen kotikasvatuksen asema on ajan saatossa heikentynyt ja vanhemmuuteen perustuvasta kasvatustjärjestelmästä on siirrytty valtion organisoimaan järjestelmään. Toisaalta suomalaisessa yhteiskunnassa perheellä nähdään olevan suuri merkitys lapsen kasvatuksessa. (Hellström, 2010, s. 91, 152, 223, 225.) Tämä näkyy esimerkiksi valtion maksamissa vanhempainvapaissa sekä kotihoidon tuessa, joiden avulla kannustetaan vanhempia hoitamaan lastaan kotona. Suomessa valtio tukee lasten kotihoitoa kotihoidon tuen avulla. Kotihoidon tuki tarkoittaa vanhemmalle tai muulle huoltajalle maksettavaa taloudellista tukea, kun hän hoitaa perheen alle 3-vuotiaa lasta kotona. Kotihoidon tukea maksetaan muistakin kotona hoidettavista sisaruksista, kunhan lapsista yksi on alle 3-vuotias. Kotihoidon tuki muodostuu hoitorahasta ja hoitolisästä. (Kotihoidon tuki, 2017; OKM, 2014, s. 35.) Monissa kunnissa maksetaan lisäksi vapaaehtoista kuntalisää kotihoidon kannustamiseksi. Kuntalisän määrä ja maksuperusteet vaihtelevat kunnittain (Lahtinen & Selkee, 2014, s. 8, 12). Pienten lasten suosituin hoitomuoto on kotihoito (Miettunen, 2008, s. 9).

Varhaiskasvatustuksen yksi tehtävä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään (Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8). Työelämä vaatii vanhemmilta nykyään yhä enemmän, mikä heikentää perheen kasvatustmahdollisuuksia (Hellström, 2010, s. 225). Nykyään on irtauduttu säännöllisestä kahdeksan tunnin päivätyöstä. Työhön on panostettava todella paljon, jos siinä haluaa menestyä ja säilyttää työpaikkansa. On paljon kilpailua työpaikoista, ja pätkätöitä joutuu tekemään yhä useampi. Nykyisen kaltainen työelämä voi olla vanhemmille raskasta. Työttömyys ja taloudellinen epätietoisuus koskettavat myös lapsiperheitä (Välimäki, 1998, s. 61).

3.2 Varhaiskasvatustuksen perheen tukena

Varhaiskasvatustuksella on merkitys lasten tukemisen lisäksi vanhempien kasvatustöön ja kotikasvatustuksen tukemisessa. Vanhemmille voi olla tärkeää jakaa ajatuksia lapseen tai vanhemmuuteen liittyvistä huolista. Varhaiskasvatustuksen tuen merkitys voi korostua tilanteissa, joissa perheen lähiverkosto asuu kaukana. Myös maahanmuuttajataustaisten perhei-

den kohdalla varhaiskasvatus voi tukea koko perheen kotoutumisprosessia. Lisäksi monikoperheiden vanhemmat ovat kokeneet saavansa parhaiten tukea varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstöltä. (Heinonen, ym., 2016, s. 182–183, 223.) Lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan, että valtion tulee antaa vanhemmille ja muille lapsen huoltajille apua heidän hoitaessaan kasvatustehtäväänsä (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 18.artikla).

Lapsi on osa perhettään ja perheen mahdolliset ongelmat heijastuvat lapseen. Mikäli perheessä ei ole kaikki hyvin, perhe voi olla kasvuympäristönä myös riskitekijä. Osalta vanhemmista esimerkiksi puuttuu itseltään sellaisia valmiuksia, joita heidän lastensa tulisi heiltä omaksua elämää varten. Tällaisissa riskitilanteissa perhe ei selviä kasvatustehtävästään ilman ulkopuolista apua. Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli mahdollisten lapsesta ja hänen perheestään heränneiden huolien tunnistajana, yhteistyökumppanina ja tarvittaviin tukitoimenpiteisiin ohjaajana. (Hellström, 2010, s. 153, 184, 224.)

Yhteistyö ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen luominen ovat tärkeitä vanhempien kasvatustyön tukemisessa. Kun lapsen varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista sekä perheen asioista voidaan puhua avoimesti ja luottamuksella, pystyy varhaiskasvatuksen työntekijä tukemaan vanhempia heidän kasvatustyössään oman ammattitaitonsa ja osaamisensa avulla. (Junttila, 2004, s. 12–13.) Yhteistyön tulee olla vuorovaikutteista ja hyvän vuorovaikutussuhteen luominen vanhempiin on varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastuulla. Yhteistyö vanhempien kanssa mahdollistaa lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että lapsi pystyy kehittymään ja saa opetusta tarpeidensa mukaan. Luotaessa yhteiset kasvatustavoitteet vanhempien kanssa, saadaan kumpikin yhteistyön osapuoli sitoutumaan tavoitteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 33.)

Vanhemman ja opettajan välinen luottamus sekä hyvä vuorovaikutus on tullut monessa tutkimuksessa esille, ja sen on todettu vaikuttavan positiivisesti lasten akateemisiin saavutuksiin (Knopf & Swick, 2007, s. 291). Jokapäiväinen vuorovaikutus on tärkeää hyvän yhteistyön syntymisen kannalta ja luo tunnetta vanhemman kuulumisesta varhaiskasvatusyhteisöön, jossa hänen lapsensa on. Lapsen tuonti- ja hakutilanteissa vanhemmat pystyvät toteuttamaan jokapäiväistä vuorovaikutusta ja saavat tietoa päivän kulusta, sekä pystyvät tuomaan esiin omia ajatuksiaan. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisikin pyrkiä luomaan vuorovaikutustilanteista merkityksellisiä kohtaamisia vanhempien ja lasten kanssa. Vastavuoroisuus, tiedonvaihtaminen ja molemminpuolinen sitoutuminen luovat kokemuksellista osallisuutta. (Kaskela & Kekkonen, 2006, s. 26–27.)

Vanhempien osallisuudessa keskiöön nousee, millaista tietoa vanhemmat saavat päiväkodilta ja kuinka heidän äänensä kuuluu varhaiskasvatuksen toiminnassa (Kaskela & Kekkonen, 2006, s. 26). Vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja saada varhaiskasvatuksen toteutuksesta tietoa (Junttila, 2004, s. 12). Perheiden tiedonsaanti on erittäin tärkeää, ja useissa päiväkodeissa on syntynyt tiedottamisen kulttuuri, jonka avulla vanhemmat saavat tietoa varhaiskasvatuksen toiminnasta, johon heidän lapsensa osallistuu. Ongelmaksi kuitenkin nousee vastavuoroisuus, sillä usein perheet ovat vain tiedottamisen kohteena. Vanhempien ajatusten, odotusten ja pelkojen kuunteleminen on kuitenkin erityisen tärkeää vanhempien kasvatustyön tukemisessa. Kokemus kuulluksi tulemisesta lisää tasa-arvoisuutta ja vanhempien mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun yhdessä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. (Kaskela & Kekkonen, 2006, s. 26.)

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on noussut esille yhä useammin perheiden jaksaminen, kasvatus ja vanhemmuus. Media kuvaa vanhemmuutta ja kasvatusta, ja usein määrittelee millaista hyvä vanhemmuus on. Hyvää vanhemmuutta on kuitenkin vaikea määrittää ja siitä on yhtä monta näkemystä kuin ihmisiäkin. Kuitenkin median luoma kuva voi aiheuttaa painetta ja riittämättömyyden tunnetta vanhemmille. Koivulan (2004, s. 73) mukaan nykypäivänä vanhemmat ovat yhä kiireisempiä ja työelämä vaativuus verottaa vanhempia, tästä johtuen institutionaalisen varhaiskasvatuksen merkitys on kasvanut, perheiden arjen tukemisessa. Perheet kokevatkin viettävänsä nykyään vähemmän aikaa yhdessä. Nykyään on myös paljon perheiden sisäisiin ja ulkoisiin voimavaroihin liittyviä ongelmia. Näitä ovat esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat, työttömyys, syrjäytyminen sekä perhetilanteiden muutokset, kuten avioerot ja uuden lapsen syntymä. (Koivula, 2004, s. 73.)

3.3 Lapsen oikeudet

Varhaiskasvatuslaissa on määrätty subjektiivisen varhaiskasvatuslain rajaamisesta 20 tuntiin niiltä lapsilta, joilla toinen tai molemmat vanhemmista on kotona 1.8.2016 lähtien. Lain mukaan kuitenkin jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen ja laissa onkin haluttu korostaa varhaiskasvatuksen pedagogista arvoa. Pedagogisten tavoitteiden saavuttamiselle nähdään laissa riittäväksi 20 tuntia varhaiskasvatusta viikossa. Kuitenkin jos lapsi tarvitsee laajempaa oikeutta varhaiskasvatukseen kehityksen tukemisen tai perheiden olosuhteiden takia, on se mahdollista. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1§, 11a§.)

Varhaiskasvatuksen nähdään olevan tärkeä osa lapsen kasvua ja sen avulla pystytään parantamaan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksen avulla pystytään kehittämään ja edesauttamaan lasten oikeuksien toteutumista. Varhaiskasvatus noudattaa lasten ihmisoikeuksia sekä perusoikeuksia ja nämä tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen suunnittelussa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kunnioittaa, turvata ja edesauttaa lasten oikeuksia ja kasvatuskäytäntöjen tulee noudattaa lasten oikeuksien sopimusta. (Heinonen, ym., 2016, s. 145, 148–149.)

Lastenoikeuksien komitea on antanut yleiskommentin lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta varhaislapsuudessa. Varhaislapsuuden vaikutukset kantavat pitkälle ja lapsen kehitys ja hyvinvointi pohjautuvat varhaiskasvatuksessa luodulle pohjalle. Ihmisen omat mahdollisuudet puolustaa omia oikeuksiaan ovat heikoimmillaan varhaislapsuudessa. Siksi varhaiskasvatus on ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta merkittävin vaihe ja tästä johtuen lastenoikeuksien komitean mielestä pienten lasten oikeuksien toteutumiseen tulisi kiinnittää lisää huomiota. (YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 7, 2005, s. 1–3.)

Instituutioituneella varhaiskasvatuksella on juuret lastensuojelussa Suomessa. Tähän viittaa jo päivähoidon kuuluminen aikaisemmin Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen. Varhaiskasvatuksella onkin ollut tavoitteena turvata huonompiosaisten lasten kehitys ja auttaa heitä oppimaan. (Välimäki & Rauhala, 2000, s. 388–389, 393.) Nykyään institutionaalisen varhaiskasvatuksen tavoitteet ovat kuitenkin muuttuneet ja varhaiskasvatus nähdään hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuutena (Alanen, 2013, s. 14).

Keskustelussa varhaiskasvatuksen määrästä usein unohdetaan lasten olevan päiväkotien ensisijaisia asiakkaita ja ajatellaan vanhempien olevan päivähoidon asiakkaita (Salmi, 2007, s. 202). Tästä johtuen lasten kuuleminen päivähoitoon menemisestä jää usein takalalle. Lapset eivät saa vaikuttaa päivähoitoon osallistumiseensa, vaikka nykyään lapset koetaan sosiaalisesti aktiivisina toimijoina. (Alanen, 2013, s. 22.) Subjektiivisesta varhaiskasvatuksesta puhuttaessa on vanhempien ja lasten oikeudet olleet usein vastakkain asettelun kohteena (Salmi, 2007, s. 202).

3.4 Varhaiskasvatukseen osallistumisen merkitys

Varhaiskasvatus on ollut 2000-luvulla poliittisen mielenkiinnon ja toimeliaisuuden kohteena maailmanlaajuisesti. Käsitys varhaiskasvatuksen merkittävyydestä ihmisen elämäkulle on levinnyt laajasti maailmassa ja laadukkaan varhaiskasvatuksen myönteiset merkitykset sekä yksilölle että yhteiskunnalle ovat näkyvissä. Tästä johtuen varhaiskasvatuksen kehittäminen on tullut tärkeäksi osaksi eri kansainvälisten organisaatioiden kuten Maailmanpankin, OECD:n, YK:n ja EU:n sekä eri maiden hallitusten tavoitteita. Nämä organisaatiot ovat laatineet suosituksia, jotka koskevat varhaiskasvatuksen järjestämistä ja laatua sekä hallitusten lapsipoliittisia ohjelmia ja aktiviteetteja. Varhaiskasvatus koetaan monin tavoin vaikuttavana ja tämä on noussut esiin varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja keskusteluissa. Kansainvälisiin keskusteluihin verrattuna Suomessa varhaiskasvatuksen vaikuttavuus ei ole ollut poliittisen keskustelun keskiössä. Kuitenkin kansalaisjärjestöt ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset sekä suomalaiset taloustieteilijät ovat nostaneet varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta esille viime aikoina. (Korkman, 2015.)

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta on tehty paljon tutkimusta ulkomailla. Suomessa tutkimus varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta on ollut vähäisempää. Ulkomainen tutkimus antaa suuntaa vaikutusten tarkastelulle Suomessa ja tutkimustulokset ovat olleet samankaltaisia myös suomalaisissa tutkimuksissa. Ulkomaisia tutkimuksia tarkasteltaessa on tärkeää huomioida tutkimuksen alkuperäinen konteksti (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 65).

Institutionaalinen varhaiskasvatus on syntynyt tarpeesta saada kaikille lapsille laadukasta opetusta. Modernissa yhteiskunnassa pedagogisen instituution tarkoituksena on pyrkiä pitämään yllä sosiaalista ja ekonomista hyvinvointia ja sen arvokkaita kulttuurisia elintapoja. Pedagogisissa instituutioissa tapahtuu suunnitelmallista opetusta, johon ei aina löydy kotoa resursseja ja taitoa. Pedagogisissa instituutioissa opitaan paljon sosiaalisessa kanssakäymisessä, mutta tapahtumat ovat keinotekoisia eli ne ovat ennalta määrättyjä oppimistilanteita, joilla on määrätty suunnitelmat. (Kontio, Pikkarainen & Siljander, 2017, s. 2–3.)

Pedagogisissa instituutioissa toimintaa säädellään lainsäädännön ja opetussuunnitelmien välityksellä ja ne ovat usein valtion järjestämiä ja säätelemiä. Institutionaaliseen kasvatukseen aloittamisikään vaikuttavat yhteiskunnan ajattelutavat ja myös kasvatusjärjestelmän nimitys eri ikäkausille tulee yhteiskunnan ajattelutavoista ja arvoista. Institutionaalinen varhaiskasvatus koetaan yhä enenevässä määrin eri maissa osaksi koulutus- ja kasvatusjärjestelmää, niin sanottuna ensimmäisenä askeleena, jonka tarkoituksena on luoda pohjaa

elinikäiselle oppimiselle. (Karila, 2012, s. 588–589.) Nykyään institutionaaliseen varhaiskasvatukseen osallistuminen nähdään lapsuuteen liittyvänä normina ja sen asema ja merkitys ovat maailmanlaajuisesti hyvin vahvoja. Maat, joilla on erinäisistä syistä johtuen vaikeuksia järjestää lapsille varhaiskasvatusta pyrkivät löytämään keinoja, joiden avulla he saisivat lisättyä institutionaalisen varhaiskasvatuksen määrää. (Naudeau, Kataoka, Valerio, Neuman & Elder, 2011, s. 70.)

3.4.1 Oppiminen ja myöhempi elämä

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on pitkäkestoisia vaikutuksia lasten myöhemmällä iällä tapahtuviin oppimistoimintoihin ja -tuloksiin sekä sosiaaliseen käyttäytymiseen (Andersson, 1992, s. 33; Sipilä & Österbacka, 2013, s. 51; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart, 2011, s.117). Laadukkaan varhaiskasvatuksen hyödyt koskettavat niin yksilöä kuin yhteiskuntaa. Nores perustelee muun muassa varhaiskasvatuksen positiivisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin sekä sosiaalisten yhteisöjen muotoutumiseen (Nores, 2010, s. 191). Vandenbroeck (2013, s. 9) on tehnyt paljon tutkimusta varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta yhteiskuntaan. Hänen tekemiään tutkimuksia ovat muun muassa Perry Preschool -tutkimus, Chicago Child Parent Center -tutkimus ja Abercedarian projekti. Näissä tutkimuksissa on todettu varhaiskasvatukseen osallistumisen johtavan parempiin kouluvalmiuksiin ja tuloksiin opinnoissa. Hänen tekemissään tutkimuksissa on tullut ilmi, että lapset jotka osallistuivat varhaiskasvatukseen, saavat koulunsa todennäköisin käytyä loppuun, mikä johtaa usein parempaan tulotasoon työelämässä. Näissä tutkimuksissa varhaiskasvatukseen osallistumisella on todettu olevan myös yhteyttä terveyteen. Riskikäyttäytymisen on todettu olevan vähäisempää lapsilla, jotka osallistuivat näihin tutkimuksiin. Lapsena opitut taidot myös kantavat pitkälle ja jos lapsi oppii nuorena terveellisiä elämäntapoja, vaikuttavat ne vielä aikuisiälläkin. Tutkimuksissa on todettu, että varhaiskasvatus lisää lapsen itsesäätelyä ja näin valmistaa lapsia tulevaa elämää varten. (Morabito, Vandenbroeck & Roose, 2013, s. 9.)

Heckman (2011, s. 34) näkee varhaiskasvatuksen inhimillisen pääoman muodostumisen kannalta tärkeänä. Varhaisvuosina opituilla asioilla ja taidoilla on pitkälle kantava vaikutus. Varhaiskasvatuksella luodaan koko oppimiselle perusta, kasvatetaan lasten sosiaalista kyvykkyyttä ja ryhmätyötaitoja sekä kärsivällisyyttä ja muita myöhemmin koulussa ja elämässä tarvittavia taitoja. Nämä varhaiskasvatuksessa luodut perustat johtavat nuoruus-

ikään ja myöhempään elämään. Vastaavasti jos näitä taitoja ei tule harjoiteltua tai niiden oppiminen estyy jostain syystä varhaislapsuudessa, voi tämä johtaa ongelmiin myöhemmällä iällä. (Heckman, 2011, s. 34.) Vertaisvuorovaikutuksen kokemukset laadukkaassa institutionaalisessa kasvatusympäristössä edistävät lapsilla sosiaalisten taitojen kehittymistä, itsehillintää, omatoimisuutta ja itsesääteilytaitoja (Andersson, 1992, s. 34; Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart, 2006, s. 38).

Varhaiskasvatuksen hyödyistä sekä talouden että oppimistulosten kannalta tehdään jatkuvasti uutta tutkimusta ja sen hyötyjä tunnetaan nykyään kasvavissa määrin. Kansainvälisiä oppimistuloksia, kuten PISA 2012 (OECD, 2014, s. 12), arvioidessa on tullut esille, että ne lapset ja nuoret jotka ovat osallistuneet varhaiskasvatukseen, suoriutuvat paremmin lukemisessa ja matematiikassa. Lapsen kognitiivinen kehitys ja koulussa pärjääminen korreloivat usean pitkittäistutkimustuloksen mukaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen osallistumisen kanssa. Varhaiskasvatuksen laadun ollessa heikkoa ei sillä ole positiivisia vaikutuksia koulussa pärjäämiseen ja kognitiivisiin taitoihin, mutta sillä ei ole todettu olevan myöskään negatiivisia vaikutuksia. (Andersson, 1992, s. 20; Melhuish, ym., 2006, s. 38.) Kuitenkin joissain tutkimuksissa on tullut esille huonolaatuisen varhaiskasvatuksen aiheuttaneen haittaa ja lisänneen eriarvoisuutta, joten on tärkeää panostaa varhaiskasvatuksen laatuun (Early Matters: Symposium Conclusions, Lauseke 6, 2008).

Varhaiskasvatus tulisi nähdä osana lapsen oppimispolkua. Siellä hankitut taidot tulevat avuksi myöhemmässä elämässä, sillä ihminen rakentaa oppimista oppimisen päälle. (Levin, 2012, s. 9-10; Morabito, Vandenbroeck & Roose, 2013, s. 7.) Tällä tarkoitetaan endogeenistä oppimista, eli yksilön sisältä lähtöisin olevaa oppimista, jossa taidot synnyttävät uusia taitoja ja motivaatio synnyttää motivaatioita. Motivaatio on yhteydessä taitoihin, ja taidot motivaatioon. Jos lapsi ei ole motivoitunut oppimaan ja sitoutumaan oppimiseen varhaisina vuosinaan, sitä todennäköisempää on, että hänen kasvaessaan aikuiseksi, hän tulee epäonnistumaan sekä sosiaalisessa että ekonomisessa elämässä. (Heckman, 2008, s. 50.) Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot luovat vahvan pohjan elinikäiselle oppimiselle ja onnistumiselle työelämässä. Elinikäinen oppiminen ja työelämässä pärjääminen lisäävät puolestaan yhteiskunnan menestystä. (Heckman & Masterov, 2007, s. 488; Morabito, Vandenbroeck & Roose, 2013, s. 7.)

On saatu myös tutkimustuloksia, joiden mukaan varhaiskasvatukseen osallistumisella ei ole juurikaan ollut merkitystä lapsen kehitykseen. National Institute of Child Care and

Human Development on tehnyt tutkimusta varhaiskasvatuksen merkittävyydestä Amerikassa. Tutkimuksessa on tutkittu lapsia, jotka ovat aloittaneet varhaiskasvatuksen ennen 4,5 vuoden ikää. Tutkimukseen osallistui yli tuhat lasta ja he viettivät keskimäärin 27 tuntia viikossa perheen ulkopuolisessa hoidossa. Tutkimuksessa tuli esille, että kotihoidossa kasvaneet lapset eivät kehittyneet eri tavoin kuin lapset, jotka olivat myös kodin ulkopuolella hoidossa. Kodin ulkopuolisen hoidon laatu ja määrä vaikuttivat vähäisesti lapsen kehitykseen riippumatta perhetaustasta, josta lapsi oli kotoisin. Kognitiivisten ja kielellisten taitojen kehitys oli hieman parempaa lapsilla, jotka olivat osallistuneet laadukkaaseen varhaiskasvatukseen 4½ vuoden ikään mennessä. Lapsen varhaiskasvatuksessa viettämä aika oli suurempi tekijä kuin kuinka nuorena lapsi aloitti varhaiskasvatuksen. Lapsilla, jotka olivat olleet enemmän kodin ulkopuolisessa hoidossa, oli enemmän käytösongelmia ja konflikteja kavereiden kanssa esikouluryhmissä. Nämä tulokset pysyivät samana, kun otetaan huomioon varhaiskasvatuksen laatu ja kodin olosuhteiden vaikutus. Kuitenkin perhetausta vaikutti lapsen kehitykseen enemmän kuin varhaiskasvatus. Esimerkiksi kognitiiviset, kielelliset ja sosiaaliset taidot olivat paremmat lapsilla, joiden vanhemmilla oli korkeampi koulutus ja paremmat tulot sekä kotiympäristö, jossa lasten kehitystä tuettiin sekä emotionaalisesti että kognitiivisesti. Vanhempien ja perheen vaikutus oli yhtä tärkeä sekä lapsille jotka viettivät paljon aikaa varhaiskasvatuksessa että lapsille jotka viettivät vähän tai ei ollenkaan aikaa varhaiskasvatuksessa. (NICHD, 2006, s. 1, 20–21.)

Karhulan, Erolan ja Kilpi-Jakosen (2016, s. 12) uudessa tutkimuksessa on käynyt ilmi, että lapset jotka ovat menneet varhaiskasvatukseen alle kolmivuotiaina, jatkavat opintoja todennäköisemmin lukiossa sekä yliopistossa, kuin muut lapset. Korreloinnin on todettu olevan korkeimmillaan niiden lasten kohdalla, jotka ovat aloittaneet varhaiskasvatuksen 2-vuotiaina. Tässä tutkimuksessa ei ole huomattu olevan eroja matalasti ja korkeasti koulutettujen vanhempien lasten välillä. (Karhula, Erola & Kilpi-Jakonen, 2016, s. 12–13.) Keltikangas-Järvinen suhtautuu puolestaan kriittisesti alle 3-vuotiaiden osallistumiseen varhaiskasvatukseen. Keltikangas-Järvinen (2010, s. 116) on tutkimuksessaan tuonut esille, että lapsi tarvitsee ensimmäisen ikävuotensa aikana jatkuvasti lähelleen ihmisen, jonka kanssa hän on solminut ensimmäisen kiintymyssuhteen. Lapsella ei ole vielä ensimmäisen vuoden aikana taitoja käsitellä eroa ensisijaisesta hoitajasta ja ero aiheuttaa lapselle suurta stressiä (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 136). Lapsi ei siis ole vielä valmis päivähoidon ensimmäisen ikävuoden aikana.

Lisäksi Keltikangas-Järvinen on todennut tutkimuksessaan (2012, s. 102) kuinka lapsen stressitaso kasvaa päiväkotipäivän aikana. Suuri ryhmä ja pitkä päivä vaikuttavat stressitason nousuun ja Keltikangas-Järvinen ehdottaa, että päiväkotipäivän pituuden tulisi nousta porrastetusti lapsen iän mukaan. Myös aikuisten vaihtuvuus päiväkotiryhmässä lisää lapsen stressihormonin, kortisolin nousua. Pienten lasten kortisolitasoja päiväkotipäivän aikana tutkittaessa on todettu, että yli kuuden tunnin hoitopäivä nostaa kortisolitasoja. Jos hoitopäivä kestää kymmenen tuntia tai sen yli, ei lapsen kortisolitaso laskeudu yön aikana, vaan on jo aamulla koholla. Kuitenkin tutkimuksessa selvisi, että päiväunet päiväkotipäivän aikana voivat auttaa laskemaan lapsen kortisolitasot normaaleiksi. Vaikutukset näkyvät vielä aikuisillakin stressinsäätelyssä. Ihmiselle, joka on kokenut stressiä varhaislapsuudessaan, on vaikeampaa hallita sitä myös aikuisiällä. Suomessa jo pienillä lapsilla päiväkotipäivät ovat pitkiä ja ne noudattelevat vanhempien työaikoja. Kansainvälisesti yli 30-tunnin hoitoviikkoja pidetään pitkinä, mutta Suomessa tästä ajasta puhuttaessa yleensä viitataan lyhyisiin päiviin. Hänen mukaansa myös mitä enemmän hoitotunteja lapsella on, sitä enemmän käytöshäiriöitä lapsella on. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 102–105.)

Käsitys hyvästä lapsuudesta ja lapsuudelle uskotuista tarpeista sekä kulttuurinen näkemys hyvästä lapsuudesta ohjaavat länsimaista käsitystä varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Hyvän lapsuuden toteutumista ohjaa länsimaaisissa yhteiskunnissa ajatus lapsuuden kuulumisesta osaksi pedagogista instituutioita ja kotia. (Alanen, 2009, s. 14.) Kuitenkin on eri käsityksiä ja tulkintoja siitä, miten ja kenen tulisi toteuttaa varhaisvuosien kasvatus niin, että se tukisi lapsen kehitystä mahdollisimman hyvin. Esimerkiksi Suomessa pienten lasten vanhemmat kokevat lapsen kehitykselle suotuisaksi osallistua varhaiskasvatukseen. Kuitenkin osa vanhemmista Suomessa kokee kotihoidon lapselle suotuisammaksi, josta kertoo kotihoidontuesta käytävät keskustelut. (Alasuutari, 2003, s. 26.) OECD ja EU ottavat jatkuvasti kantaa lapsen varhaiskasvatukseen osallistumisen puolesta ja kokevat tärkeäksi saada mahdollisimman moni lapsi varhaiskasvatuksen piiriin, varsinkin niissä maissa joissa varhaiskasvatukseen osallistuminen on alhaista. (UNESCO, 2015, s. 2.)

Vuonna 2012 Suomessa varhaiskasvatukseen osallistui 63 prosenttia 1-6-vuotiaista lapsista. Näistä lapsista 92 prosenttia oli kunnallisessa varhaiskasvatuksessa ja noin 8 prosenttia lapsista hoidettiin yksityisen hoidon tuella. Noin 76 prosenttia varhaiskasvatuksessa olevista lapsista oli päiväkodissa ja 16 prosenttia perhepäivähoidossa, jonka osuus on ollut laskussa. Noin 80 prosenttia lapsista oli kokopäivähoidossa, eli yli 5 tuntia päivässä, ja loput 20 prosenttia osapäivähoidossa. Suuri osa osapäivähoidossa olevista lapsista oli esikoulu-

laisia, jotka tarvitsivat hoitoa esikouluajan lisäksi. Noin 7 prosenttia lapsista oli vuorohoidon piirissä. (OKM, 2014, s. 38.) Varhaiskasvatuksen osallistujamäärä on kasvanut ja vuonna 2015 määrä 1-6-vuotiaiden osalta oli 67,6 prosenttia (THL, 2015, s. 3).

Verrattuna muihin Pohjoismaihin, varhaiskasvatukseen osallistuminen on Suomessa alhais- ta. Vuonna 2012 Tanskassa 90,9 prosenttia 1-2-vuotiaista ja 97,4 prosenttia 3-5-vuotiaista osallistui varhaiskasvatukseen. Lähes kaikki lapsista olivat kokopäiväisessä varhaiskasva- tuksesta. Noin 83 prosenttia osallistui varhaiskasvatukseen päiväkodeissa ja 17 prosenttia perhepäivähoidossa. Norjassa 90 prosenttia 1-5-vuotiaista lapsista osallistui varhaiskasva- tukseen. 1-2-vuotiaista 80,5 prosenttia ja 3-5-vuotiaista 97 prosenttia oli lastentarhassa. Suurin osa lapsista osallistui institutionaaliseen varhaiskasvatukseen ja 2,2 prosenttia oli perhepäivähoidossa. Ruotsissa 86,9 prosenttia 1-5-vuotiaista lapsista osallistui varhaiskas- vatukseen. Näistä lapsista 84,1 prosenttia osallistui institutionaaliseen varhaiskasvatukseen ja 2,9 prosenttia perhepäivähoitoon. (HE 80/2015, s. 17–18; OKM, 2014, s. 44, 46–47.)

3.4.2 Riskiryhmät, ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen

Monissa tutkimuksissa on noussut esille, että varhaiskasvatuksella on suuri merkitys huo- no-osaisille ja riskiryhmien lapsille. Heckmanin (2011, s. 32) mukaan investoimalla var- haiskasvatukseen pystytään tasoittamaan lasten taustoista lähtöisin olevia eroja. Epätasai- sesti jakautuneet mahdollisuudet johtavat negatiivisiin vaikutuksiin taloudessa ja sosiaali- sissa taidoissa. Siksi onkin tärkeää panostaa erityisesti vähäosaisten lasten varhaiskasva- tukseen sekä heidän perheidensä tukemiseen. Tasavertaisten koulutusmahdollisuuksien avulla yksilöiden opinnoille, työelämälle ja muutenkin elämässä pärjäämiselle luodaan perusta. Laadukkaasta varhaiskasvatuksesta hyötyvät eniten ne lapset, joiden kasvuympä- ristössä on kuormittavia tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi perheen taloudellinen ahdinko, vanhempien terveysongelmat, sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat tai puuttuvat vertais- suhteet. Siksi onkin tärkeää, että tällaisista olosuhteista tuleville lapsille on tarjolla vertais- ryhmässä tapahtuvaa laadukasta varhaiskasvatusta jo alle 5-vuotiaana. Tämän avulla voi- daan taata mahdollisimman aikainen tuen tarjoaminen ja kasvuympäristöstä johtuvien ero- jen vähentäminen. (Heckman, 2011, s. 31–37.)

Myös Sipilän ja Österbackan (2013, s. 44) mukaan varhaiskasvatuksesta hyötyvät eniten huono-osaiset lapset ja varhaiskasvatuksen kustannusvaikuttavuutta pidetään hyvänä var- sinkin heidän kohdallaan. Varhaiskasvatuksella voidaan tukea lapsen yksilöllistä kasvua,

kehitystä ja oppimista sekä ehkäistä kasautuvia ongelmia (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 44). Lisäksi myös Levinin (2012, s. 14–15) mukaan koulutusta tulisi ennen kaikkea suunnata riskiryhmille ja tukea perheitä, joissa vanhemmat eivät kykene riittävästi tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen hyvinvointia tukee, että lapsella on mahdollisimman monta läheistä ja välittävää aikuista hänen ympärillään. Lapset tarvitsevat joka päiväistä läsnä olevaa suhdetta paikalla oleviin ihmisiin, jotka kykenevät jakamaan riittävästi iloa ja murheita sekä opastamaan maailmaan suhtautumisessa ja sen ymmärtämisessä niin kotona, päivähoitossa kuin koulussa. Vuorovaikutussuhteet ovatkin hyvin merkitseviä ja niiden laatuun ja pysyvyyteen tulisi kiinnittää erityisesti huomiota. (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 46–47.) Varhaiskasvatuksen on todettu olevan tuloksellisin tukitoimi lapsiperheille heti peruskoulun jälkeen (Bauchmüller, Gørtz & Rasmussen, 2011, s. 21). Varhaiskasvatuksella ja varhaisella puuttumisella on suurin merkitys riskiryhmien tukemisessa (Levin, 2012, s. 14).

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuuden suurin tekijä on sen preventioluonne eli ongelmien ennaltaehkäisy. Primaaripreventiosta puhutaan silloin, kun varhaiskasvatuspalvelut on suunnattu kaikille lapsille. Näiden palvelujen avulla pyritään ihmisten omassa elämässään selviytymisen tukemiseen. Syntyneiden riskien kanssa tekemisissä ollessa puhutaan sekundaari- ja tertiaaripreventiosta. Primaaripreventioon kuuluvat varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevät palvelut ovat usein taloudellisesti kustannustehokkaampia kuin sekundaari- ja tertiaariprevention keinot. (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 49.) Ongelmien ratkaiseminen ja estäminen pitäisi aloittaa mahdollisimman varhain, koska kustannukset nousevat jatkuvasti, mitä myöhempään ongelmien ratkaiseminen jää (Heckman, 2008, s. 53; 2011, s. 34; Sipilä & Österbacka, 2013, s. 49).

Tutkimukset ovat todenneet, että laadukas varhaiskasvatus tasoittaa sosio-ekonomisten ryhmien eroja oppimistuloksissa sekä ehkäisee tehokkaasti lasten syrjäytymistä (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 66). Myös Heckmanin (2008, s. 50–51) mukaan varhaiskasvatukseen panostamisella on huomattu olevan yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä vaikutuksia. Se muun muassa vähentää rikollisuutta, edistää yksilön tyytyväisyyttä elämäänsä kohtaan sekä lisää yksilön halua kouluttautua (Heckman, 2008, s. 50–51). Kaikille lapsille tarjottuna laadukas varhaiskasvatus voi vähentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta antaen lapsille tasavertaiset edellytykset akateemiseen ja myöhemmin työmarkkinoilla menestymiseen (Haataja, 2012, s. 173).

3.4.3 Investointi tulevaisuuteen

Varhaiskasvatuksen merkityksen arvostaminen on vahvassa nousussa maailmalla ja se on levinnyt laajalle. Kehittyvät maat näkevät varhaiskasvatuksen olevan kustannustehokkain ja tuloksellisin keino varmistaa, että kaikki lapset pystyvät kehittymään itsensä parhaaksi versioksi. Varhaiskasvatukseen investointi ei pelkästään vaikuta yksioon ja lasten välisten erojen tasoittumiseen vain sen tuottavuus arvioidaan erittäin korkeaksi. (Sipilä & Österbacka 2013, s. 60.) Heckman (2008, s. 51–52) on todennut tutkimuksissaan, että varhaiskasvatukseen suunnattu dollari tuottaa seitsemän dollaria. Varhaiskasvatuksella on korkea kustannus-hyötysuhde ja sen on todettu olevan hyötysuhteeltaan parempi investointi, kuin lapsiin ja vanhempiin kotien kautta suunnatut investoinnit (Heckman, 2008, s. 51–52).

Varhaiskasvatuksen investoinneilla on kumulatiivinen vaikutus myöhempisiin koulutusinvestointeihin, joten se ei ainoastaan vaikuta positiivisesti varhaisvuosien palveluihin (Heckman, 2011, s. 32). Tulevaisuuteen investoinnin vaikutukset ulottuvat pitkälle ajalle sekä leviävät varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta laajemmalle (Karila, 2009, s. 251). Varhaiskasvatuksen vaikutuksia ja hyötyjä tulisi arvioida pitkällä tähtäimellä, eikä näin nähdä vain lyhyen tähtäimen hyötyjä (Nores, 2010, s. 194). Lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna varhaiskasvatus voi näyttäytyä menoeränä, mutta jos tarkastelemme varhaiskasvatusta tulevaisuusperspektiivistä, näemme että sillä on positiivisia vaikutuksia työllisyyteen, sosi-aali- ja terveyspalveluihin sekä verotuloihin (Haataja, 2012, s. 168).

Varhaiskasvatuksen asemaa vahvistaessa on tulevaisuuteen investoinnin näkökulmalla ollut positiiviset vaikutukset ja sen myötä pienten lasten pedagogiikka on tullut positiivisen keskustelun kohteeksi. Varhaiskasvatukseen sijoittamisen tärkeys on tullut esille osaksi johtuen suomalaisista lapsipoliittisista linjauksista, esimerkiksi maksuttoman ja velvoittavan esiopetuksen luomisesta. (Karila, 2009, s. 251; Perusopetuslaki 628/1998, 26a§.) Korostettaessa varhaiskasvatusta investointina voi syntyä kuitenkin ongelmia. Ongelmaksi voi nousta halu jatkuvasti arvioida sijoitusten hyötyjä. Tätä on alkanut tapahtua Suomessakin ja verovaroin ylläpidettävää koulutusjärjestelmää halutaan arvioida entistä useammin. Kuitenkin koulutusjärjestelmää ja opetusta arvioidessa arvioinnin ulkopuolelle jää usein lasten hyvinvointi ja arvioinnin kohteena on ainoastaan tuloksellisuus ja tehokkuus. (Karila, 2009, s. 251–252.)

EU:n koulutuspolitiikan koulutusneuvostossa on vuonna 2009 tehty linjaus eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista. Kouluyhteistyön strategisissa puitteissa käsitel-

lään koko koulutusjärjestelmää alkaen varhaiskasvatuksesta aina aikuiskoulutukseen asti. Näissä puitteissa sovittiin yhteinen suoritustason viitearvo EU:n vertailuarvoista ja tämän avulla halutaan varmistaa toimeenpanon onnistuminen. Strategioita luotiin neljä ja yksi näistä koskee varhaiskasvatusta. Tarkoituksena on lisätä erityisesti huono-osaisten lasten osallisuutta varhaiskasvatukseen, jonka avulla EU pyrkii parantamaan huono-osaisten lasten koulunaloittamista ja koulumenestystä. EU:ssa korostetaan varhaiskasvatuksen merkitystä tasa-arvoisen koulupolun turvaamisella, syrjäytymisen ja muiden ongelmien ennaltaehkäisijänä sekä osallistumisen mahdollistajana. Tavoitteena on, että vähintään 95 prosenttia 4-vuotiaista lapsista ja sitä vanhemmista osallistuisivat varhaiskasvatukseen vuoteen 2020 mennessä. (Council of The European Union, 2009, s. 1–3.) Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä on kasvanut keskimäärin kansainvälisesti vuosien 2005 ja 2014 välillä. 3-vuotiaiden osalta osallistujamäärä kasvoi 54 prosentista 69 prosenttiin ja 4-vuotiaiden osalta 73 prosentista 85 prosenttiin. (OECD, 2016, s. 30, 299.)

Opetusministerit totesivat, että varhaiskasvatuksesta saadaan koko elinikäisen oppimisen jatkumon suurin tuotto, etenkin kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osalta. EU:n kymmenvuotinen kasvustrategia, Eurooppa 2020-strategia, pyrkii luomaan olosuhteet, jotka suosivat älykkäämpää, kestävämpää ja osallistavampaa talouskasvua. Strategian pääaihe on talous ja laadukkaan varhaiskasvatuksen ajatellaankin parantavan taloutta lisäämällä kouluttautuneisuutta ja tukemalla koko elämän jatkuvaa oppimista. Laadukas varhaiskasvatus nähdäänkin Eurooppa 2020–strategian mahdollistajana. Varhaiskasvatuksella nähdään tärkeä tehtävä koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämisessä ja siinä, kuinka koulutus edistää sosiaalista osallisuutta. Varhaiskasvatuksen kehittäminen ja siihen investoiminen sekä tasapuolinen mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen kaikille lapsille ovat osana strategian tavoitteita. (Council of The European Union, 2009, s. 8.)

Tulevaisuuteen suuntaava investointiajattelu on saanut kritiikkiä, koska lapsuuden itseisarvoista luonnetta painottavat tutkijat kokevat, että investointiajattelussa lapsuus nähdään vain väylänä hyvään koulutukseen ja työelämään. Näin ollen lapsille itselleen ei anneta huomiota ja investointeja lapsina. (Karila, 2009, s. 251.) Lapsuuden itseisarvoa korostava ajattelutapa on rakentunut lasten oikeuksien ympärille. Lapset koetaan nykyhetkessä tärkeinä kansalaisina ja tärkeinä lapsina (beings), ei tulevaisuuteen sijoituksina (becomings). Tämän tarkastelun keskiössä on lasten hyvään elämään panostaminen tällä hetkellä. (Alanen, 2009, s. 27.)

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus, jossa käytämme fenomenologista tutkimusotetta. Tutkimme vanhempien kokemuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksista heidän perheidensä arkeen. Tutkimuksemme lähtökohtana on kiinnostuksemme subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkymiseen perheiden arjessa. Tutkimusaineistomme koostuu viidestä haastattelusta, joissa haastattelimme vanhempia, joiden varhaiskasvatusikäisiä lapsia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen oli koskenut.

Tässä luvussa kerromme tutkimuksemme toteuttamisesta. Ensimmäisessä alaluvussa 4.1 esittelemme tutkimuskysymyksemme sekä avaamme tutkimuksemme tarkoitusta. Toisessa alaluvussa 4.2 kuvaamme laadullista ja fenomenologista tutkimusta sekä tutkijan positiota tutkimuksessamme. Luvussa 4.3 kerromme tutkimusaineiston keruuprosessista ja haastattelusta aineistonkeruumenetelmänä sekä esittelemme lyhyesti haastatteluun osallistuneiden perheitä. Viimeisessä alaluvussa 4.4 esittelemme aineistomme fenomenologisen analyysiprosessin, jossa sovellamme Giorgin (1996) ja Perttulan (2005) analyysimalleja.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia lastensa subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksista heidän perheidensä arkeen. Vanhempien kertomusten kautta haluamme lisäksi selvittää, mitä heidän lapsensa ovat kertooneet ja kommentoineet aiheeseen liittyen ja miten muutos on näkynyt lapsissa.

Päätutkimuskysymyksemme on:

- Millaisia kokemuksia vanhemmilla on subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta ja miten rajaaminen näkyy heidän perheidensä arjessa?

Lisäksi haluamme löytää vastauksia kysymyksiin:

- Miten rajaaminen on toteutettu?
- Ovatko vanhemmat olleet tyytyväisiä rajaamisen toteutukseen?
- Onko rajaaminen vaikuttanut lapsen kaverisuhteisiin tai viihtymiseen päiväkodissa?

- Kokevatko vanhemmat heidän lapsensa saavan tarpeeksi varhaiskasvatusta päiväkodissa?

Tutkimuksessamme pyrimme tuomaan näkyväksi sen, millaisia tilanteita sellaisissa perheissä on subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen jälkeen, joita rajaaminen on koskettanut. Tutkimuksestamme voivat hyötyä monet varhaiskasvatuslain uudistuksiin ja varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyvät tahot. Tutkimuksemme myötä saadaan tietoa siitä, kuinka subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on vaikuttanut yksittäisten perheiden arkeen ja millaisena vanhemmat ovat muutoksen kokeneet. Varhaiskasvatuksen johtajat voivat saada tietoa tavoista, joilla 20 tunnin viikoittainen varhaiskasvatus on järjestetty toisissa päiväkodeissa. Lisäksi lapsiperheet voivat saada tietoa ja tukea lukemalla toisten perheiden tilanteesta ja muutoksen vaiheista. Pyrimme siihen, että eri toimijat voisivat saada ideoita, joiden myötä he pystyisivät kehittämään omaa toimintaansa erityisesti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden näkökulmasta. Tulosten avulla ryhmien työntekijät voivat saada aiheita kehittämiselle esimerkiksi ryhmän pedagogiikan ja toiminnan osalta, jotta 20 tuntia viikossa varhaiskasvatuksessa olevat lapset voidaan huomioida entistä paremmin. Tuloksia voidaan siis hyödyntää rajaamisen toteutukseen liittyvässä kehittämissatyössä päiväkotien, kuntien ja myös valtion tasoilla.

4.2 Laadullinen tutkimus

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta on vaikea määritellä selvästi, koska sillä ei ole omaa teoriaa tai metodeja, vaan se koostuu joukosta erilaisia tutkimuskäytäntöjä (Denzin & Lincoln, 2011, s. 6; Metsämuuronen, 2006, s. 83). Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena tuottaa yleistettäviä tuloksia, vaan siinä pyritään esimerkiksi kuvailemaan tutkittavaa ilmiötä tai ihmisten tietynlaisen toiminnan ymmärtämiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2012, s. 85). Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Creswell, 2013, s. 44; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 161, 164).

Laadullisessa tutkimuksessa on keskeisenä tavoitteena löytää tutkimusjoukko, joilla on kaikilla kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Creswell, 2013, s. 78; Virtanen, 2006, s. 172). Tutkimuksen kohdejoukko valitaan siis tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotannalla. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon antajana ja aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 164; Kiviniemi,

2001, s. 68.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto koostuu yleensä pienestä määrästä tapauksia, joita analysoidaan tarkasti. Suuri tutkittavien joukko ei ole laadullisessa tutkimuksessa tarpeellista eikä mahdollistakaan. (Alasuutari, 2011, s. 39; Eskola & Suoranta, 2000, s. 18.) Tutkija selvittää tutkittavien henkilökohtaisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta ja vertaa tutkittavien kokemuksia keskenään (Creswell, 2013, s. 78).

Laadullisessa tutkimuksessa tapauksia pidetään ainutlaatuisina ja niitä tulkitaan sen mukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa halutaan tuoda tutkittavien ”ääni” ja heidän näkemyksensä kuuluviin. Täydellistä objektiivisuutta ei ole kuitenkaan mahdollista saavuttaa laadullisessa tutkimuksessa, sillä tutkija ja hänen tuottamansa tutkimustulokset ovat voimakkaassa yhteydessä toisiinsa. Laadullisessa tutkimuksessa on aina mukana tutkijan arvomaailma, joka vaikuttaa siihen, kuinka tutkija pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. (Creswell, 2013, s. 47; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 161, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään siihen, että tutkimus toisi esille odottamattomia seikkoja, eikä tutkija siksi määrää mikä on tärkeää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 164). Tutkija ei siis lyö ennalta lukkoon oletuksiaan tutkimuksen kohteesta tai tuloksista, eli laadullinen tutkimus on hypoteesitonta (Eskola & Suoranta, 2000, s. 19). Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan aineistolähtöisesti, jolloin jäsennetään aineistosta käsin ne teemat, jotka ovat tutkittavan ilmiön kannalta merkityksellisiä. Tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään suhteessa kontekstiinsa sekä erityispiirteisiinsä. (Kiviniemi, 2001, s. 68.) Yleisesti voidaan sanoa, että laadullisen tutkimuksen tavoitteena on pikemminkin löytää uusia tosiasioita kuin todentaa tutkimuksen avulla jo olemassa olevia väittämiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 161).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan näkökulma sekä tulkinta aineistosta kehittyvät hänen tietoisuudessaan tutkimuksen edetessä (Creswell, 2013, s. 45; Kiviniemi, 2001, s. 68). Tutkimusongelmat voivat siis jalostua ja avata uusia näkökulmia (Kiviniemi, 2001, s. 68). Laadullisessa tutkimuksessa tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia voidaan tarkentaa tutkimuksen edetessä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 164; Kiviniemi, 2001, s. 68). Laadullinen tutkimus voidaankin ajatella prosessina, jonka kulun määrittäminen etukäteen on vaikeaa. Tutkijan tulee tiedostaa ajattelunsa ja tutkimuksensa kehittyminen ja oltava valmis tutkimusprosessin muutoksiin, jotta hän voi käyttää tätä laadullisen tutkimuksen ominaispiirrettä hyödykseen. Tutkijan on kuitenkin pystyttävä kertomaan tutkimuksen vaiheista ja joustavuudesta lukijalle, jotta tutkimus on arvioitavissa. Tutkijan

keskeinen rooli laadullisessa tutkimuksessa luo sekä vapautta että haasteita. (Eskola & Suoranta, 2000, s. 15–16, 20; Kiviniemi, 2001, s. 68–69, 81–82.)

4.2.1 Fenomenologinen tutkimus

Fenomenologia voidaan ymmärtää filosofiana, lähestymistapana, tutkimusotteena tai -metodina. Filosofiana fenomenologiaan kuuluu eri suuntauksia, joista keskeisimmät perustuvat Edmund Husserlin ja Martin Heideggerin ajatteluun. Fenomenologian kaksi pää tutkimusperinnettä ovat Husserlin deskriptiivinen, puhdas fenomenologia sekä Heideggerin hermeneuttinen fenomenologia. Lauri Rauhala on kehittänyt Husserlin ja Heideggerin ajatuksia eteenpäin ja luonut niiden pohjalta eksistentiaalisien fenomenologian. Lisäksi Juha Perttula on muodostanut empiirisen spesifin fenomenologisen metodin soveltamalla edellä mainittujen henkilöiden tieteenteoreettisia pohdintoja empiiriseen tutkimukseen. (Virtanen, 2006, s. 152–154, 160, 163.)

Fenomenologisesti orientoitunutta tutkimusta käytetään Suomessa paljon ihmistieteissä, esimerkiksi kasvatustieteessä (Lehtovaara, 1995, s. 81). Käytämme fenomenologista tutkimusotetta, koska haluamme tutkia vanhempien kokemuksia tutkimastamme ilmiöstä. Fenomenologisen tutkimuksen keskiössä on nimenomaan ihmisten kokemusten tutkiminen (Virtanen, 2006, s. 152). Fenomenologisessa tutkimuksessa pyritään ihmisen kokemusmaailman saavuttamiseen ja hänen asioille antamiensa merkitysten ymmärtämiseen. Kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin, fenomenologisessa tutkimuksessa on olennaista tutkittavien äänen kuuluminen. (Lehtovaara, 1995, s. 81.)

Fenomenologiassa tutkitaan ihmisten ja todellisuuden vuorovaikutuksessa syntyviä kokemuksia. Kokemukset muodostuvat Laineen mukaan niistä merkityksistä, joita ihminen havainnoilleen antaa ja juuri nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen kohteena. (Laine, 2001, s. 26–27.) Perttulan mukaan fenomenologian tutkimuskohde on kokemus eli merkityssuhde, joka muodostuu subjektista eli kokijasta, hänen tajunnallisesta toiminnastaan sekä kohteesta, johon toiminta kohdistuu (Perttula, 2005, s. 116–117). Fenomenologia tarkastelee sitä, mikä ilmenee meille itse koettuna, suhteena omaan elämismaailmaan ja todellisuuteen. Fenomenologian mukaan yksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan, jossa he elävät ja jota he itse myös rakentavat. Ihminen muodostaa merkityksiä kokemustensa kautta. (Laine, 2001, s. 26–27; Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 34.) Perttula jakaa kokemuslaadut tunteeseen, intuitioon, tietoon ja uskoon. Muut kokemuslaadut, kuten mielipiteet,

käsitykset ja muistot ovat edellä mainittujen yhdistelmiä. (Perttula, 2005, s. 123–124.) Näitä haluamme tuoda esille tutkimuksessamme.

Ihmisten muodostamat merkitykset eivät ole synnynnäisiä, vaan ne muokkautuvat yhteisöissä, joissa ihminen kasvaa. Fenomenologiassa ihminen nähdään yhteisöllisenä olentona. (Laine, 2001, s. 28; Tuomi & Sarajarvi, 2002, s. 34.) Yhteisön jäsenillä ja yksilöillä voi olla joitain yhteisiä merkityksiä asioista, jonka takia yksilön kokemuksia tutkimalla voidaan päästä myös joihinkin yleisiin johtopäätöksiin tuosta yhteisöstä. Fenomenologisen tutkimuksen pyrkimyksenä ei ole kuitenkaan löytää universaaleja totuuksia tai yleistyksiä, vaan se on myös kiinnostunut ainutkertaisuudesta (Laine, 2001, s. 28–29). Tutkija voi siis nostaa esiin tietyn tutkittavan ymmärrystä ilmiöstä, mutta tutkija voi myös löytää sellaista yhteistä ymmärrystä, joka on tullut ilmi useiden tutkittavien kohdalla (Perttula, 2005, s. 154).

Rauhala liittää fenomenologian taustalle holistisen ihmiskäsityksen, jonka mukaan ihminen muodostuu kolmesta olemisen muodosta: tajunnallisuudesta, situationaalisuudesta ja kehollisuudesta. Kokemukset liittyvät hänen tajunnalliseen olemisen tapaansa. Ihminen on kietoutuneena elämäntilanteeseensa kehollisena ja tajunnallisena olentona. Elämäntilanne vaikuttaa ihmisenä olemiseen, joten hänen kokemuksiaan tutkittaessa tutkitaan samalla sitä, missä kokemus on (Virtanen, 2006, s. 160–163). Tutkimuksessamme pidämme tärkeänä holistista ihmiskäsitystä, ja erityisesti situationaalisuuden merkitystä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen kokemisen ja elämäntilanteeseen vaikuttamisen taustalla.

Koska fenomenologisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään toisen ihmisen kokemuksia mahdollisimman hyvin, tulee tutkijan tunnistaa omat ennakkokäsityksensä ja tiedostaa se, miten ne vaikuttavat hänen tekemiin tulkintoihin (Lehtovaara 1995, 82–83). Fenomenologiassa reduktio eli irtaantuminen luonnollisesta ja refleктоimattomasta asenteesta, on keskeistä (Virtanen, 2006, s. 169). Eideettisessä reduktiossa halutaan paljastaa ilmiön olemus, eidos, sulkeistamalla kohdetta koskevat refleктоimattomat todellisuusoletukset tarkastelun ulkopuolelle. Amedeo Giorgi on soveltanut eideettistä reduktiota kehittämässään fenomenologisessa analyysimenetelmässä, jota Suomessa on kehitelty eteenpäin ja tehnyt tunnetuksi Juha Perttula. (Niskanen, 2009, s. 102–103.) Toteutamme tässä tutkimuksessa fenomenologisen analyysin yhdistäen Giorgin ja Perttulan analyysimenetelmiä (katso luku 4.4). Giorgi perustaa näkemyksensä Husserlin ajatukseen, että fenomenologiassa kuvaus-

ten tulee ilmentää kokemuksia juuri sellaisina kuin ne on koettu, välttämättä tulkitsevuutta. Myös Perttula pitää tätä tavoitteena, vaikka hänen mukaansa täysin puhtaaseen kuvaukseen pääseminen on mahdotonta. (Niskanen, 2009, s. 110.) Fenomenologinen metodi auttaa luontaisen tulkinnallisuuden tiedostamisessa ja hallitsemisessa. Tämän myötä fenomenologinen asenne ja näkeminen mahdollistuvat (Perttula, 2000, s. 429).

4.2.2 Tutkijan positio

Laadullisessa tutkimuksessa edellytetään aina tutkijan oman esiymmärryksen pohtimista ja esille tuomista. Tämä tarkoittaa sen tarkastelemista, kuinka tutkija ymmärtää tutkimuskohhteensa ennen tutkimuksen tekemistä sekä aiheeseen liittyvien käsitysten ja motiivien pohtimista. (Varto, 1992, s. 36.) Tutkijan vastuulla on pohtia, millaisia mahdollisuuksia hänellä on ymmärtää toista ihmistä, kun tutkimme toisen ihmisen kokemuksia tutkittavasta asiasta. Tutkijan tulee määrittää oma paikkansa tutkittavaa ihmistä kohden, jonka elämästä hän hankkii tietoa. Tutkijan tulee muistaa, että samaa ihmistä haastatellessa, voi saada hyvinkin erilaista tietoa eri kysymyksien asettelulla ja sillä millaisella viitekehyksellä tutkija kerää tietoa. (Lukkarinen, 2003, s. 125–126.)

Päädymme tutkimuksen aiheeseen, koska omaa alaamme varhaiskasvatusta on koskettanut viime aikoina lakimuutoksia, jotka näkyvät selvästi päiväkodin arjessa. Halusimme tietoa perheiden näkökulmasta, sillä meillä ei ole itsellämme kokemusta varhaiskasvatuksen tarkastelusta vanhemman asemassa. Koska varhaiskasvatuksen ala on meille niin läheinen, on tarpeen arvioida kriittisesti omaa toimintaamme tutkimuksen aikana. Meillä on luonnollisesti mielipiteitä ja ennakko-oletuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta. Lisäksi koemme, että ammattimme ja ammatti-identiteettimme vuoksi meidän tulisi olla asiasta tiettyä mieltä.

Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkijan on syytä pohtia omaa suhdettaan tutkimukseen jo ennen tutkimuksen varsinaista aloittamista (Virtanen, 2006, s. 167). Pohdimme ennen tutkimuksen tekemistä omia ennakko-oletuksiamme keskustellen. Käsittelimme omia näkemyksiämme subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta ja myös oletuksia siitä millaisia kokemuksia oletamme vanhemmilla olevan rajauksesta ja sen toimivuudesta. Juttelimme paljon yhdessä omista mielipiteistä sekä mediasta kuullusta keskustelusta aiheeseen liittyen läpi tutkimusprosessin. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on ollut suuressa huomiassa mediassa muiden muutosten ohella varhaiskasvatuksen kentällä,

joten pohdimme miten omat käsityksemme ovat muuttuneet mediakeskustelunkin myötä. Uskomme, että koska haastateltaville oma statuksemme näyttäytyi opiskelijoina, eikä esimerkiksi jo töissä olevina lastentarhanopettajina ja jonkin päiväkodin työntekijöinä, tämä helpotti haastateltavia kertomaan kokemuksistaan rehellisesti.

Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on tullut voimaan vasta 1.8.2016, joten aihe oli meille tutkijoillekin vielä melko vieras. Lisäksi meillä ei ole omakohtaista kokemusta lapsiperheen arjesta vanhempana, eikä näin ollen meillä ollut yhteisiä omakohtaisia kokemuksia haastateltavien kanssa käytännön arjesta. Niin ikään kokemuksemme työelämästä, työnhausta ja työttömyydestä ovat vähäiset. Nämä helpottivat tutkimuksen tekoa objektiivisesti. Pyrimme asettamaan haastattelurunkomme kysymykset neutraaleiksi ja muotoilemaan ne niin, etteivät omat ennako-oletuksemme näkyisi kysymyksissä tai ohjaisi vastauksia. Se, että emme tunteneet haastateltavia entuudestaan auttoi pysymään objektiivisempana. Toisaalta meillä on paljon kokemusta lastenhoidosta au pairina eli perheen näkökulmasta koulumaailmassa. Tämän kokemuksen uskomme auttaneen siinä, että tavoitimme haastateltavien kokemuksia kuitenkin niin kuin he tarkoittivat.

Tutkijan on pystyttävä säilyttämään haastateltavien kokemusten merkitysyhteydet, etteivät ne muutu tutkijan omiksi kokemuksiksi (Lehtomaa, 2006, s. 163). Olemme pyrkineet kuvaamaan vanhempien kokemuksia mahdollisimman pitkälle juuri heidän itse kertomassaan muodossa (Virtanen, 2006, s. 167). Aiheemme kohdalla koimme perheiden erilaiset tilanteet, kuten eri päiväkodit, lapsimäärät, rajauksen syyt, niin vahvasti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen ja sen vaikutuksiin vaikuttaviksi seikoiksi, että laajojen yleistysten sijasta pyrimme tuomaan esille myös eroavaisuuksia.

4.3 Aineiston keruu

Tutkimuksemme kohderyhmä olivat perheet, joilla olisi kokemusta sekä ajasta jolloin perheen lapset ovat olleet kokopäiväisesti päiväkodissa että ajasta jolloin lasten varhaiskasvatusoikeutta on rajattu. Fenomenologisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että aineisto kerätään haastattelujen tai avointen haastattelulomakkeiden avulla (Virtanen, 2011, s. 174). Keräsimme tutkimusaineistomme yksilöhaastattelujen avulla. Tavoitteenamme oli, että vanhempien kokemukset pääsisivät hyvin esiin ja perheiden yksilölliset tilanteet otettaisiin huomioon. Aloimme etsiä haastateltavia syksyllä 2016, jolloin subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajausta koskeva lakimuutos oli tullut voimaan. Haimme tutkimusluvan tutkimuk-

sellemme. Haastateltavien löytämiseksi lähetimme haastattelukutsuja sosiaaliseen mediaan ja eri tahojen sähköpostilistoille kohteisiin, joiden kautta oletimme viestimme tavoittavan vanhempia. Lähestyimme myös päiväkodin johtajia sähköpostilla pyytäen heitä välittämään tutkimuskutsua edelleen. Tämä ei kuitenkaan tuottanut tulosta ja saimmekin haastateltavat sosiaalisen median ja tuttavapiirimme välityksellä. Ketään haastateltavista emme tunteneet ennalta.

Fenomenologisen aineiston hankinnassa tutkijan tulisi vaikuttaa mahdollisimman vähän tutkittavien kokemuksiin ja esitettyjen kysymysten tulisi olla mahdollisimman avoimia (Virtanen, 2006, s. 170). Toteutimme haastattelut teemahaastatteluina, joissa keskeistä on, että haastattelut etenevät ennalta suunniteltujen teemojen mukaan, mutta eivät noudata yksityiskohtaisia kysymyksiä. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme, 2015, s. 48.) Kokosimme tutkimuskysymystemme pohjalta haastattelurungon (liite 1) avuksemme, mutta pyrimme keskustelunomaisuuteen ja antamaan tilaa haastateltavien kerronnalle (Eskola & Suoranta, 2000, s. 85). Tällöin haastateltavien kokemukset tulisivat mahdollisimman aidosti esille. Teemahaastattelun ja väljien kysymysten valintaa puolsi myös se, että halusimme pysyä mahdollisimman neutraaleina, sillä tutkimamme aihe, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden lakimuutos, herättää vahvasti tunteita puolesta ja vastaan. Riippuen haastateltavien kerronnasta, joissakin haastatteluissa seurasimme haastattelurunkoa tarkemmin kuin toisissa. Kysymysten järjestys vaihteli ja kaikkia kysymyksiä ei tullut esille jokaisessa haastattelussa (Eskola & Suoranta, 2000, s. 86). Ensimmäisen haastattelun jälkeen muokkaisimme kysymyksiämme aiheeseen paremmin sopivaksi.

Haastattelu sopi tutkimuksemme aineistonkeruumenetelmäksi myös siksi, että haastatteluissa meillä oli mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä haastateltavien vastauksista riippuen. Tämän näimme erityisen tärkeäksi aiheemme kannalta, sillä perheiden erilaiset tilanteet vaikuttavat vahvasti myös subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen ja sen vaikutuksiin perheen arjessa. Haastattelu on myös hyvin yleinen tapa kerätä tietoa ja yleensä sekä haastattelijalla ja haastateltavalla on käsitys miten se toteutetaan (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 11).

Tutkimusaineistomme koostuu viiden perheen vanhemman haastattelusta. Kuhunkin haastatteluun osallistui yksi perheen vanhempi. Toteutimme kolme haastattelua syksyllä 2016

viikolla 41 ja yhden viikolla 46 ja viimeisen vuonna 2017 viikolla 2. Fenomenologisessa tutkimuksessa on kyse laadullisesta tiedosta, eikä tällöin aineiston määrä ole olennainen. Tärkeämpää on löytää informantteja, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. (Virtanen, 2011, s. 175–176.) Haastateltavien löytäminen oli vaikeaa ja lopulta meidän oli tehtävä päätös, että meidän täytyy edetä tutkimuksessamme vähäisemmällä haastattelumäärällä kuin olimme toivoneet. Haastatteluihimme osallistuneiden vanhempien perheet olivat kuitenkin todella erilaisissa tilanteissa, joten saimme paljon erilaisia kokemuksia. Haastattelut kestivät 15–75 minuuttia. Keston laaja vaihtelu osoittaa tilanteen avoimuuden ja tilan antamisen haastateltavan kerronnalle.

Pyrimme luomaan avoimen, empaattisen ja ymmärtävän ilmapiirin, jotta haastateltavat uskaltaisivat kertoa kokemuksistaan mahdollisimman rehellisesti ja laajasti. Myös Keatsin (2000, s. 23) mielestä haastattelijan ensimmäinen tehtävä on luoda luottamuksellinen ja hyvä suhde vastaajaan. Tämän luomisessa auttaa esimerkiksi haastattelijan empaattinen asenne, johon panostimme (Keats, 2000, s. 26–27). Kerroimme omasta opiskeluvaiheestamme ja tutkimuksemme tarkoituksesta ennen haastattelun aloittamista. Tutkimuksen tarkoituksen avaaminen on myös yksi luottamusta rakentava tekijä (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 41).

Käytimme haastattelun tukena haastattelurunkoa (liite 1), jonka laadinnassa otimme huomioon, että kysymykset eivät johdattelisi vain tietynlaisiin vastauksiin. Ensimmäisenä kysymyksenä pyysimme haastateltavaa kertomaan perheestään. Tämä toi tärkeää taustatietoa tulevien tilanteiden pohjalle ja koimme sen myös olevan mukava ja helppo kysymys haastateltavalle aloittaa. Esittämämme kysymykset olivat pääosin laajoja ja kaikissa oli paljon tilaa haastateltavalle kertoa oman halunsa ja kokemuksensa mukaan. Tarkentavat kysymyksemme liittyivät pääasiassa haastateltavien kertomiin tilanteisiin ja kokemuksiin. Haastattelut muodostuivat erilaisiksi eri haastateltavien tilanteiden mukaan. Korostimmekin haastateltaville, että haluamme kuulla juuri heidän tilanteestaan ja on hienoa, että olemme saaneet kuulla erilaisia kokemuksia. Tämän uskomme vahvistaneen haastateltavien tunnetta siitä, että he saavat kertoa kokemuksensa juuri sellaisena kuin ovat ne kokeneet. Vaikka lähestyimme haastattelutilanteita hyvin vapaasti ja kannustaen haastateltavien kerronnallisuuteen, koimme tärkeäksi joidenkin teemojen esille tuonnin. Haastattelutilanteessa haastateltavalle ei välttämättä tule mieleen kaikki asiat, vaikka niistä olisi kokemusta.

Haastatteluihin osallistuneiden perheisiin kuului 1-3 varhaiskasvatusikäistä lasta. Iältään lapset olivat 10 kuukauden ikäisestä esikoululaisiin. Perheiden joukossa oli kahden vanhemman ydinperheitä sekä uusperheitä. Uusperheiden vanhemmat asuivat kahdessa eri kodissa biologisten lastensa kanssa, jolloin lasten varhaiskasvatusoikeus määräytyi vain yhden biologisen vanhemman mukaan. Yhdessä haastattelussa haastateltava kertoi uusperheensä tilanteesta sekä omalta että uuden kumppaninsa perheiden osalta, joten saimme kuulla kokemuksia ikään kuin kahden perheen osalta. Yhdessä tapauksessa perhe oli vaihtanut päiväkotia elokuussa, jolloin he olivat ehdineet neuvotella rajaamisen toteuttamisesta sekä jo entisessä päiväkodissa keväällä 2016 että uudessa syksyllä 2016.

Lasten varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen syynä oli sekä vanhemman työttömyyttä että vanhempainvapaata. Yhdessä perheessä lapsilla oli laajennettu oikeus varhaiskasvatukseen vanhemman kroonisen sairauden vuoksi. Osassa perheitä lapset olivat aloittaneet uudessa päiväkodissa elokuussa 2016 ja osa lapsista oli ollut samassa päiväkodissa aikaisemmin kokopäiväisenä. Lapsia oli kunnallisessa päiväkodissa, pienessä yksityisessä päiväkodissa ja suuren ketjun yksityisessä päiväkodissa sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa. Yhdessä perheessä varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen oli astunut voimaan niin vasta, ettei kokemusta rajaamisen jälkeen vielä ollut. Hekin olivat ehdineet neuvotella monista rajaamiseen liittyvistä seikoista ja asia oli herättänyt vanhemmissa paljon ajatuksia. Muiden perheiden kohdalla rajattu oikeus oli alkanut noin pari kuukautta ennen haastatteluhetkeä.

Haastatteluaineisto on tarpeellista litteroida eli kirjoittaa puhtaaksi sanatarkasti analyysivaihetta varten. Litterointityylejä on hyvin erilaisia, riippuen siitä kuinka tarkkaan aineisto halutaan litteroida. Eri analyysimenetelmät vaativat eri tarkkuustason litterointia. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 138–140.) Litteroimme aineiston sanatarkasti ja puhekieltä noudattaen kuitenkin jättäen pois haastatteluun liittymättömiä keskusteluja, täytesanoja, naurua ja muita äännähdyksiä, sillä emme kokeneet niiden olevan oleellisia tutkimuksemme kannalta.

4.4 Aineiston fenomenologinen analyysi

Käytämme tutkimusaineistomme analysointiin fenomenologista analyysia. Aineistomme analyysi etenee aluksi Giorgin (1996) fenomenologisen analyysimallin mukaan. Virtanen esittelee Giorgin analyysimallin viisi vaihetta seuraavasti. Ensimmäisessä tutustutaan huolellisesti tutkimusaineistoon ja pyritään saamaan aiheesta kokonaisnäkemys. Toisessa vaiheessa tutkimusaineisto luetaan uudelleen ja se jaetaan merkitysyksiköihin. Kolmannessa

vaiheessa merkitysyksiköt muunnetaan tutkijan yleiselle kielelle. Neljännessä vaiheessa muodostetaan yksityiskohtainen merkitysverkosto ja viidennessä vaiheessa muodostetaan yleinen merkitysrakenne. (Virtanen, 2006, s. 175.) Giorgin mallin neljännen vaiheen jälkeen olemme käyttäneet analyysin loppuvaiheessa mukaillen Perttulan muunnosta fenomenologisesta analyysistä. Perttulan metodi pohjautuu Giorgin malliin sekä Rauhalan eksistentiaaliseen fenomenologiaan (Virtanen, 2006, s. 175, 181; Perttula, 2000, s. 429). Fenomenologisen metodin etuja ovat muuntamismahdollisuus ja systemaattisuus (Lehtomaa, 2006, s. 181–182). Giorgi korostaa, että metodologia tulisi muokata tutkittavan ilmiön ehdoilla, jotta se tavoittaisi tutkittavan ilmiön parhaalla mahdollisella tavalla (Virtanen, 2006, s. 175). Myös Perttulan mukaan fenomenologisen metodin muokkaaminen on tutkijalle enemmän velvoite kuin lupa (Perttula, 2000, s. 429). Systemaattisuus helpottaa tutkijaa sekä lukijaa seuraamaan analyysin etenemistä, vaikka muokkauksia metodiin tehdään (Lehtomaa, 2006, s. 182).

Fenomenologisen analyysin ensimmäisessä vaiheessa luetaan huolellisesti tutkimusaineistoa, kunnes tutkija on saavuttanut hyvän kokonaiskäsityksen aineistosta. Tutkija pyrkii tässä vaiheessa eläytymään tutkittavien kokemuksiin. Tässä vaiheessa keskitytään aineistoon sellaisena kuin se on, eikä aineistoa vielä tässä vaiheessa analysoida tai tulkita. Tutkijan on suljettava luonnolliset asenteensa ja ennakkokäsityksensä ulos prosessin aikana. Ensimmäinen vaihe toimii perustana seuraavalle vaiheelle. (Giorgi, 1996, s. 10–11; Virtanen, 2006, s. 175.) Tässä vaiheessa luimme aineiston huolella läpi useita kertoja kokonaiskäsityksen muodostamiseksi. Pyrimme eläytymään haastateltavien kokemuksiin ja samalla pohdimme ennakkokäsityksiämme pyrkien rajaamaan ne pois.

Toisessa vaiheessa aineistoa pilkotaan pienemmiksi yksiköiksi, sillä aineiston analysoiminen koko kokonaisuutena ei ole mahdollista. Aineistosta nostetaan esille tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset merkitykset eli jaetaan ne merkitysyksiköihin. Nämä erotetut merkitysyksiköt ilmaisevat itsessään tutkittavan ilmiön kannalta olennaisen aineksen, ja liittyvät kuitenkin aina kuvauksen kokonaisuuteen. Tässä vaiheessa haastateltavan kieli säilytetään sellaisena kuin se on. (Giorgi, 1996, s. 11–17; Virtanen, 2006, s. 177.) Kokeemukset voivat esiintyä merkitystihentyminä, eli kietoutuneena kielellisesti toisiinsa (Virtanen, 2006, 177). Yhdessä lauseessa voi siis olla monta merkitysyksikköä. Lauserakenne on kuitenkin haastattelusta litteroidussa aineistossamme epäselvä, kun aineisto on puhekielistä, välillä haastateltavan ikään kuin yhteen putkeen kertomaa. Toisessa vaiheessa jaoimme

litteroidun aineiston merkitysyksiköihin tummentamalla ja erottamalla merkitysyksiköt sisältävät lauseet toisistaan.

Havainnollistamme analyysiprosessiamme käyttämällä samaa katkelmaa yhdestä haastattelusta koko analyysiprosessin kuvauksen ajan. Seuraavassa on esimerkki 2. vaiheesta. Katkelmassa haastateltava 1 pohtii subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutusta pedagogiikkaan ja varhaiskasvatuksen laatuun.

Haastateltava 1:

”että okei kavereita ei nää niin paljon ja näin edespäin”

”ja miten mä ite sitten mietin että kuinka paljon on sitten niin jos ajatellaan varhaiskasvatusta niin tämänhän ei pitäis laadullisesti erota siinä että miten nää järjestyy tää 20 tuntia,”

”että edelleenki tän ryhmän toiminta toimii sen viispäiväsen ympärillä,”

”että tässä muodossaan mejän lapsi menettää esimerkiksi kaikki lelupäivät, kaikki yhteiset juhlat ku ne on aina perjantaisin,”

”niinkö tähän rakenteeseen että miten asioita tehään ei oo millään tavalla tätä vaihtoehtoa että lapset on kaks ja puol päivää ja läpsystä vaihto niin se ei oo mitenkään siinä, että tästä asiasta ei oo koskaan keskusteltu esimerkiksi, ”

Analyysin kolmannessa vaiheessa jokainen merkityksen sisältävä yksikkö käännetään haastateltavan kieleltä tutkijan yleiselle kielelle. Tämän vaiheen tarkoituksena on pyrkiä löytämään tutkittavan kokemus sellaisena kuin se on. Tässä käytetään tietoista reflektiota ja mielikuvatasolla tapahtuvaa muuntelua. Käännöksen ja alkuperäisen tekstin yhteys on oltava näkyvissä. (Giorgi, 1996, s. 17–19; Virtanen, 2006, s. 178.) Tässä vaiheessa käänsimme merkitysyksiköt sisältävät lauseet yleiselle kielelle siten, että kirjoitimme käännökset alkuperäisen ilmaisun alapuolelle, jolloin käännöksen ja alkuperäisen tekstin yhteys on selvästi näkyvissä. Kirjoitimme ilmaisut yksikön kolmanteen persoonaan ja jätimme tässä vaiheessa puhekieliset ilmaukset, täytesanat sekä muut asiaan liittymättömät ilmaukset pois.

Seuraavassa esimerkissä 3. vaiheesta näkyy ensin haastateltavan sitaatti ja sitaatin alla käännöksemme yleiselle kielelle:

”että okei kavereita ei nää niin paljon ja näin edespäin”

- Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen takia tyttö ei tule näkemään kavereitaan yhtä usein.

”ja miten mä ite sitten mietin että kuinka paljon on sitten niin jos ajatellaan varhaiskasvatusta niin tämänhän ei pitäisi laadullisesti erota siinä että miten nää järjestyy tää 20 tuntia,”

- Varhaiskasvatuksen laadun ei pitäisi erota sen mukaan miten 20 tuntia on järjestetty.

”että edelleenki tän ryhmän toiminta toimii sen viispäiväsen ympärillä,”

- Ryhmän toiminta on suunniteltu viitenä päivänä viikossa käyvien lasten mukaan.

”että tässä muodossaan mejän lapsi menettää esimerkiksi kaikki lelopäivät, kaikki yhteiset juhlat ku ne on aina perjantaisin”

- Nykyisellä toimintamuodolla haastateltavan lapsi tulee menettämään esimerkiksi kaikki lelopäivät ja yhteiset juhlat jotka ovat aina perjantaisin.

”niinkö tähän rakenteeseen että miten asioita tehään ei oo millään tavalla tätä vaihtoehtoa että lapset on kaks ja puol päivää ja läpsystä vaihto niin se ei oo mitenkään siinä, että tästä asiasta ei oo koskaan keskusteltu esimerkiksi,”

- Vanhemmille ei ole tuotu esille, että toiminnassa olisi otettu huomioon vaihtoehtoa, että lapset ovat paikalla vain kaksi ja puoli päivää viikossa.

Analyysin neljännessä vaiheessa tutkijan kielelle käännettyistä yksiköistä muodostetaan yksilökohtainen merkitysverkosto. Sisältöalueille yhteiset ja suhteessa kaikkiin sisältöalueisiin keskeiset merkitystihentymät tiivistetään ja ne sijoitetaan toistensa yhteyteen. Koska kokemus on merkitystihentymä eikä sitä ole siksi luontevaa tutkia sirpaleisena, on tärkeää säilyttää yksiköiden yhteys laajempaan yhteyteensä, jotta alkuperäinen merkitys ei häviä. Tässä vaiheessa huomioidaan kaikki tutkijan yleiselle kielellä käännetty merkitysyksiköt. Tämän vaiheen myötä tutkittavan kokemus tulee esille koko variaatiossaan. (Giorgi, 1996, s. 19–20; Virtanen, 2006, s. 179.) Tässä vaiheessa kokosimme jokaisen haastateltavan vastauksista yksilökohtaisen merkitysverkoston yhdistämällä edellisessä vaiheessa tutkijan kielelle käännettyt ilmaisut.

Seuraavassa esimerkissä on ote haastateltava 1:sen yksilökohtaisesta merkitysverkostosta:

Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen takia tyttö ei tule näkemään kavereitaan yhtä usein. Varhaiskasvatuksen laadun ei pitäisi erota sen mukaan miten 20 tuntia on järjestetty. Ryhmän toiminta on suunniteltu viitenä päivänä viikossa käyvien lasten mukaan. Tällä toimintamuodolla haastateltavan lapsi tulee menettämään esimerkiksi kaikki lelupäivät ja yhteiset juhlat jotka ovat aina perjantaisin. Vanhemmille ei ole tuotu esille, että toiminnassa olisi otettu huomioon vaihtoehtoa, että lapset ovat paikalla vain kaksi ja puoli päivää viikossa.

Giorgin neljännen analyysivaiheen jälkeen otimme mukaan Perttulan analyysiä. Muodostimme aineistoa kuvaavat sisältöalueet (Perttulan vaihe 2.2: Virtanen, 2006, s. 192), jotka muodostuivat tutkimuskysymystemme sekä aineistosta nousseiden asioiden mukaan. Sisältöalueiksi muodostuivat 1) subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeiden rajaamisen toteutus, 2) subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutukset perheen arkeen, 3) subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkyminen pedagogiikassa ja laadussa sekä 4) vanhempien ajatuksia subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta yhteiskunnallisesti. Annoimme tässä vaiheessa sisältöalueille värikoodit ja merkitsimme yksilökohtaisten merkitysverkostojen jokaisen kohdan sopivien sisältöalueiden väreillä. Sisältöalueet toimivat ikään kuin otsikoina. Sijoitimme nämä yleisellä kielellä olevat ilmaisut (haastateltavien kokemukset) sisältöalueisiin muodostaen sisältöalueittaisen yksilökohtaisen merkitysverkoston (Perttulan vaihe 2.3: Virtanen, 2006, s. 192).

Seuraavassa esimerkissä näkyy ilmauksien sijoittuminen sisältöalueiden alle.

Sisältöalue	Ilmaus
2. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutukset perheen arkeen	Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen takia tyttö ei tule näkemään kavereitaan yhtä usein. (...)
3. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkyminen pedagogiikassa ja laadussa	Varhaiskasvatuksen laadun ei pitäisi erota sen mukaan miten 20 tuntia on järjestetty. Ryhmän toiminta on suunniteltu viitenä päivänä viikossa käyvien lasten mukaan. Tällä toimintamuodolla haastateltavan lapsi tulee menettämään esimerkiksi kaikki lelupäivät ja yhteiset juhlat jotka ovat aina perjantaisin. Vanhemmille ei ole tuotu esille, että toiminnassa olisi otettu huomioon vaihtoehtoa, että lapset ovat paikalla vain kaksi ja puoli päivää viikossa. (...)

Tämän jälkeen muodostimme spesifit sisältöalueet (Perttulan vaihe 2.4: Virtanen, 2006, s. 193):

<p>1. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen toteutus</p> <p>1.1 Vanhempien vaikuttamismahdollisuudet</p> <p>1.2 20 tunnin varhaiskasvatusoikeuden toteutus ja sen riittävyys</p> <p>1.3 Muutoksen selkeys ja suunnitelmallisuus</p> <p>1.4 Laajennettu oikeus</p> <p>2. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutukset perheen arkeen</p> <p>2.1 Vaikutus vanhempien jaksamiseen</p> <p>2.2 Vaikutus vanhempien työssäkäyntiin</p> <p>2.3 Vaikutus lasten kaverisuhteisiin ja arkeen</p> <p>3. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkyminen pedagogiikassa ja laadussa</p> <p>4. Vanhempien ajatuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta yhteiskunnallisesti</p>
--

Muodostettuumme spesifit sisältöalueet, jaoimme laajempiin sisältöalueisiin kuuluneet ilmaisut edelleen spesifien sisältöalueiden mukaisesti. Spesifit sisältöalueet toimivat ikään kuin alaotsikoina. Tästä muodostuivat spesifit yksilökohtaiset merkitysverkostot.

Seuraavassa esimerkissä näkyy, kuinka olemme käyttäneet spesifejä sisältöalueita alaotsikoina ja jakaneet ilmaisut sopivien alaotsikoiden mukaan.

SISÄLTÖALUEET/ SPESIFIT SISÄLTÖALUEET	ILMAUKSET
2. Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutukset perheen arkeen	
2.3 Vaikutus lasten kaverisuhteisiin ja arkeen	Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen takia tyttö ei tule näkemään kavereitaan yhtä usein. (...)
3. Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkyminen pedagogiikassa ja laadussa	Varhaiskasvatuksen laadun ei pitäisi erota sen mukaan miten 20 tuntia on järjestetty. Ryhmän toiminta on suunniteltu viitenä päivänä viikossa käyvien lasten mukaan. Tällä toimintamuodolla haastateltavan lapsi tulee menettämään esimerkiksi kaikki lelopäivät ja yhteiset juhlat jotka ovat aina perjantaisin. Vanhemmille ei ole tuotu esille, että toiminnassa olisi otettu huomioon vaihtoehtoa, että lapset ovat paikalla vain kaksi ja puoli päivää viikossa. (...)

Seuraavaksi kokosimme kaikkien haastateltavien spesifeissä yksilökohtaisissa merkitysverkostoissa esiintyneet kunkin spesifin sisältöalueen alle kuuluneet ilmaisut yhteen. Näin ollen nyt kunkin spesifin sisältöalueen merkitykset muodostuivat useiden haastateltavien merkityksistä ja muodostui spesifi yleinen merkitysverkosto (Perttulan vaihe 2.5: Virtanen, 2006, s. 193).

2.3 Vaikutus lapsen kaverisuhteisiin:

Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on vaikuttanut haastateltujen perheen lasten kaverisuhteisiin. Lapset ovat nähneet kavereitaan vähemmän kun ennen rajaamista. Lapsia on mietityttänyt miksi toiset lapsista saavat olla päiväkodilla pidempään (...)

Lopuksi kokosimme spesifit yleiset merkitysverkostot takaisin laajempien sisältöalueiden alle. Näin muodostuu sisältöalueiden yleinen rakenne (Perttulan vaihe 2.6: Virtanen, 2006, s. 194).

5 Tulokset

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, Millaisia kokemuksia vanhemmilla on subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta ja miten rajaaminen näkyy heidän perheidensä arjessa? Esittelemme tuloksia tutkimuskysymyksiimme pohjautuvien, fenomenologisen analyysin myötä muodostamiemme neljän sisältöalueen 1) subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen toteutus, 2) subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutukset perheen arkeen, 3) vanhempien kokemus rajaamisen huomioimisesta pedagogiikassa ja laadussa sekä 4) vanhempien ajatuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta yhteiskunnallisesti sekä niihin kuuluvien spesifien sisältöalueiden mukaisesti. Olemme liittäneet tähän lukuun esimerkkikatkelmia haastattelujen litteroiduista aineistoista sekä teoriaa esille nousseisiin asioihin liittyen.

5.1 Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen toteutus

5.1.1 Vanhempien vaikuttamismahdollisuudet

Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksia selvittäessämme lähdimme ensiksi liikkeelle rajatun oikeuden mukaisen 20 viikkotunnin toteuttamisesta. Hallituksen esityksen (HE 80/2015) mukaan kunnan tulisi tarjota perheille vähintään kaksi vaihtoehtoa 20 tunnin laajuisen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Varhaiskasvatus järjestettäisi perheen valinnan perusteella joko osapäiväisenä tai osaviikkoisena varhaiskasvatuksena. Myös muista järjestelyistä voitaisi sopia. Tarkemmat toiminta-ajat päättäisi varhaiskasvatuksen järjestäjä ottaen huomioon perheen toiveet. (HE 80/2015, s. 22–23.) Varhaiskasvatuslaissa todetaan, että kunta päättää lapsikohtaisesti tarkemmat säännölliset varhaiskasvatuksen toiminta-ajat (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 11 a §).

Haastatteluissa vanhemmat toivat esille, kuinka 20 tunnin laajuisen varhaiskasvatuksen toteutus tapahtui heidän perheidensä kohdalla. Vanhemmat saivat ehdottaa heille sopivia vaihtoehtoja, joita päiväkodit ovat pyrkineet ottamaan huomioon.

H: “Annettiinko teille tietyt vaihtoehdot vai että te ihan ite pääsitte ihan te toivomaan niitä?” V: “Mun mielestä me saatiin niinku ihan [vapaasti valita].”

“meijän lapsen päiväkodin tapauksessa siellä on siinä on perheet voineet itse niistä rajatuista vaihtoehtoista mitä on ollu niinkö se viis kertaa neljä tuntia tai sitten kaks kertaa kaheksan ja neljä tuntia eli kaks ja puolipäivää joko alkuviikkoa tai loppuviikkoa. Niistä sitten on voinu ehdottaa, eli se ei ole valinta”

Haastattelujen perusteella neljässä perheessä vanhemmat saivat vaikuttaa toteutukseen. Yksi perhe sai ehdottaa toivomaansa vaihtoehtoa 20 tunnin toteutukseen vapaasti ja tämä sopi päiväkodille. Kaksi perheistä sai toivoa mieluisinta vaihtoehtoa heille annetuista kolmesta vaihtoehdosta ja toive pystytettiin toteuttamaan. Yksi perhe sai valita varhaiskasvatusajan jakautumisen kolmelle päivälle viikossa ja päiväkotit määrittiivät päivät.

Vaikutusmahdollisuuksiin vaikutti se, oliko perheessä esiopetukseen osallistuvia lapsia. Yhdessä perheessä tämä määrätti 20 tunnin jakamisen neljään tuntiin päivässä sekä kellonajojen määräytymisen nuoremmalle sisarukselle samoiksi ajoiksi esikoululaisen kanssa. Yhdessä perheessä, jonka lapsen varhaiskasvatusmuodoksi valittiin avoin varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen ajat oli määritetty valmiiksi. Kokonaisuutena haastattelemissamme perheissä lasten 20 tunnin varhaiskasvatus oli järjestetty jaettuna kolmelle päivälle (8h+8h+4h tai 7h+7h+6h) tai jaettuna viidelle päivälle, neljä tuntia päivittäin.

5.1.2 20 tunnin varhaiskasvatusoikeuden toteutus ja sen riittävyys

Tutkimuksemme mukaan osa vanhemmista on kokenut 20 tunnin toteutuksen sopivan kohdallaan perheensä arkeen. Usein nämä perheet olivat myös saaneet itse valita sopivimman vaihtoehdon tuntien järjestämiseksi. Toimivuuteen liittyi varhaiskasvatusaikojen säännöllisyys, mikä mahdollisti muiden menojen suunnittelun.

“Mä tykkään tosi paljon näistä kellonajoista, että eskari on tosi hyvään aikaan järjestetty ja se antaa itelle vapautta et saa ite käyä ja hoijettua omia asioita nii tää on tosi hyvään aikaan.”

“tässä oli tosi hienosti näitä vaihtoehtoja että tykkäsin tosi paljon tästä”

“se niinku pääsääntöisesti toimii ko tietää sen ennakkoon, että minkälaisia päiväjärjestelyjä on -- siinä on vähän semmosta hienosäätöä että jos se nyt vakiintuu että maanantai tiistai ja keskiviikko puolipäivää siihen asti kunnes työllistyn, niin se on periaatteessa ihan ok, sitten sen paremmin pystyy järk-

käämään omat menot ja puoliso pystyy järkkäämään kans ne omat työ- ja harrastemenot”

Vanhemmat ovat osassa päiväkodeista kokeneet arkea helpottavana mahdollisuuden tuoda esiin omia toiveitaan hoitoaikaan liittyen, jos vanhemmilla on esimerkiksi tärkeä meno jonain päivänä. Hoitopäivistä on voinut sopia päiväkodin kanssa ja vaihtaa niitä, jos vanhemmilla on tiedossa jokin tärkeä meno. Yksi vanhemmista koki, että sekä päiväkotit että he ovat olleet joustavia aikataulujen suunnittelussa. Kuitenkaan tätä ei tapahdu kaikkien haastateltavien lasten päiväkodeissa ja tämä aiheuttaa vaikeuksia arjen suunnittelussa.

“pääsääntöisesti puolin ja toisin ollaan oltu joustavia, meille on käynyt nämä päiväkodin antamat ajat muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta”

Yhden perheen kohdalla korostui, että verrattuna aikaan jolloin lapset olivat kokopäivähoidossa, ja tuonti- ja hakuajat olivat joustavia, nykyinen rajauksen mukainen systeemi tarkoinea hakuaikoineen koetaan huonona. Tarkat päiväkodin määräämät hakuajat ja niiden pienestä lipsumisesta huomauttaminen aiheuttivat lisää stressiä. Päiväkotit antoi pyydettyessä hieman joustoa hakuaikoihin, mutta sairauden vuoksi joustoa olisi toivottu enemmän.

*“et jotenki ku toi isompi lapsi on ollu aikanaan silleen niinku kokopäivähoi-
dossa ilman mitään niinku että tuot ku tuot ja haet ku haet niin sitte siihen
verrattuna tää tuntuu kyllä niinku tosi ankeelta systeemiltä”*

*“kö itellä siis se että jos vähääkää stressikynnys nousee ni mulla heti lauka-
see sen migreenin eli siis monesti jo siitä hakemisesta että koska.. joutuu
niinku kaks lasta hakemaa ja tappelee niille vaatteet päälle ni se on monesti
jo sitte siinä”*

*“mulle ois hirveen paljo hyötyä siitä että siitä ois vähän joustoa, et jos vaikka
krooninen sairaus oireilee ni pystys hakee sitte ku on niinku lääke auttanu”*

Vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen tärkeänä tukena lastensa kasvatukseen. Osa vanhemmista kokee lastensa saavan edelleen tarpeeksi varhaiskasvatusta, vaikka rajaaminen on tullut heidän lastensa kohdalla voimaan. Varhaiskasvatuksen riittävyys liittyi lasten ikä ja varsinkin vanhempien lasten kohdalla vanhemmat ovat huomanneet lasten kaipaavan enemmän varhaiskasvatuksessa tarjottua ohjattua toimintaa kuin nuoremmat.

“se [puolison lapsi] on siellä kolmena päivänä kolme tuntia ja se mun lapsi on vaan siellä eskarissa ja se ei muuta saa ja mun mielestä se on ihan riittävä niin, ei tarts enempää antaaakaan”

“no ehkä se isommalle se [20 tuntia viikossa] ei ois ehkä ihan riittäny, -- ja sitte taas sille pienemmälle varmaan sinänsä joo, mutta että se päivärytmi oli sitte niin huono että kärsi tavallaan sen takia”

Yhdessä perheessä ideaaliksi varhaiskasvatusajaksi ajateltiin noin viisi tuntia päivässä eli 25 tuntia viikossa, jonka vuoksi 20 tunnin viikkoajan ei koettu olevan ratkaisevasti vähemmän. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä vuodelta 2004 kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen henkilöstön arvioiden mukaan lapset, joiden toinen tai molemmat vanhemmat olivat kotona, viettivät päiväkodilla keskimäärin 26 tuntia viikossa (HE 80/2015, s. 14). Tämä on hyvin lähellä edellä mainitun perheen toivomaa 25 tuntia. 5-6 tunnin eron vaikutus varhaiskasvatusajassa viikossa voi näkyä selkeämmin tai heikommin riippuen siitä, kuinka varhaiskasvatusajat on järjestetty ja saako perhe vaikuttaa aikoihin. Yksi vanhemmista toi esille 20 tunnin varhaiskasvatuksen mahdollistavan riittävän ajan omista asioista huolehtimiseen.

“periaatteessa että onko se 20 tuntia vai 25 tuntia ku mietin niinko oman lapsen oppimisen näkökulmasta niin ei siinä hirveesti sinänsä sitä eroa”

”Mä tykkään tosi paljon näistä kellonajoista, että eskari on tosi hyvään aikaan järjestetty ja se antaa itelle vapautta et saa ite käyä ja hoiettua omia asioita nii tää on tosi hyvään aikaan”

Rajatun varhaiskasvatusoikeuden tuntien määräytyminen päiväkodin puolelta voi aiheuttaa tilanteen, jossa koko 20 tunnin oikeutta ei käytetä, sillä aikataulut eivät sovi perheen päivärytmiin. Tämä kytkeytyy myös vanhempien kokemukseen 20 viikkotunnin varhaiskasvatuksen riittävydestä. Joidenkin vanhempien mielestä 20 tunnin varhaiskasvatusaika on määränä riittävä, mutta he kokevat aikojen joustamattomuuden ongelmana. Eräässä perheessä arveltiin, ettei lapsi tule olemaan varhaiskasvatuksessa 20 tuntia viikossa, sillä vanhemmat eivät halua viedä pientä lastaan päiväkotiin jo kello kahdeksan aamulla tai pitää lastaan päiväkodissa kello neljään illalla vain sen takia, että siihen olisi oikeus. Kahdeksan tunnin päivää pidettiin pitkänä pienelle lapselle, jolloin lapsi viedään päiväkodille hieman myöhemmin yhteisen toiminnan alkaessa ja haetaan aikaisemmin.

“mutta tämmösenään niinku se 20 tuntia on niinkö vähemmän ko mitä se 20 vois olla jos sen vois käyttää tai niinkö esimerkiksi sen vois käyttää neljänä päivänä sen viis tuntia tai niinkö ko esimerkiksi ei me nyt tulla käyttämään sitä 20 tuntia, ei me ruveta menemään kaheksalta ko meillä alkaa sillon se aika, eikä ruveta pitämään lasta päiväkodilla sen takia neljään ko meillä on oikeus pitää neljään asti”

Halua 20 tunnin käyttämiseen olisi, jolloin varhaiskasvatuksen määrä koettaisi riittävänä, mutta perheen ja lapsen päivärytmi ja jaksaminen koetaan määrää tärkeämmäksi. Ennen subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista perheillä oli mahdollisuus järjestää lapsensa varhaiskasvatustunnit ryhtiinsä sopiviksi ja lapsen edun mukaisiksi. Yhdessä perheessä puolikas päivä jää usein käyttämättä, sillä muutaman tunnin takia lasta ei välttämättä viedä päiväkodille. Vanhempi toivoisikin kolmannen päivän olevan myöskin täysimittainen, jolloin hän veisi tytön uskottavammin päiväkodille.

“käytännössä katsoen pitäisin parempana jos se ois kolme päivää selkeästi niin sillon ei tulisi sen puolen päivän kanskaan sitä että en minä nyt viitti puolen päivän, et me voitais aamulla lähtä sinne retkelle käymään, tai kotitaloon tai mummolaan tai näin, että helposti jättää menemättä että ilmottaa vaan että jättää menemättä, se on vähän niin ja näin se yks päivä se puolikas”

Yksi vanhempi koki varhaiskasvatusajan riittäväksi lapsilleen, mutta hänelle itselleen rajattu oikeus ei riitä ja hän tarvitsisikin enemmän tukea arkeen.

”No lapset varmaan sinänsä saa [tarpeeksi varhaiskasvatusta], mutta mä en tiiä saanko mä sillee tavallaan riittävästi sitä niinku tukea”

Levinin (2012, s. 14–15) mukaan varhaiskasvatusta tulisi suunnata perheille joilla ei ole riittävästi aikaa tai taitoja tukea lapsiensa kehitystä, kasvua ja oppimista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea vanhempia kasvatustyössä sekä toimia lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen mahdollistajana yhdessä lapsen ja vanhemman kanssa (Varhaiskasvatusturvelaki 36/1973, 2a§). Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys sen preventioluonteen eli ongelmien ennalta ehkäisyyn takia. Varhaiskasvatuspalveluilla pyritään lasten ja vanhempien tukemiseen arjessa ja jaksamisen mahdollistajana. (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 49.) Tämän avulla halutaan ennalta ehkäistä mahdollisia ongelmia jo ennen kuin niitä alkaa ilmaantua,

ongelmien ratkaiseminen tulisikin aloittaa mahdollisimman varhain koska kustannukset nousevat jatkuvasti ongelmien ratkaisun jäädessä myöhemmälle (Heckman, 2008, s. 53; 2011, s. 34; Sipilä & Österbacka, 2013, s. 49).

5.1.3 Muutoksen selkeys ja suunnitelmallisuus

Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on aiheuttanut epätietoisuutta perheiden arkeen. Jotkut kunnan päätökset rajaamiseen liittyen viivästyivät syksyllä, joten perheet ja päiväkodit joutuivat odottelemaan päätöksiä. Esimerkiksi palvelusetelipäätökset myöhästyivät eivätkä vanhemmat tiedneet lastensa hoitomaksujen suuruutta ajallaan.

“ja palvelusetelipäätökset tuli myöhässä [kunta] ei siis ehtiny mukkaan tohon päätöksentekkoon itekään -- täs on niinku menny silleen että me ei olla tietty että paljonko me jouvutaan maksamaan kuussa ja meille ei oo ehtiny tulla laskut ja totta kai sitte ku ne päiväkodissa se henkilökunta ite hoitaa ne laskut ja siitäki kuormittuneita ja neki oottaa niitä ohjeita ja päätöksiä että miten se vaikuttaa perheisiin”

Sekaannukset ja epäselvyys ovat liittyneet vahvasti rajaamisen voimaantulon alkuvaiheeseen. Ennen rajaamisen voimaantuloa pienessä yksityisessä päiväkodissa olevien lasten vanhemmat ovat joutuneet pelkäämään, pystyykö päiväkotitarjoamaan heidän lapsilleen osa-aikaiset hoitopaikat vai joutuvatko lapset vaihtamaan päiväkotia. Lopputulos päivähoitopaikkojen pysyvyydestä tuli vasta viime hetkillä.

“siitä asti sitte ku se tuli tää niinko ehotus tai siis se hallituksen suunnitelma sillo toissa kevväänä ni siitä asti mä oon niinku säännöllisesti kysynyt että miltä näyttää että tiiättekö miten käy.. miten meille käy.. mikä meidän lasten asema on teidän [osa-aikaisten] jonossa ja niillon ollu tilannetta ku ei ne oo tiennyt niinko itekkää, että ei ne oo niinko pystynyt meille antaa vastauksia ko kuntakaan ei oo päättänyt niitä ennenku sitte tosi viime tipassa”

Vanhemmat ovat kokeneet päiväkodin henkilökunnan olleen myös epätietoisia muutoksista. Toisaalta joissakin tapauksissa vanhemmat ovat myös kokeneet saaneensa apua ja neuvoja varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Monet rajaamiseen liittyvät asiat ovat olleet työntekijöille epäselviä ja henkilökunnan ja johtajan antama informaatio saman päiväkodin kohdallakin on ollut ristiriitaista toisiinsa nähden. Vanhemmille on syntynyt kokemus, että

sekä johtajien että henkilökunnan koulutus ja informaation saanti ei ole ollut riittävää tai tarpeeksi selkeää. Perheet ovat saaneet väärää tietoa esimerkiksi vanhempainvapaan kohdalla kahden kuukauden siirtymäajan olemassaolosta, mikä on ollut päiväkodin henkilökunnalle epäselvää. Myös lapsen mahdollisuus hoitopaikkaan tilanteessa, jossa synnyttävä vanhempi joutuisi jäämään pidemmäksi aikaa sairaalaan oli epäselvä.

“ja mitä ollaan puolison kanssa puhuttu niin se sekavuus mikä siellä on että ku johtaja puhuu yhtä ja työntekijät toista ja siellä puhutaan ristiin että se sehän valuu ylhäältäpäin että ko kellään ei oo niinku langat käsissä”

*“V: no lähinnä tässä tulee mieleen se että, aika paljon on puurot ja vellit se-
kasin ihmisillä H: Tarkotatko vanhemmilla vai työntekijöillä? V: Työnteki-
jöillä, johtajasta lähtien”*

Sekaannukset ovat harmittaneet perheitä, sillä vanhempien on täytynyt varmistaa asioita moneen kertaan. Epäselvyyden ja sekaannusten on koettu vaikuttaneen negatiivisesti luot-
tamukseen ja yhteistyöhön päiväkodin ja perheen välillä. Vanhempien kokemuksissa tuli esille, heidän huomanneen muutoksen kuormittaneen päiväkodin henkilökuntaa. Päiväko-
din henkilökunnan on koettu vaikuttavan esimerkiksi stressaantuneemmalta kuin normaali-
listi.

*“se on kyllä semmonen mikä on niinkö näin asiakasnäkökulmasta hyvin ikä-
vä, kun ei voi olla varma että pitääkö tää nytten sitte pitää varmistaa uudes-
taan ja uudestaan ja uudestaan”*

*“eli se niinku kuormittaa kans ihan sitä niinku päiväkotiaikin ja mun mielestä
sen itseasiassa vähä niinku huomaa nyt sielä,”*

Yksityisessä päiväkodissa osa-aikaisten lasten paikan säilyttämisen myötä vanhemmille on ajoittain herännyt huoli henkilöstön riittävydestä. Vanhemmat arvostavat päiväkodin ha-
lua joustaa ja halua säilyttää yksityisessä päiväkodissakin hoitopaikat myös uusille osa-
aikaisille lapsille, joiden varhaiskasvatusoikeutta rajattiin. Päiväkodin koettiin ajatelleen
lapsen etua paikkojen säilyttämisessä. Kuitenkin, jos päiväkodin henkilöstömitoitus perus-
tuu siihen, etteivät kaikki koko- ja osa-aikaiset lapset ole yhtä aikaa päiväkodissa, välillä
on syntynyt tilanteita, joissa vanhemmalle on tullut olo, ettei henkilökuntaa ole riittävästi
lasten määrään suhteutettuna. Sipilän ja Österbackan (2013, s. 46–47) mukaan lasten hy-
vinvoinnin kannalta on tärkeää, että lapsilla on ympärillään useampi välittävä ja läheinen

aikuinen. Vuorovaikutussuhteet ovat tärkeitä lasten kehitykselle ja niiden laatuun tulisikin kiinnittää erityistä huomiota. Lapselle on tärkeää saada päivittäin kommunikoida läheisten aikuisten kanssa ja pystyä jakamaan heidän kanssaan murheita ilojaan, sekä saamaan opastusta. (Sipilä & Österbacka, 2013, s. 46–47.) Lapsiryhmän ollessa liian suuri voi tärkeät kohtaamiset lasten ja päiväkodin henkilökunnan välillä vähentyä jolloin lapset eivät saa tarvitsemaansa huomiota.

“on ollu niinko aika iso huoli siitä että miten ne sitte taas saa sen sumplittua että tietyllä tavalla niinko ihana että ne joustaa meihin päin, mutta sitte se että kyllä mä oon välillä laskeskellu mielessä että niillä täytyy olla tilanteita, että ne ei tiä että montako lasta niillä oikeesti on niinko jonaki päivänä että onko niillä tarpeeks monta henkilökunnan jäsentä”

Yhdessä tapauksessa päiväkodin määräämät lapsen kolme hoitopäivää viikossa ovat saattaneet olla eri viikkoina eri viikonpäivät. Joinakin aamuina perhe ei ole tiennyt onko kyseinen päivä lapsen päiväkotipäivä, sillä suulliset ja kirjalliset sopimukset päiväkodin henkilökunnan kanssa ovat olleet ristiriidassa. Hoitopäivien vaihtelevuus on hankaloittanut vanhempien töiden ja muiden menojen suunnittelua. Toisaalta päiväkodin joustaminen hoitopäivien suhteen on helpottanut vanhempien omiin tärkeisiin menoihin pääsemistä, kun poikkeuspäivistä on voitu sopia. Vanhemmat kaipaivat kuitenkin pysyvyyttä lastensa varhaiskasvatusaikoihin, jotta he pystyvät suunnittelemaan omat menonsa sille ajalle, kun lapsi on varhaiskasvatuksessa.

“nyt on ollu niin että, marraskuusta joulukuuhun tonne -- joulun kynnykselle niin pääsääntöisesti maanantai, tiistai ja perjantai se puolipäivää. -- nyt on ollu sitten tästä päivästä lähtien on laitettu pääsääntöisesti maanantai, tiistai ja keskiviikko, ja keskiviikko on se puolenpäivän -- et tänäkään aamuna ei ollut mitään tietoa et onko päivähoitoa vai ei”

“mikäli tietää ennakoon tai joku tärkeä meno niin sitten voi -- sopia päiväkodin kaa siitä hoitopäivän vaihtamisesta.”

Puolipäiväisen varhaiskasvatuksen ajat ovat aiheuttaneet epäkäytännöllisyyttä myös ryhmien arkeen. Esimerkiksi puoli yhdeltä haettaessa lapsen ryhmässä on ollut tilanne, jossa ryhmässä ei meinannut riittää tarpeeksi henkilökuntaa kahteen paikkaan, kun kokopäiväiset lapset olivat menossa päiväunille ja osapäiväisiä tultiin hakemaan. Tällainen hakutilanne,

jossa henkilökunta vaikuttaa kiireiseltä, vähentää esimerkiksi kuulumisten vaihtoa vanhemman ja ryhmän henkilökunnan välillä. Kun hakuaika vielä toistuu jokaisena päivänä samaan aikaan, voi huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö kärsiä.

“ni sit niillei meinannu riittää henkilökunta tavallaan niinku kahteen paikkaan ja siksi ne oli siellä puoli yheltä suurinpiirtein niinku silleen ovensuussa et: noniin ota tämä lapsi ja lähde”

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa käsitellään huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Yhteistyön merkitys varhaiskasvatuksessa on suuri. Sen tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Yhteistyön muodot ja tehtävät voivat vaihdella lapsen varhaiskasvatuksen aikana, mutta Vasussa todetaan, että lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset on jaettava huoltajien kanssa. Perusta lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle muodostuukin huoltajan ja henkilöstön havainnoista ja keskusteluista lapsen päivän kulusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 32–33.)

5.1.4 Laajennettu oikeus

Yhdessä haastateltavista perheistä lapsilla oli laajennettu oikeus varhaiskasvatukseen. Lapset vaihtoivat päiväkotia elokuussa, joten tämä perhe ehti neuvotella laajemman oikeuden saamisesta myös aiemmassa päiväkodissa, ennen rajaamisen voimaantuloa. Kun subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajausta hyväksyttiin keväällä 2016, vanhempi otti yhteyttä kunnan varhaiskasvatuspalveluihin selvittääkseen, millä perusteella laajennettu oikeus myönnetään. Kunnan varhaiskasvatuspalveluista sanottiin kaikkien hakemusten tulevan ensin heille ja kaikille myönnetään laajennettu oikeus tasavertaisin kriteerein. Vanhempi keskusteli asiasta johtajan kanssa, joka puolsi laajennetun oikeuden saamista tuntien perheen tilanteen. Johtaja kuitenkin asetti tuntimääräksi kuusi tuntia päivässä sekä määräsi kellonajat varhaiskasvatukselle. Enemmästä tuntimäärästä ei voinut neuvotella. Kuuden tunnin varhaiskasvatusaika vaikutti päiväkodin intressiltä, kun vain hieman yli puolipäiväisestä lapsesta maksettaisi kokopäiväisen hinta. Vanhempi koki, ettei häntä ja hänen perhettään ajateltu tilanteessa paljoakaan.

Saman perheen hakiessa uuteen päiväkotiin keväällä 2016, uuden päiväkodin johtajalle ilmoitettiin heti tarpeesta laajennettuun oikeuteen. Perheen neuvotellessa uudessa päiväko-

dissa laajennetun oikeuden saamisesta vanhemman terveydellisiin syihin vedoten, päiväkodin johtaja ohitti pyynnön täysin ja ilmoitti, että vain työ- tai opiskeluperäisen syyn takia voisi saada laajennetun oikeuden. Perheen lapset aloittivatkin elokuussa 20 tunnin oikeudella, neljä tuntia päivässä. Varhaiskasvatukseen osallistumisen ajat, määräytyivät vanhemman lapsen esikoulun mukaan, joka päättyi 12.30. Tämä järjestely aiheutti ongelmia pienemmän lapsen päivärytmiin. Esikoinen kaipasi kavereitaan ja tekemistä tultuaan kotiin aikaisemmin (katso lisää luvussa 5.2.3). Hakuajat olivat tiukat ja lapset oli haettava kahdesta melko lähekkäin sijaitsevasta rakennuksesta. Ajan lipsuessa päiväkodin puolesta huomautettiin asiasta vanhemmalle.

“Isommalla loppuu eskari silleen aikalailla just niinku puoli yks, et sitä ei voi hakee hirveen paljo ennen tai niillä jää joku homma kesken, mut sitte taas sen pienempi ei ku niinku se oli niin väsyny että mä en ois sen kaa pystyny hakee sitä isompaa, ni mä olin aina vähän yli puoli yks hakemassa sen pienemmän ni sieltä tuli heti palautetta että nää pitäis olla haettuna ennen puolta yhtä.”

Vanhemman krooninen sairaus paheni lasten varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta johtuneen kokonaistilanteen aiheuttaman stressin vuoksi. Hän otti yhteyttä kunnan varhaiskasvatuspalveluihin, josta otettiin yhteyttä päiväkodin johtajaan. Tämän jälkeen vanhempi meni juttelemaan johtajan kanssa. Vasta tämän keskustelun perusteella johtaja myönsi lapsille laajennetun oikeuden. Määräksi säädettiin 6 tuntia päivässä ja kellonaikaan kahden tunnin pidennys iltapäivästä. Sekä johtaja että kunnan varhaiskasvatuspalvelut määrittivät, ettei mahdollisuutta 6 tuntia laajempaan oikeuteen ole. Hellströmin (2010, s. 153, 184, 224) mukaan perheen hyvinvointi heijastuu lapsiin. Perheessä olevat ongelmat, kuten sairauden aiheuttamat haasteet vanhemman jaksamiselle, usein heijastuvat myös lapsiin. Perhe voi tällöin olla riskitekijä lapsen kasvuksi jos se ei saa riittävää tukea esimerkiksi varhaiskasvatuksesta. (Hellström, 2010, s. 153, 184, 224.) Varhaiskasvatuksen tuen merkitys usein korostuu tilanteissa joissa perheellä lähiverkosto ei asu lähellä (Heinonen ym., 2016, s. 182–183). Varhaiskasvatuksella onkin tärkeä rooli huomata perheiden avun tarpeet ja mahdolliset ongelmat ja toimia yhteistyökumppanina ja tukena vanhempien kasvatustehtävässä (Hellström, 2010, s. 153, 184, 224). Jokaisen perheen tilanne pitäisi nähdä yksilökohtaisesti ja vanhempia tulisi kuulla heidän kertoessaan perheensä tilanteesta.

Lasten varhaiskasvatusoikeuden laajennuttua 6 tuntiin päivässä esikoisen kohdalle on syntynyt tilanne, jossa hän joutuu vaihtamaan ryhmää kesken päivän. Vaikka perhe oli pyytänyt laajennettua oikeutta jo päiväkotiin hakiessaan, lapsi laitettiin osapäiväisten esikouluryhmään, joka loppuu 12.30. Tämän jälkeen lapsi siirtyy päivän kahdeksi viimeiseksi tunniksi kokopäiväisten esikouluryhmään. Laajennetun oikeuden tultua voimaan kokopäiväisten esikouluryhmään ei enää mahtunut. Vanhempi olisi toivonut, että laajempi oikeus olisi myönnetty heti, jolloin lapsi olisi päässyt suoraan syksyllä kokopäiväisten ryhmään. Toisaalta tässä tilanteessa vanhempi on tyytyväinen siihen, ettei lapsi joudu luopumaan varsinaisesta esikouluryhmästään, johon hän oli tutustunut ja tykästynyt niiden muutaman viikon aikana, jolloin lapsi kävi pelkässä esikoulussa. Toisaalta taas vanhempi tietää, että myöhemmin yksi osapäiväisten esikouluryhmän lapsi on siirtynyt kokopäiväisten ryhmään, mikä on saanut hänet miettimään, miksi juuri hänen lapsensa ei mahtunut kokopäiväisten ryhmään. Varhaiskasvatuslaissa (36/1973, 2a§) määritellään yhdeksi varhaiskasvatuksen ja lasten oikeuksien tavoitteeksi mahdollistaa lapselle pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja henkilökunnan välillä. Lapsen vaihtaessa ryhmää päivän aikana hän joutuu luomaan kaverisuhteita kahden ryhmän lapsiin sekä päiväkodin henkilökuntaan.

Aikaisemmin lapsi haettiin iltapäiväryhmään iltapäiväryhmän toimesta ja hakija vaihteli. Vanhempi on kokenut hyvänä, että myöhemmin aamupäiväryhmän avustaja alkoi myös siirtyä samaan iltapäiväryhmään lapsen kanssa. Näin lapsi saa siirtyä tutun aikuisen kanssa, eikä lapsi ole enää ainoa siirtyjä. Siirtymä aiheuttaa lisäksi sen, että vanhempi vie esikoisensa aamulla eri ryhmään kuin mistä illalla hakee, joten hän ei tahdo saada tietoa lapsensa päivän sujumisesta. Tämän vanhempi on kokenut ikävänä. Vaikka alussa oli sovittu käytännöstä, että päivän sujumisesta kerrotaan iltapäiväryhmän henkilökunnalle, ei tämä ole käytännössä toiminut ja avustajankin päivä loppuu ennen hakuaikaa. Vanhempien kuuleminen ja tiedon saaminen päiväkodilta ovat keskeisiä vanhempien osallisuuden mahdollistajia (Kaskela & Kekkonen, 2006, s. 26). Kuitenkin usein ongelmaksi nousee vastavuoroisuus. Vanhemmat usein kokevat, että heitä tiedotetaan päiväkodin toiminnasta, eikä heillä ole mahdollisuutta kertoa omista ajatuksistaan. Kuitenkin olisi tärkeää kuunnella vanhempien ajatuksia, odotuksia ja pelkoja jolloin vanhempia voitaisiin tukea paremmin heidän kasvatustyössään. Vanhempien kokiessa tulevansa kuulluiksi vanhempien osallisuus ja tasa-arvoisuus korostuvat päiväkodin toiminnan suunnittelussa. (Kaskela & Kekkonen, 2006, s. 26.)

”että alkuun ne oli silleen et joo - - koulun ryhmästä kerrotaan sitte tavallaan sinne iltapäiväryhmään miten on päivä menny ja sitte he välittää sen tiedon, mutta eei sieltä oikein taho tulla muuta ku että ”no kaai sillä ihan hyvin menee siellä”

Toisessa perheessä on myös pohdittu laajennetun oikeuden hakemista vanhempien jaksamisen vuoksi. Perheessä arki on muodostunut todella kuormittavaksi ja vaikutuksia on ollut myös lasten kaverisuhteisiin ja vanhempien työnteekoon. Koska rajaamisen syy on väliaikainen, perhe päätti yrittää selviytyä ilman laajennettua oikeutta. Lisäksi syynä laajennetun oikeuden hakemattomuuteen on ollut se, että hakuprosessin oletetaan olevan työläs ja pitkä. Prosessin neuvolan kautta arveltiin voivan kestää muutaman viikon. Yritimme etsiä tietoa laajennetun oikeuden hakuprosessista kunnan nettisivuilta, mutta emme sitä löytäneet. Laajennetun oikeuden hakemisesta olisi hyvä olla tietoa esillä, ettei syntyisi epäselvyyksiä kuinka oikeutta haetaan kussakin kunnassa. Tärkeää olisi myös, että laajennetun oikeuden hakemiseen olisi yhtenäiset käytännöt kaikissa päiväkodeissa.

”onhan se aika iso homma niinko siis hakkee siis ylipäättään niinku lähtä varraamaan neuvola-aikaa, ko mää ymmärsin että neuvolan kautta sitä vois hakkee. Neuvola-aikaakaan ei saa helposti eikä sitä saa mitenkään niinko heti vaan niinko se saattas johonki muutaman viikon päähän se neuvola-aika”

Oikeutta olisi haettu, mikäli perheen lasten varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen olisi kestänyt pidempään. Vanhempi koki, että jälkikäteen ajateltuna olisi ollut viisasta hakea laajennettua oikeutta heti alussa, siitä huolimatta että se olisi leimannut heitä tai herättänyt ihmetystä. Vanhempi mainitsi, että olisi kyllä kestänyt leimautumisen ja pystyneensä myöntämään jaksamisen vaikeudet.

”jälkeenpäin ajatellen ni ois varmaan ollu viisasta ihan niinku kättelyssä sopia siitä että mejän ois kannattanu niinko annoo tälle syksylle se päivähoito-oikeus, riippumatta siitä että leimaako se jotenki tai ihmetyttääkö se jotenki, ja mä kyllä oisin sen niinko kestäny että ei mua haittaa sannoo”

Institutionaalisen varhaiskasvatuksen merkitys on kasvanut nykypäivänä Koivulan (2004, s. 73) mukaan, koska vanhemmat ovat nykyään kiireisempiä ja työelämän vaatimukset verottavat vanhempien jaksamista. Perheet kokevat viettävänsä vähemmän aikaa kiireen takia yhdessä. Yhteiskunnassa myös puheen aiheeksi ovat nousseet perheet ja hyvän per-

heen ja vanhemmuuden määrittely. Keskustelussa käydään usein läpi hyvän perheen määrittelyä vaikkakin määritelmiä on yhtä monta kuin on perhettä. Yhteiskunnassa ja mediassa käyty keskustelu luo monille vanhemmille painetta ja riittämättömyyden tunnetta vanhempana. (Koivulan, 2004, s. 73.) Vanhempien on usein vaikea myöntää tarvitsevänsä apua kasvatustyössä, koska pelkäävät tulla leimatuiksi huonoiksi ja laiskoiksi vanhemmiksi. Kuitenkin omien rajojen tunteminen on tärkeää ja vanhempien tulisi saada apua arkeensa ilman pelkoa leimaantumisesta.

5.2 Subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisen vaikutukset perheen arkeen

Vanhemmat kokevat säännöllisen arjen tärkeänä lastensa jaksamisen kannalta sekä hyvinvoinnin mahdollistajana. 20 tunnin toteutuksen vaihtoehtoja pohtiessaan vanhemmat ovat miettineet, mikä vaihtoehtoista mahdollistaisi lapsille mahdollisimman eheän arjen sekä kotona että päiväkodissa. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajauksen tullessa voimaan osassa perheistä on tapahtunut muitakin suuria muutoksia: sisarusten syntymät, vanhempien työttömyys ja toiselle paikkakunnalle muutto. Näistä syistä johtuen vanhemmat ovat halunneet, että muutos on lapsille mahdollisimman vähän kuormittava ja että päiväkodissa luodut kiintymyssuhteet ja ystävyyssuhteet säilyisivät lapsilla.

Vanhemmat kokevat tärkeänä säilyttää lapsilla sama päivähoitopaikka, jossa on tutut aikuiset, kaverit, ympäristö ja arki. Tämän on koettu olevan yksi vanhempien työssäkäynnin mahdollistavista tekijöistä, koska he voivat tuntea lastensa olevan turvallisessa ja tutussa ympäristössä ollessaan töissä. Kuitenkin yhdelle perheistä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen aiheutti pelon päiväkodin vaihtumisesta. Perheen lapset ovat yksityisessä päiväkodissa, mistä johtuen lapsilla ei ole takuuta hoitopaikan säilyttämiseksi muuttuneessa tilanteessa ja jono tämän päiväkodin osa-aikaisille päivähoitopaikoille oli pitkä. Perhe pelkäsi uuden lapsen syntyessä ja vanhemman jäädessä vanhempainvapaalle, että perheen muut lapset joutuvat vaihtamaan päivähoitoa. Heti rajauksen toteutumisen tiedon tultua julki vanhemmat laittoivat lapsensa osa-aikaisten jonoon. Lapset saivat jatkaa päiväkodissa, mutta pelko mahdollisesta päivähoitopaikan vaihtumisesta kesti pitkään.

“meille oli kauheen tärkeätä pittää se sama paikka, että niinko on ne tutut aikuiset ja se tuttu arki ja niinko tutut kaverit ja niinko tavallaa et vaikka on menny pienenä päiväkottiin että ois niinku mahollisimman semmonen turvallinen ja kiinteä, vakaa se.. se ympäristö ja ne ihmiset”

“mun suurin pelko oli että ne joutuu pois sieltä päivähoidosta, tosta päiväkodista että ne nakataan johonki toiseen päiväkotiin”

Haastatteluissa kävi ilmi, että päivähoitopaikan vaihtumisen pelko on aiheuttanut vanhemmille stressiä heidän halutessaan varmistaa lastensa jo muodostuneiden turvallisten kiintymyssuhteiden jatkuminen päivähoidossa. Luottamukseen ja turvallisuuden tunteen muodostumiseen vaikuttavat päiväkodin ja sen henkilökunnan pysyvyys samana (Kekkonen 2000, 39; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen, 2006, s. 212–213). Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa luottamuksen ja kiintymyssuhteen syntyminen päiväkodin henkilökunnan kanssa. Hyvinvoivalla lapsella on terve perusluottamus ja kiintymyssuhde päiväkodin hoitajiin. (Kekkonen 2000, s. 39; Vilén, ym., 2006, s. 212–213.)

“mun mielestä ne selitti meille ne päiväkodin työntekijät että ne halus niinku lasten edun mukaisesti ratkasta sen että ne niinko yrittää ite joustaa sillee että ne pystyy pitää ne lapset vaikka niinku perhetilanteissa ois muutoksia”

Perheessä, jossa oli esikouluikäinen lapsi sekä hänen nuorempi sisaruksensa, 4 tunnin päivittäinen oikeus ja kellonajan määräytyminen esikoulun perusteella aiheutti ongelmia lapsen päivärutmiin. Pienempi lapsi haettiin joka päivä juuri päiväunien aikaan ja lapsi oli väsynyt ja kiukkuinen. Tämä puolestaan aiheutti venymistä hakuaikeihin ja päiväunille pääseminen kotona viivästyi. Tämän johdosta päiväunet venyivät myöhäisemmäksi ja sen myötä yöunille meno venyi. Aamulla lapsi oli väsynyt ja jatkuvasti itkuinen ja kiukkuinen. Unirytmin sopimattomuudesta aiheutui ikävä kierre. Kun perheelle myönnettiin myöhemmin 6 tunnin päivittäinen laajennettu oikeus, unirytmi korjaantui. Hakutilanteessa lapsi on nykyään hyväntuulinen nukkuttuaan päiväunet ja syötyään välipalan.

“se pienempi lapsi mä siitä kerroinkin, että sillä meni niinku unirytmi aika sekasin siellä uudessa, että ne päiväunet viivästy tosi paljo sit se nukku aika pitkään päiväunia, sit ei meinannu illalla saaha unta koska ne oli niin myöhään ne päiväunet ja sit se oli aamulla taas väsynyt ja niinku sitte entistä väsyneempi ku se pääsi liian myöhään päiväunille ja se oli niinku semmonen jatkuva kierre, et siis ainaki oli tosi niinku itkunen ja kiukkunen et se oli tosi huono sille.”

Osa vanhemmista kokee ettei perheen arki ole muuttunut paljoa subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen jälkeen. Yksi haastateltavista perheistä valitsi alkuvuokolla tapah-

tuvan varhaiskasvatuksen, koska he ajattelivat sen sopivan parhaiten vauva-arkeen. Esimerkiksi päiväunirytmistä helpottaisi, ettei joka päivä toisen pienen lapsen hakeminen satuisi päiväuniaikaan.

“ihan arki on sujunu luontevasti ja aikalailla sama niinko rytmi [kuin ennen]”

“miks on päädytty tähän että se on se alkuviikko että tuota sitten ko tää vauva ko syntyy niin joka päivä ei oo niin rikkonainen niin ko se on rajattu 8-12 niin sitten kaikkien päiväunien kanssa että okei että sitten otetaan se puoli viikkoa että sitten menee perheen omalla rytmillä täysin”

Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää luoda lapselle eheä arki. Päivärytmiin joka jatkuu samankaltaisena päivästä ja viikosta toiseen on tärkeää lapselle. Päivärytmin tulisi myös olla mahdollisimman samankaltainen sekä päiväkodilla, että kotona jolloin lapselle on helppompaa oppia aikojen ja tapahtumien välinen yhteys. Selkeä rytmi auttaa lasta arjessa luomalla turvallisuuden tunnetta ja esimerkiksi nukahtamisen helpottuu. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2007, s. 11.) Selkeä päivärytmi auttaa lasta jaksamaan suuriakin muutoksia. Muutoksista etukäteen kertominen auttaa lasta sopeutumaan muutokseen ja selkeiden rutiinien avulla lapsi pystyy muodostamaan rytmin päiväänsä. (Pärkö, 2004, s. 218.) Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen tapahtuessa on tärkeää, että lapsen päivärytmi pysyisi mahdollisimman samanlaisena ja sopivana lapselle. Lapsen jaksamisen kannalta on tärkeää, että selkeä rytmi säilyy sekä kotona että päiväkodilla.

5.2.1 Vaikutus vanhempien jaksamiseen

Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on aiheuttanut monenlaisia tunteita vanhemmissa. Vanhemmista on ihana olla enemmän lastensa kanssa ja he kokevat sen tärkeäksi. Rajauksen toteutukseen liittyvät epäselvyydet ovat kuitenkin aiheuttaneet ristiriitoja päiväkodin työntekijöiden ja johtajan kanssa ja turhaa stressiä lapsen päivähoidon järjestämisestä vanhemmille, kun asioiden tiedottaminen on ollut epäselvää. Alussa olleet epäselvyydet aikatauluista ovat aiheuttaneet päänsäryä ja hankaluutta arjen suunnitteluun. Kroonisesta sairaudesta kärsivä vanhempi on kohdannut vointinsa kyseenalaistamista johtajan puolelta, kuinka perheessä pärjätään illat, jos päivällä ei pärjätä, tai kuinka hän pystyy hoitamaan asioita kodin ulkopuolella päivisin, mikäli on kipeä.

“kyllä se [puoliso] sanoo että siit on ihan mukava olla niitten lasten kans. Ja tottakai niinko on ihana saaha olla niitte omien rakkaitten lasten kans, että ei se niinko siihen liity että niinko etteikö ne ois ihanaa seuraa ja sillä tavalla mut se vaa se riittämättömyys”

“siitä on semmosta turhaa stressiä on tullu ja syntyy semmosta turhaa vastakkain asettelua sillon tilanteessa ja tottakain siellä johtajat ja työntekijät pakkohan niitten on tehä näin, ei niillä oo vaihtoehtoja mut sitten se että niinkö se on tullu ko se on tämmönen huonosti johdettu muutos niin sitten se aiheuttaa tämmöstä et sanotaan et asia on näin mut ei se seuraavana päivänä olekaan et se on semmonen että tulee turhaa stressiä, turhaa väsymystä”

“päiväkodin johtajan päätösvalta on siinä tosi iso. Ja sit mä ite ainaki oon kokenu et ku on ollu vähä silleen niinku huonoja välejäki varsinki sen aiemman johtajan kans että, et siinä on ihan hirvee niinku suuri valta siinä ja että jos on vaikka niinku perheen vanhempien kanssa ei oo kauheen hyvät välit tai luottamukselliset ni mun mielestä se niinku pystyy vaikuttaa siinä [laajennetun oikeuden myöntämisessä] ihan törkeen paljon se johtaja.”

Vastuu lapsen kasvatuksesta on ensisijaisesti vanhemmilla. Varhaiskasvatuslaissa määrätään varhaiskasvatuksen tehtävänä olevan vanhemman tukeminen kasvatustyössä ja turvaavan lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Yhteistyö huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välillä on tärkeää. Tämän avulla halutaan varmistaa varhaiskasvatuslaissa määritellyt tavoitteet lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen mahdollistamisesta turvallisesti. Luottamus, sitoutuminen samoihin kasvatustehtäviin sekä toisten kunnioittaminen luovat hyvän alustan kasvatusyhteistyölle. Yhteistyössä huomion kohteena on lapsen yksilöllisyys ja perheiden erilaisuus. Kasvatuksen tehtävät, arvot ja tavoitteet ovat kasvatusyhteistyön keskiössä ja niistä jutellaan sekä vanhempien, että henkilökunnan kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8, 32–33.) Monessa tutkimuksessa on tullut esille vuorovaikutuksen merkitys vanhemman ja opettajan välillä. Hyvä ja vahva suhde lisää vanhemman osallisuutta päivähoidon toiminnassa, ja tämän on todettu olevan positiivinen tekijä lapsen kehitykselle ja oppimiselle. (Knopf & Swick, 2007, s. 291.) Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen epäselvyydet ovat rasittaneet vanhempien ja henkilökunnan välejä. Tällä voi olla vaikutuksia vanhempien osallisuuteen päiväkodin toiminnassa joka voi johtaa lapsen oppimisen heikkenemiseen.

Siksi olisikin tärkeää, että varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta tehtäisiin yhteneväiset päätökset, joita päiväkodit noudattaisivat. Tämän avulla voitaisiin välttää turhat ristiriidat vanhempien ja henkilökunnan välillä.

Osa vanhemmista on kokenut syyllistämistä ja kyseenalaistamista sekä oman riittämättömyyden tunnetta vanhempana, koska kokevat rajatun varhaiskasvatusoikeuden riittämättömänä. Vanhemmat ovat myös pohtineet, onko heillä lupaa olla jaksamattomia ja haluta täysipäiväinen varhaiskasvatus tueksi heidän kasvatustyölleen. Vanhemmat ovat kuulleet kommentteja, että subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden käyttäminen olisi laiskottelua ja lasten paikan olevan kotona jos vanhempikin on. Nämä ovat saaneet vanhemmat tuntemaan olonsa riittämättömiksi ja huonoiksi vanhemmiksi. Tästä johtuen yksi vanhemmista halusi testata omaa jaksavuuttaan ilman laajennettua oikeutta, vaikka oli etukäteen miettinyt 20 varhaiskasvatustunnin olevan liian vähän hänen perheelleen ja jaksamiselleen.

“oonko mä oikeesti jotenki erityisen huono vanhempi ko musta tuntuu että mä en kestä tätä -- niinko se että se asetelma jotenki niinko tuntu tosi syyllistävältä ja sitte just niinku sen siis ku esimerkiksi työkavereitaki jotka on niinku tosi suoraan että subjektiivinen päivähoito-oikeus on niinku laiskottelua ja todellaki lasten paikka on kotona jos vanhempi on kotona”

Jokaisessa perheessä tulee ajanjaksoja, jolloin arjen sujumisen mahdollistamiseksi vanhemmat tarvitsevat tukea ja neuvoja (Miller, 2010, s. 55). Kumpusalon (1991, s. 17) mukaan perheelle tulisi antaa tukea siinä elämäntilanteessa, jossa heidän jaksamisensa on vähissä. Tuen antamisen tehokkuuden yksi tärkein tekijä onkin annetun tuen ajankohta, tämä toimii keinona ennaltaehkäistä mahdollisten ongelmien syntymistä ja kasvamista (Kumpusalo, 1991, s. 17). Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen toteutumisen jälkeen on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota vanhempien jaksamiseen ja mahdollisiin avunpyyntöihin. Kun vanhemmat kokevat tarvitsevansa lisää tukea arjen toimintoihin päiväkodilta, tulisi niihin reagoida. Monelle vanhemmalle avun pyytäminen voi olla vaikeaa, koska he kokevat riittämättömyyttä vanhempana. Kuitenkin avun pyytäminen on päinvastoin merkki hyvästä harkintakyvystä ja vanhemman tietoisuudesta omasta perheestään ja sen jaksamisesta eikä avun pyytämistä pitäisikään nähdä epäonnistumisena (Milgrom, Ericksen, Leigh, Romeo, Loughlin, McCarthy & Saunders, 2009, s. 52).

Yksi perheistä on kokenut arjen todella raskaaksi subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen jälkeen. Vanhemmat olisivat tarvinneet kokopäiväisen varhaiskasvatusoikeuden

lapsilleen tukeakseen omaa jaksamistaan. Vanhemmista alkuviikko, jolloin lapset ovat päiväkodissa, perheen arki sujuu hyvin, sillä lapset nauttivat päiväkodin selkeästä päivän rakenteesta ja että he saavat tehdä siellä mielekkäitä aktiviteetteja. Loppuviikolla arki kotona tuntuu hallitsemattomalta ja vanhemmat ovat väsyneitä. Vanhempien mielestä ei ole lasten edun mukaista, että vanhemmat ovat niin väsyneitä. Vanhemmat kokevat että ovat joutuneet tinkimään omista kasvatustavoitteistaan syksyn aikana ja kotipäivinä lapset katsovat paljon televisiota. Vanhemmat eivät pärjää pitkää aikaa yksin kolmen lapsen kanssa, sillä kaikki lapset ovat vielä iässä, jossa tarvitsevat paljon huomiota pysyäkseen turvassa. Esikoinen jo pärjää parhaiten itsekseen joten hänelle jää vähiten aikaa kotona. Päivinä, joina lapset eivät ole päiväkodissa, he viettävät aikaa lähinnä kotona, sillä yhden vanhemman on hyvin vaikea lähteä edes puistoon kolmen lapsen kanssa, koska kodin lähistöllä ei ole aidattua puistoa. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan vanhempien tulisi saada tukea kasvatustehtävään valtiolta (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 18.artikla). Varhaiskasvatus on yksi helpoimmista muodoista tukea vanhempia kasvatustyössään ja toimia vanhempien jaksamisen varmistajana. Lapsen kehityksen ja oppimisen mahdollistamiseksi olisi tärkeää tukea perheitä, joissa vanhemmilla ei sillä hetkellä ole mahdollisuuksia tukea lastaan riittävästi (Levin, 2012, s. 14–15). Vanhemmuuteen liittyvää keskustelua käydään jatkuvasti mediassa. Vanhemmuuteen ja varhaiskasvatukseen liitettäviä asioita keskustelussa ovat usein lapsen oikeus varhaiskasvatukseen, naisten oikeus ansiotyöhön, hyvän vanhemmuuden määritelmä sekä julkisten varojen käyttö. Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus onkin nähty olevan merkki vanhempien epäpätevyydestä ja laiskuudesta hoitaa lapsensa itse sekä valtion toimimisena liian holhoavana näitä vanhempia kohtaan. (Salmi, 2005, s. 100–101.)

“maanantai tiistai keskiviikko mennee meillä niinku kotonaki tosi hyvin kun lapset selvästi nauttii siitä ko siellä päiväkodissa on siis semmonen selkee päivän rakenne ja niinko ne saa niinko huomiota ja ne saa tehdä mielekkäitä hommia niinko tietenki se esikoinen on kotona aina se jolle niinko on vähiten aikaa ja vähiten huomiota ko se pärjää parhaiten yksin niin ni sitte niinku se loppuviikko ne torstai perjantai lauantai sunnuntai ni niistä tulee semmosia kauheita kaaospäiviä, että niinko jotenki se tuntuu tosi hallitsemattomalta se arki”

“jossaki vaiheessa mä asetinki mä totesin että on pakko niinko ei voi olla joteiki niinko semmosia kasvatustavotteita sille kotiarjelle, että niinko että mä totesin että mun tavote on se että me selvittää hengissä”

“ollaan niin väsyksissä ja niinko musta se ei oo millään tavalla niinko niitten meidän lasten edun mukasta se että niinko me ollaan näin piipussa”

Yksi vanhempi koki ikävänä ja nöyryyttävänä, että hakiessaan laajennettua oikeutta hän joutui selittämään päiväkodin johtajalle todella henkilökohtaisia asioita heidän perhe-elämästään ja omasta jaksamisestaan saadakseen laajennetun oikeuden. Laajennetun oikeuden saaminen ei ole käytännössä toiminut siten, kuin kunnan varhaiskasvatuspalveluista oli hänelle keväällä kerrottu. Hän olikin lukenut, ettei kunta perustaisi uutta toimielintä päättämään rajaukseen liittyvistä asioista säästyäkseen lisäkustannuksilta, vaan johtajat tekisivät päätöksen vanhempien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Vanhempi on kokenut johtajan päätösvallan suureksi päätöksenteossa, sillä päätökset eivät ole varsinaisesti menneet minkään ylemmän tahon kautta. Lisäksi vanhemman ystäväperheessä heidän päiväkotinsa johtaja oli todennut perheelle heidän saavan laajennetun oikeuden jos vain pyytävät. Päätöspäätökset eivät näin ollen ole tasapuoliset kaikkia perheitä kohtaan. Hän koki vanhempien ja johtajan väliset suhteet vahvasti vaikuttavaksi asiaksi laajennetun oikeuden saamisessa. Vanhempi koki joutuneensa anelemaan, että hänen lapsensa saisivat olla varhaiskasvatuksessa pidempään. Jälkimmäisessä päiväkodissa johtaja ohitti hänen pyyntönsä monissa keskusteluissa. Vanhempi olisi toivonut oikeuden myös seitsemänteen tuntiin, mutta hän ei tiedä miksi sitä ei myönnetty.

“ite koin myös aika niinku ikävänä ja nöyryyttävänä jotenki sen että mä jouduin sille päiväkodin johtajalle selittää niinku tosi henkilökohtasia yksityisasiota tai meijä niinku perhe-elämästä tai arjesta tai että miten meillä siellä menee ja miten mä jaksan ja sitte niinku tavallaan he oli sitte silleen että: hmm no antaisinkohan mä tälle sen laajemman vai en.. että tosi epäreilua mun mielestä”

Vanhempien on helppo luottaa varhaiskasvatukseen, ammattilaisten kasvatustyöhön ja sen laatuun, jos heidän lapsensa tuntevat olonsa turvalliseksi ja pitävät päiväkodilla käymisestä. Perheiden tilanteiden ja erilaisuuksien ymmärtäminen ja kunnioittaminen myös lisää vanhempien luottamusta ja tukee yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. (Junttila, 2004, s. 12–13.) Vanhempien ja perheiden tilanteiden ymmärtäminen ja heidän

jaksamisensa tukeminen on tärkeä tehtävä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Vanhemman kokiessa tulevansa tuomitukseksi ja vuorovaikutussuhteen heikkeneminen henkilöstön kanssa johtavat usein luottamuksen puutteeseen. Rajaaminen on aiheuttanut osalle perheistä turhia ristiriitatilanteita selvittäessään laajennetun varhaiskasvatuksen mahdollisuutta. Tältä olisi voinut välttyä, jos kaikilla vanhemmilla olisi automaattisesti oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, eikä sitä tarvitsisi erikseen hakea.

5.2.2 Vaikutus työssäkäyntiin

Vanhemmat ovat kokeneet subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden vaikuttavan heidän työnhakuun ja työntekoon. Työnhaku vie paljon aikaa ja työttömän lyhyempi aika kotona rauhassa hakea töitä vaikuttaa työnsaantiin. Vanhempien mielestä nykyään huono työhakemus on sama kuin ei olisi tehnyt ollenkaan hakemusta koska työpaikkoihin on niin monia hakijoita. Myös mahdollisiin työhaastatteluihin meno vaikeutuu jos sitä ei saa hoidettua lasten ollessa päiväkodilla.

“työpaikat tänä päivänä niin sä et voi niinko, huono hakemus on sama ko et laittais hakemusta ollenkaan, et se on sen verran kova tappelu paikoista.”

“niin kyllähän niitä töitä pitäis hakke ja sitte niinko että jos niinko se on niin paljon lyhyempi se aika hakke niitä töitä ni ihan varmasti vaikuttaa tosi paljon.”

Ongelmia aiheuttaa oletus että jokaisella ihmisellä on vain yksi status. Työttömänä olevat saattavat olla mukana esimerkiksi yhdistysten toiminnassa ja hallituksissa, jolloin heillä on velvollisuuksia ja osallistua kokouksiin ja tehdä niihin liittyviä töitä. Näitä vanhemmat ovat yrittäneet tehdä lapsen ollessa päiväkodilla, mutta aina niiden ajoittaminen ei onnistu ja siksi vanhemmat toivoisivatkin päiväkodilta joustavuutta. Hankaluuksia aiheuttaa varsinkin jos kummallakin vanhemmalla on pakollista menoa samana päivänä, jolloin pitää pyytää joku hoitamaan lasta kotiin, tai toisen vanhemmista pitää ottaa lapset mukaan omiin menoihin esimerkiksi töihin. Vanhemman jäädessä työttömäksi jatkuu lapsen varhaiskasvatusoikeus täysipäiväisenä vielä kaksi kuukautta. Tämän avulla pyritään mahdollistamaan vanhempien työnhaku ja jatkuvuus lapsen hoidossa jos vanhemmilla on paljon ptkätöitä. Kuitenkin jos vanhempi jää vanhempainvapaalle ja työttömäksi samaan aikaan ei hänellä

ole oikeutta kahden kuukauden siirtymäaikaan vaan subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta rajataan heti vanhempainvapaan alusta.

Tämä vaikeuttaa vanhempainvapaalla olevan vanhemman työnhakua. Vanhemman ollessa kotona pelkästään vauvan kanssa mahdollistaa myös työn tekemistä samalla. Vanhempien työ voi esimerkiksi edellyttää hakemusten kirjoittamista ja videoneuvotteluja sopimusten jatkamiseksi, joita he ovat voineet tehdä ollessaan vauvan kanssa kotona. Hellströmin (2010, s. 225) mukaan työelämän vaatimukset ovat kasvaneet nykypäivänä joka vaikuttaa negatiivisesti vanhempien aikaan kasvattaa lapsiaan. Työpaikoista on nykypäivänä suuri kilpailu, joten työnhakuun tulee panostaa suuresti sekä työn pitäminen ja siinä menestyminen vaatii jatkuvaa panostamista. Pätkätyöt sekä työttömyys ovat lisääntyneet nykyään ja nämä aiheuttavat osaltaan vanhemmille epätietoisuutta ja stressiä taloudellisen pärjäämisen kannalta (Välimäki, 1998, s. 61). Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista suunniteltaessa vanhempien mielestä työelämän vaatimuksia ei otettu tarpeeksi huomioon.

“Osittaisesti että kyllä se niinku pääsääntöisesti toimii ko tietää sen ennakoon, että minkälaisia päiväjärjestelyjä on, mutta aktiivina ihmisenä mulle tulee aikapaljon, tämmösistä Ry toiminnoista hallinnollisia töitä ja kokouksia on tosi paljon et mun täytyy kuitenkin niinku keskellä päivää, tehdä niitä valmisteluja, toisinaan se onnistuu niin että tyttö on kotona mutta sitten käytännössä on on niin ja näin ja sitä keskeytystä tulleen niin paljon että sitten täytyy valita ne päivät jollonka tyttö on päiväkodissa”

“kahen kuukauden siirtymisaika koska se on siis esimerkiksi jos vanhempi jää työttömäksi niin sillon tää kaks kuukautta toimii aina ja eikä koskekkaan ko se ei koske sillon ko jää vanhempainvapaalle”

“päiväkotia siis myös mahdollistaa siis sen työn teon eli se että kun me ollaan oltu vaan vauvan kans kotona, ni sillon me pystytään tekkeen myös töitä ja Puoliso tekkee koko ajan töitä niinä päivinä kun se on vain sen vauvan kans kotona et se niinko sillon videoneuvotteluja ja se kirjottellee jotaki hakemuksia ja kaikkee semmosta ja mä tekkiin ihan samalla tavallaan kevyällä sillon ku meillä oli vielä subjektiivinen päivähoito-oikeus että niin niin muut lapset oli päiväkodissa ja mä kävin esimerkiksi konferenssimatkalla vauvan kanssa”

Vanhempien kommenteissa tuli esille, että päätökset kuulostavat siltä, että ne on tehty tietämättä mitä pikkulapsiarki ja työelämäarki ovat. Vanhemmat eivät myöskään ymmärrä miten voidaan ajatella, ettei subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen vaikuta työntekoon. Heidän mielestään subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus on suoraan yhteydessä vanhempien jaksamiseen töissä. Kotiarjen ollessa raskasta vaikuttaa se myös työelämässä jaksamiseen. Määräaikaisella sopimuksella olevilla vanhemmilla on myös taustalla pelko työttömyysjakson vaikutuksesta lasten arkeen ja päivähoitoon. Yksityisillä päiväkodeilla ei ole aina mahdollista pitää osa-aikaisia lapsia ja tämän takia lapset voivat jopa joutua vaihtamaan päiväkotia vanhemman joutuessa työttömäksi.

“tosi outoa että tossa on muka se logiikka et se jotenki niinko ei edistäis töitä, töitten tekoa se subjektiivinen päivähoito-oikeus koska mejän arjessa se niinko todellaki niinko on suoraan verrannollinen siihen että kuinka hyvin me jaksetaan töissä”

Koivulan (2004, s. 73) mukaan nykypäivänä kiireellisyys ja työelämän vaativuus ovat kasvaneet. Perheet kokevatkin yhteisen ajan vähentyneet tästä johtuen ja institutionaalisen varhaiskasvatuksen merkitys koetaan perheiden jaksamisen ja arjen tukemisessa (Koivula, 2004, s. 73). Vanhempien huolia tulisi kuulla ja usein vanhemmille on tärkeää keskustella vanhemmuuteen ja lapseensa liittyvistä asioista. Vanhempien huolta ja jaksamista ei tulisi sivuttaa vaan miettiä yhdessä ratkaisuja tilanteisiin, vanhemmat kokevat koulutetun varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa pidetyt keskustelut tärkeiksi. (Heinonen, ym., 2016, s. 182–183, 223.)

5.2.3 Vaikutus lapsen kaverisuhteisiin ja arkeen

Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on vaikuttanut haastateltujen perheen lasten kaverisuhteisiin. Lapset ovat nähneet kavereitaan vähemmän kun ennen rajaamista. Lapsia on mietityttänyt miksi toiset lapsista saavat olla päiväkodilla pidempään ja nähdessään päiväkodin pihalla muita lapsia on mielenkiinto kiinnittynyt heihin. Lapsilla on muodostunut tärkeitä kaverisuhteita päiväkodilla ja he viihtyvät päiväkodilla.

“siinä pihassa asuu paljo kavereita mutta et ku ne oli niinku kaikki vielä koulussa tai iltapäiväkerhossa tai päiväkodissa, et ne iltapäivät oli ihan sem-

mosia “miksi minä olen ainoa joka on kotona”, että niinku “kaikki muut saa olla pitempään ja mulla ei ole kavereita”

“kavereita ei nää niin paljon ja näin edespäin”

“No sekä että toisaalta, tuntuu että se, ainako kaverit on, se näkkee sieltä meidän koti-ikkunasta että siellä päiväkodilla tapahtuu että siellä on jotain lapsia siellä pihalla niin hän kyllä mennee takapihalle heti oitis huuteleen takapihalle ja ne tulee kaikki sinne rivistöön kaverit ja tota ja se on niinkö aamuin ja se on sitte illalla ko lapset on ulkona. et se on jatkuvasti tai ikkunasta auki huutelee että se on silleen tärkeitä”

“lapsen kohalla niinko näkky tosi selvästi se että siis se kaipaa niinko se kaipaa sen kavereita se kaipaa sitä niinko se kaipaa rauhaa niiltä sisaruksilta”

Ryhmissä joissa on useampi lapsi, joilta on rajattu varhaiskasvatusoikeutta tulee lapsilla puheeksi kotona, miksi kaverit eivät ole aina päiväkodilla heidän ollessaan paikalla. Vanhemmat toivovat että lapsille tärkeät kaverit olisivat samoina päivinä päiväkodilla ja lasten arjen parantamiseksi vanhemmat ovat keskustelleet yhdessä milloin lapset ovat päivähoitossa. Vanhemmat ovat sopineet viettävänsä yhdessä aikaa päiväkodin ulkopuolella niin että lapset näkevät myös päiväkodin ulkopuolella toisiaan. Yhdessä perheessä vanhemmat halusivat siirtää lapsensa rajaamisen jälkeen avoimeen varhaiskasvatusryhmään. Avoimen varhaiskasvatuksen ryhmässä oli lapsille jo entuudestaan tuttuja kavereita, joita hänellä on ollut edellisessä ryhmässäkin, jolloin siirtymä ei ollut vaikea. Vertaisvuorovaikutuksen kokemukset laadukkaassa institutionaalisessa kasvatusympäristössä edistävät lapsilla sosiaalisten taitojen kehittymistä, itsehillintää, omatoimisuutta ja itsesäätelytaitoja (Andersson 1992, s. 38; Melhuis, ym., 2006, s. 38). Varhaiskasvatuslaissa (36/1973, 2a§) varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä nähdäänkin lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja vertaisryhmässä toimimisen mahdollistaminen sekä opettaa lapselle toisten ihmisten kunnioittamista ja yhteiskunnassa toimimista toimimalla vastuullisesti.

“hän kysyy monesti onkohan se sitten huomenna tulossa, että ei ollu paikalla, saattaa kysyä että onkohan hän ollu sairaana, mutta sitten. Puolin ja toisin kysyy vanhemmat jos meillä on ollu tyttö, ei oo ollu tiettyä viikkona niin ootteko ollu terveinä vaan ootteko flunssailleet tai onko ollu muita menoja”

“hänen hyvällä hyvä ystävänsä saa kaikeksi pikkusiskon, niin sitten voi sanoa että kohta kaveri jää tällä tavalla, niinko äitit ovat keskenään sopineet että tekevät juttuja yhdessä”

Osalla lapsista subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on vaikuttanut negatiivisesti lapsen kaverisuhteisiin. Lapset ovat kokeneet esimerkiksi ulkopuolisuutta ryhmässä muiden lasten ollessa päiväkodilla kokopäiväisesti. Lapset ovat ihmetelleet miksi kaverit saavat olla päiväkodilla pidempään ja ulkona leikkiessä muiden ollessa vielä päiväkodissa on lapsi tuntenut olonsa yksinäiseksi. Yksi lapsi on kokenut kiusaamista ryhmässä ja jonka takia hän on ollut itkuinen aamuisin päiväkodille lähdön takia. Kiusaaminen on ollut leikeistä ulkopuolelle jättämistä ja siihen on vaikuttanut lapsen oleminen päiväkodilla vain kolmena päivänä viikossa. Vanhempien kokemuksen mukaan kotiarjen raskaus voi olla syynä siihen, että heidän esikoisensa on herkempänä kuin normaalisti, jolloin hänen olisi helpompi käsitellä ja toimia kiusaamistilanteissa. Heckmanin (2011, s. 34) mukaan varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on sosiaalisen kyvykkyyden, ryhmätyötaitojen ja kärsivällisyyden kehittäjänä. Lapsi rakentaakin itselleen inhimillistä pääomaa ja perustat elinikäiselle oppimiselle ja tulevalle kouluelämälle. Varhaiskasvatuksessa opitut kantavatkin pitkälle nuoruuteen ja myöhempään elämään. Näiden taitojen harjoittelun jäädessä taka-alalle tai jos niiden oppiminen estyy jostain syystä voi tulevaisuudessa lapsella olla ongelmia myöhemmällä iällä. (Heckman 2011, s. 34.)

“ne iltapäivät oli ihan semmosia: miksi minä olen ainoa joka on kotona, että niinku: kaikki muut saa olla pitempään ja mulla ei ole kavereita, et silleen kyllä... Ois kaivannut sitä pidempää päivää ja niinku oli silleen sitä mieltä että miksi hänet pitää hakee näin aikasi että kaikki muut saa jäähä”

“meillon semmone palaveri toisen perheen kans siitä että on niinku semmosta kiusaamistyyppistä tullu ja niin nin osittain mun mielestä siihen vaikuttaa just seki että nytte ei oo tytöt joka päivä siellä päiväkodissa”

Lapset kokevat päiväkodin tutun ja selkeän päivärytmin turvalliseksi ja kokevat että saavat tehdä päiväkodilla itselleen mieluisia aktiviteetteja ja viettää aikaa ystäviensä kanssa. Vaikka lapset ovat kaivanneet ystäviään kotona ollessaan ovat lapset myöskin kokeneet lisääntyneen ajan kotona positiivisena. Yksi lapsista koki aamut vaikeina väsymyksen takia ja onkin ollut helpottunut että päiväkodille meno on siirtynyt myöhemmälle ja välillä kysyy aamuisin: ”eihän minun tarvitse mennä päiväkotiin?” Kuitenkin virkistyessään lapsen

mieli usein muuttuu ja hänen menisi mielellään päiväkodille kavereidensa tykö. Yksi lapsista piti todella päiväkodilla olemisesta ja kavereiden näkemisestä, mutta pitkien päivien jälkeen hän oli todella väsynyt. Lapsi oli ennen rajauksen toteutusta kotihoidossa ja kaipasi päiväkodissa oloa todella paljon ja odotti milloin pääsisi sinne uudelleen. Rajauksen jälkeen päivien ollessa lyhempiä lapsi on jaksanut paljon paremmin, eikä ole ollut niin väsynyt.

“se oli tietenkin tosi väsynyt siitä, et me oltiin tosi helpottuneita että se sai jäähä kottiin, mutta se ite kaipas, kaipas tosi paljon sinne hoitoon takasin ja se ite ootti ja joka aamu kysy et pääseekö hoitoon”

Esikoisen ryhmän vaihtamisen sujuminen kesken päivän on mietityttänyt vanhempaa, sillä esikoisella on ollut hankaluuksia siirtymätilanteissa sekä isossa porukassa leikkimisessä. Kokopäiväisten esikouluryhmä oli ehtinyt aloittaa toimintansa syksyllä ennen kuin hänen lapsensa siirtyi osittain ryhmään. Lisäksi kokopäiväisten ryhmä ehtii aloittaa jokaisen päivän yhdessä ja hänen lapsensa siirtyy ryhmään vasta loppuajasta. Onneksi tilanne on sujunut hyvin ja lapsi on ollut “kuin kala vedessä”. Yleensä “jäykän puoleiseksi” kuvattu lapsi on saanut kavereita molemmista ryhmistä. Vanhempi on silti kokenut vaihdon käsittämättömänä, sillä hän ei ole kuullut että kenenkään lapsi olisi koskaan joutunut vaihtamaan ryhmää kesken päivän.

“nii ja sitte vielä että toinen ryhmä missä se on ni se oli ehtiny alottaa syksyllä ja siinäki on joku 25 lasta tai jotain, et tosi iso ryhmä ja ja tota et ne on ehtiny olla syksyllä jo ensin yhdessä ja sitte joka päivä ne ehtii alottaa sen päivän sillä ryhmällä ja sitte tää yks tulee sinne niinku sit loppuajasta vasta, että ihme siis jotenki ne on onnistunu siinä että sillä on siellä kavereita ja hommat sujuu tai sitte se lapsi on vaan jotenki tosi kala vedessä, mutta siis silleen kyllä niinku. Kuitenki vähän silleen jäykän puoleinen yleensä niinku se lapsi että ihmettelen, että se sujuu mutta et sillä on nyt joku 40 eskarikavaria”

Varhaiskasvatuksen määstä keskustellessa nähdään vanhemmat asiakkaina, mutta unohdetaan usein lasten olevan ensisijaisia asiakkaita varhaiskasvatuksessa (Salmi 2007, s. 202). Lasten ääni jääkin usein kuulematta tai vähäiselle huomiolle puhuttaessa varhaiskasvatukseen osallistumisesta (Alanen, 2013, s. 22). Lasten ja vanhempien oikeudet ovat usein vas-

takkain aseteltuina puhuttaessa subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta (Salmi 2007, s. 202).

5.3 Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen näkyminen pedagogiikassa ja laadussa

Varhaiskasvatus koetaan laadukkaaksi ja vanhemmat arvostavat suomalaista varhaiskasvatusta. Vanhemmat arvostavat päiväkodilla tarjottavaa ohjattua ja tavoitteellista toimintaa, jollaista he eivät itse pystyisi tai jaksaisi järjestää. Vanhemmat ovat kokeneet lasten kaverit ja vertaisryhmän päiväkodilla tärkeänä myös lasten oppimisen kannalta. Vertaisryhmässä toimiessa lapset oppivat ja mielenkiinto keskittyy uusiin opittaviin asioihin. Hyvän lapsuuden käsitys vaihtelee kulttuurien ja yhteiskuntien välillä. Suomessa ja muissa länsimaissa yhdeksi osaksi hyvää lapsuutta koetaan pedagogisessa instituutiossa käyminen perheen kasvatuksen lisäksi. (Alanen, 2009, s. 14.) Suomessa suurin osa vanhemmista kokee varhaiskasvatukseen osallistumisen tärkeäksi lapsensa kehitykselle. EU- ja OECD-maat myös ottavat kantaa varhaiskasvatukseen osallistumisen puolesta ja kokevat tärkeäksi, että mahdollisimman moni lapsi osallistuisi varhaiskasvatukseen. Suomessa osa vanhemmista kokee kuitenkin kotihoidon paremmaksi lapsilleen, mikä käy ilmi kotihoidontuesta keskustellessa. (Alasuutari, 2003, s. 26; UNESCO, 2015, s. 2.) Subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta rajatessa on haluttu korostaa varhaiskasvatuksen pedagogista arvoa ja 20 tunnin riittävyyttä pedagogiikan toteutukselle viikoittain (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1§).

“se kaipaa niinko sillon hirveesti kaikkee kysymyksiä, se opettellee maapalloo ja maita ja mantereita ja meriä, ja siis niinko tavallaa et se sillon hirveesti tullu semmone tiedollinen kiinnostus ja se alkaa tajuta niinko avaruutta ja kaikkia semmosia mitkä ois aiva ihania keskusteluja jos mä saisin keskittyä joskus siihen, ni sitte mä oon niin onnelline että sillä on se päiväkoti jossa se niinku oikeesti sillee järjestyy niitä tilanteita”

“mä tykkään siitä silti että hoito mitä täällä annetaan on laadukasta, ja siellä jaksetaan leikkiä kaikkea semmosta mitä mä en jaksais lasteni kanssa leikkiä, ko niillä on velvoite järjestää jotain tavoitteellista toimintaa lapsille nii sitä mä kaipaen ja tää on riittävä määrä siihen”

Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on kuitenkin saanut vanhemmat pohtimaan varhaiskasvatuksen laatua ja sen säilymistä lapsen ollessa päiväkodissa 20 tuntia viikossa. Vanhempien haastatteluissa tuli esille, että varhaiskasvatuksen laadun ei pitäisi erota sen mukaan miten 20 tuntia on järjestetty. Vanhemmat olisivat toivoneet keskustelua rajauksen vaikutuksesta varhaiskasvatuksen laatuun ja miten päiväkodin henkilökunta aikoo ottaa huomioon lapset joiden oikeutta on rajattu. Vanhemmat toivovat etteivät lapset jää paitsi jostain varhaiskasvatuksen osa-alueesta rajauksen vuoksi. Vanhempia on harmitanunut ettei heillä ole tarkempaa tietoa päivien kulusta ja päiväkodin toiminnasta ja he toivoisivat, että tavoitteet ja toimintasuunnitelma tuotaisiin näkyviksi pidemmällä aikavälillä. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman tullessa velvoittavaksi vuoden 2017 syksyllä ei pedagogisia kysymyksiä voi enää ohittaa. Varhaiskasvatusta ohjaavat monet asiakirjat ja velvoitteet. Esiopetuksen opintosuunnitelman perusteet on velvoittavia asiakirja ja syksyllä 2017 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tulevat myös velvoittaviksi. Nämä asiakirjat perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatukseen, lapsen päivähoidosta annettuun asetukseen ja perusopetuslakiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016 (liite).)

“jos ajatellaan varhaiskasvatusta niin tämänhän ei pitäis laadullisesti erota siinä että miten nää järjestyy tää 20 tuntia. -- että tämmösiä laatuasioita ei oo missään vaiheessa keskusteltu”

“et miten tää näkyy pedagogiikassa niin siitä ei oo käyty minkäänlaista keskustelua eikä oo tullu minkäänlaista selontekoa”

“mutta toisinaan tulee mieleen että onko sitten että jääkö se puolikas, että mitä siitä puuttuu”

Ryhmien toiminta on suunniteltu viitenä päivänä viikossa varhaiskasvatuksessa käyvien lasten mukaan. Päiväkodin toiminnassa tulisikin huomioida lapset, jotka ovat päiväkodilla vain kahtena ja puolena päivänä viikossa. Päiväkodeilla viikoittaiset aktiviteetit ja retket järjestetään usein samoina päivinä viikossa. Tämän vuoksi osa lapsista voi menettää tietyt aktiviteetit jopa kokonaan. Varhaiskasvatukseen pyritään luomaan valtakunnallisen ohjauksen avulla yhdenvertaiset edellytykset jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella. Näin halutaan mahdollistaa jokaisen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen sekä antaa jokaiselle lapselle mahdollisuus kehittyä parhaaksi versioksi itsestään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8.) Jokaiselle lapselle tulisi siis mahdollistaa oppiminen ja kehittyminen, eikä rajoittaa mahdollisuuksia ja toimintatapoja koska hän

viettää päiväkodilla vain 20 tuntia viikossa. Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen mahdollistajana (Heinonen, ym., 2016, s. 145, 148–149). Varhaiskasvatuksen suunnittelua ja varhaiskasvatusta ohjaa myös lasten ihmisoikeudet ja perusoikeudet. Varhaiskasvatuksen rooliin kuuluu myös opetuksen, kasvun, ja kehityksen mahdollistamisen lisäksi lapsen oikeuksien toteuttaminen ja edistäminen. Lasten oikeuksien sopimus on linjassa varhaiskasvatussuunnitelmien kanssa ja varhaiskasvatuksen tavoitteena on kunnioittaa, turvata ja edesauttaa lasten oikeuksia. (Heinonen, ym., 2016, s. 145, 148–149.)

“että edelleenki tän ryhmän toiminta toimii sen viispäiväsen ympärillä. että tässä muodossaan mejän lapsi menettää esimerkiksi kaikki lelopäivät, kaikki yhteiset juhlat ko ne on aina perjantaisin”

Vanhemmat toivovat että lapsilla olisi mahdollisuus erityistoimintaan kuten retkille ja juhliin vaikka ei olisi lapsen hoitopäivä. Osassa päiväkodeista tämä on osittain huomioitu ja he pyrkivät järjestämään niin, että kaikki lapset pystyisivät osallistumaan retkille ja juhliin.

“siinä pitäs sitä suunnittelua tuua avoimemmin esille niinkö pitkällä linjauksena että että päiväkotiki kertois että että näinä pävinä on nämä teemat ja tänään tulee joku erityisopettaja”

“no me ollaa yritetty sumplia sillee että sitte just olikse toissa viikolla oli retkipäivä ni että sitte se muuttu se mejän päiväjärjestys sillee että ne meniki sillo retkipäivänä mukkaa, muuten ne ois jääny siitä ulkopuolelle. Ni se onneksi siis onnistu niinko sekä päiväkodin että mejän puolesta”

“tietenki ne metsäretket ja metsämörriit jota on niinku koulutettu tämmösiä jotakin maaston tuntemus ja kasveja ja lintuja ja leikkejä siellä että pääseekö niihin varmasti mukaan, sitten on uimakoulut ja muut kaikkea tämmöstä”

“mutta pääsääntösesti kaikesta on päiväkotiki huolehtinut hyvin että on pyritty ilmoittamaan kuitenkin monta kertaa ne retket aina ennakoon”

Nykyään institutionaalinen varhaiskasvatuksen asema on kasvanut maailman laajuisesti ja se nähdään ensimmäisenä askeleena koulutus- ja kasvatusjärjestelmässä. Varhaiskasvatuksen avulla halutaan luoda vahva pohja elinikäiselle oppimiselle ja tämä onnistuu varhaiskasvatuksen ollessa laadukasta. (Karila, 2012, s. 588–589; Naudeau, Kataoka, Valerio,

Neuman & Elder, 2011, s. 70.) Laadukas vaikuttaa sekä yhteiskuntaan että yksilöön positiivisesti ja sillä on vaikutuksia pitkälle lapsen elämään, sosiaalisuuteen sekä myöhempiin oppimistoimintoihin ja –tuloksiin (Andersson, 1992, s. 33; Sipilä & Österbacka, 2013, s. 51; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart, 2011, s. 117). Varhaiskasvatuksen laatu on tärkeä tekijä varhaiskasvatuksen vaikuttavuudessa. Laadun ollessa heikkoa on osassa tutkimuksissa tullut esille varhaiskasvatuksen negatiiviset vaikutukset joita ovat eriarvoisuuden lisääminen ja vaikeuttaneet lapsen oppimista. (Early Matters: Symposium Conclusions, Lauseke 6, 2008.) Kuitenkin osassa tutkimuksista on noussut esille ettei heikkolaatuisella varhaiskasvatuksella ole negatiivisia eikä positiivisia vaikutuksia koulussa pärjäämiseen ja lapsen kognitiivisten taitojen kehitykseen (Andersson, 1992, s. 20; Melhuish, ym., 2006, s. 38).

5.4 Vanhempien ajatuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta yhteiskunnallisesti

Vanhemmat kokevat, että muutos olisi pitänyt toteuttaa suunnitellummin ja väljemmällä aikataululla. Heidän kokemuksensa mukaan subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on vaikeuttanut osan perheiden arkea ja perheet ovat ajautuneet tukaliin tilanteisiin, koska eivät ole osanneet pyytää apua. Tässä suhteessa entinen tilanne, jossa kaikilla lapsilla oli lähtökohtaisesti oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, oli helpompi. Varhaiskasvatuslaissa (36/1973, 2a§) yhdeksi varhaiskasvatuksen tehtäväksi määritellään vanhempien tukeminen heidän kasvatustyössään. Tarkoituksena on, että varhaiskasvatuksen henkilöstö toimii yhdessä lapsen parhaaksi ja mahdollistaa näin lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen kasvun (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 2a§). Vanhemmista on usein vaikea myöntää tarvitsevänsä apua. Vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen helpoksi tavaksi tukea perheen jaksamista, jolloin ei tarvita välttämättä suurempia toimenpiteitä. Vanhempien mielestä vanhemmilla, jotka pitävät lapsiaan enemmän kuin puolipäivähoidossa ollessaan itse kotona, on varmasti oikea syy siihen, eivätkä he tee sitä huvikseen. Rajaamisen taustalla vaikuttaa olevan oletus laiskottelusta, tämän ajatuksen osa vanhemmista on kokenut ahdistavaksi. Varhaiskasvatuksen rajaamisesta käydyssä keskustelussa on ollut paljon ristiriitoja. Varhaiskasvatus nähdään toisaalta jokaisen lapsen oikeutena riippumatta perheen hoidon tarpeesta. Kuitenkin samalla pienenevät resurssit ja yhteiskunnan säästötoimenpiteiden tarpeen takia usein 20 tuntinen varhaiskasvatusviikko nähdään lapsille riittävänä. (Hujala & Lindberg, 1998, s. 15.) Keskustelussa on myös tullut ilmi

paheksuntaa ja vanhempien pitämistä laiskoina jos he vievät lapsensa kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen jos he itse kykenisivät hoitamaan lapsensa kotona. Kuitenkin lasten vieni kokopäiväiseen hoitoon on ymmärretty jos vanhemmalla on sosiaalinen syy siihen. Kuitenkin päivähoiton tarpeen määrittelystä sosiaalisin perustein on haluttu luopua sekä vanhempien jaottelusta ”hyviin” ja ”sosiaalisesti kyvyttömiin” kun subjektiivinen päivähoito-oikeus luotiin. (Salmi, 2005, s. 102–103, 105.)

”mun mielestä ehkä niinku ehkä aika helppo tapa jotenki tukea sitä perheen jaksamista että lapset on päiväkodissa et sitte ei tarvii mitään niinku graa-vimpaa välttämättä”

”et jos vanhempi on kotona ja lapset on niinku enemmän ku puolipäivähoi-dossa nii yleensä niillä kaikilla on ihan oikee syy siihen, ettei kukaan kai niinku huvikseen pidä niitä siellä,”

”esimerkiksi työkavereiltaki jotka on niinku tosi suoraan että subjektiivinen päivähoito-oikeus on niinku laiskottelua ja todellaki lasten paikka on kotona jos vanhempi on kotona”

”Että niinko että jotenki tuo oletus että siin on kysymys laiskottelusta tai niinko et meilläki tästä että niinku että ”Veera” oli aina päiväkodissa sillon ko ”Viivi” oli vauva, niin ni se ei tosiaankaan ollu niinko laiskottelua vaan se oli sitä että me niinko jotenki selvittiin siitä sen avulla.”

Vanhemmat kokevat, että kyse on lapsen oikeudesta saada varhaiskasvatusta.

”onhan se niinku lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ennenkaikkee”

Osa vanhemmista on kokenut harmilliseksi sen, että oma lapsi joutuu kärsimään hallituksen harkitsemattomista päätöksistä ja tämä on aiheuttanut äärimmäisen voimakkaita tunteita. Vanhemmat kokevat tällaisen politiikan käsittämättömäksi ja heistä tuntuu että päätös on tehty ilman kunnollista tietoa lapsiperheen arjesta ja sen yhdistämisestä työelämän arkeen. Yksi vanhemmista kokee rajauksen syyksi käyttöasteen eikä hänestä rajauksessa ole mietitty lasten etua ja tarpeita. Vanhemmat ovat kokeneet syylistämistä ja kuulleet argumentteja kuten ”lapsella on oikeus vanhempansa” kuitenkin vanhemmat eivät koe lastensa menettäneet vanhempiaan vaikka olisivat kokopäiväisesti töissä, ettei hänen lapsensa ole menettäneet ”vanhempansa” vaikka ovatkin päivät päiväkodissa. Koivulan (2004, s.

73) mukaan media luo kuvaa vanhemmuudesta ja antaa määritelmiä kasvatukselle ja hyvälle vanhemmuudelle. Vanhemmuudesta onkin ollut paljon keskustelua subjektiiviseen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista suunniteltaessa ja sen astuessa voimaan. Vanhemmat ovatkin kokeneet painetta ja riittämättömyyden tunnetta johon on osaksi vaikuttanut käyty keskustelu lasten pitämisestä päiväkodilla vanhempien ollessa kotona. Institutionaalisen varhaiskasvatuksen yleistyessä ei perheen arjessa tapahtuva kasvatusta ole poistunut (Hellström, 2010, s. 91, 152, 225). Vanhemmat kasvattavat yhä lapsiaan ja niiden kautta lapsi oppii perheen elämäntavan, arvomaailman sekä rutiinit ja käytänteet. Suomalaisessa yhteiskunnassa vanhemmuutta arvostetaan ja perheiden merkitys kasvattajana koetaan tärkeäksi. (Hellström, 2010, s. 223.) Tämän voi todeta jo katsomalla eri tukia joita maksetaan vanhemmille kotihoidon mahdollistamiseksi kuten vanhempainvapaa sekä kotihoidon tuki (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8). Varhaiskasvatuksen perusteissa ja YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista todetaan vanhemmilla olevan ensisijainen vastuu lapsensa kasvattamisesta ja kehityksestä ja varhaiskasvatuksen toimimisena vanhempien tukena kasvatustyössään (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 18. artikla; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 8).

”et jotenki musta se ajatus siitä että lapsella on oikeus vanhempaansa - niin nin tavallaan että mun mielestä mun lapset ei oo menettäny vanhempiaan vaikka ne on päiväkodissa että niinku mä oon silti niitten vanhempi joka ikinen päivä niinko kaiken muun ajan ”

Suomessa viikkotyöaika on pieni verrattuna esimerkiksi Amerikkaan joten lasten päivähoitoajatkaan eivät ole yleisesti niin pitkiä yhden vanhemman mielestä. Vanhemmat kokevat että lapsesta voi kasvaa tasapainoinen lapsi, vaikka hän olisi kokopäiväisesti päiväkodissa. Vanhemmat eivät usko kokopäiväisen varhaiskasvatuksessa olon vaikuttavan negatiivisesti lapsensa kehitykseen ja he kokevat lasten oppivan varhaiskasvatuksessa asioita, joita he eivät oppisi kotona. Hellströmin (2010, s. 91, 152, 225) mukaan varhaiskasvatus eroaa kotona annetusta kasvatuksesta monin tavoin. Suurimpia eroja ovat virallisen kasvatussuunnitelman puuttuminen kotikasvatuksesta ja vanhemman ja lapsen välillä vallitsevan luonnollisen kiintymissuhteen puuttuminen varhaiskasvatuksesta. Perhettä arvostetaan kasvattajana Suomessa, mutta myös varhaiskasvatuksen arvostus on kasvanut suuresti ja siitä on tullut keskeinen osa enimpien lasten arkea ja oppimispolkua. Kulttuuri jossa kasvamme vaikuttaa asenteisiimme kasvatuksesta. Suomalaisessa yhteiskunnassa ja muissa länsimaissa kotikasvatuksen asema on heikentynyt, valtion luoman institutionaalisen kas-

vatuksen alta. (Hellström, 2010, s. 91, 152, 225.) Salmen mukaan varhaiskasvatuksen arvostuksen myötä ja mediassa käydyin keskustelun takia osa vanhemmista kokeekin itsensä huonommaksi kasvattajaksi kun varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja kokee lapsen edun mukaiseksi varhaiskasvatuksessa olemisen. Keltikangas-Järvisen (2012, s. 102) tutkimuksessa on tullut esille liian pitkän päivän nostavan pienen lapsen stressihormonitasoja. Yli kuuden tunnin päivä päiväkodilla nostaa stressihormonitasoja, ja seuraavaan päivään pysyvä stressihormonitason nousua oli pienillä lapsilla, jotka olivat päivähoidossa yli kymmenen tuntia, kuitenkin päiväunet laskivat lasten stressihormonitasot normaaleiksi. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 102–105.)

”mutta niinko siks ko se on oman lapsen kannalta niin kauheen suunnaton se oma tunne siitä, että oma lapsi niinku joutuu kärsimään siitä että tehään jotaki älytöntä ja harkitsematonta”

”nuo päätökset kuulostaa et ne on tehty tosi irrallaan siitä niinko et ymmärrettäs minkälaista on pikkulapsiarki tai minkälaista on työelämäarki ja samaten jos ois niinko työttömästä kyse niin nin kyllähän niitä töitä pitäis hakkee ja sitte niinko että jos niinko se on niin paljo lyhyempi se aika hakkee niitä töitä ni ihan varmasti vaikuttaa tosi paljon.”

Vanhemmista tuntuu pahalta että eri kunnissa perheillä on eri tilanne rajaamisen suhteen. Vanhemmat kokevat kateellisuutta kuntia kohtaan jossa oikeutta ei ole rajattu. Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila on kommentoinut huolensa lasten eriarvoistumiseen lapsen syntymäpaikan perusteella. Kunnille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle luodaan myös lisäpaineita selvittäessään kuka lapsista on oikeutettu saamaan laajennettua varhaiskasvatusoikeutta. (Lapsiasiavaltuutettu: Paikkakunta määrittelee lapsen oikeudet Suomessa, 2015.) Yhteiskunnan pitäisikin pyrkiä luomaan kaikille lapsille mahdollisimman tasarvoiset lähtökohdat oppimiselle, eikä päätöksillään eriarvoistaa lasten koulutusta. Hallituksen kärkihankkeista yksi on Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, jonka tavoitteena on panostaa ehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin (Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, 2015). Nämä tavoitteet ovat ristiriidassa subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajauksen kanssa, koska rajaaminen heikentää lapsen yksilöllistä huomiointia ja perheen tilanteen huomioimista (Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, 2015). Varhaiskasvatuksen on todettu tasoittavan perheistä lähtöisin olevia eroja parhaiten verrattuna muihin lapsiin ja vanhempiin suunnattuihin investointeihin. Varhaiskasvatuksen merkitys onkin suurimmillaan riski-

ryhmän ja huono-osaisten lasten osalta ja varhaiskasvatukseen sijoittaminen johtaa positiivisiin vaikutuksiin sekä yksilön että yhteiskunnan kohdalla. (Heckman, 2011, s. 32.)

“Ja sit se tuntuu vielä pahalta että eri kunnissa o eri, -- ni oon mää aika katteellinen ko siellä ei oo sitä rajausta “

Rajauksella on myös ollut negatiivisia vaikutuksia vanhempien työssäkäyntiin ja töiden hakuun. Vanhemmat myös kokevat subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden vaikuttavan negatiivisesti yrittäjiin, joita Suomeen haluttaisiin lisää. Vauvan ollessa kotona voivat yrittäjät tehdä töitä kuitenkin jos kotona on useampi lapsi, vaikeutuu työntekeminen.

”meijän kohalla se on ollu silleen että siihen vauva-arkeen on arkeen liittyny aina kans se halu tehdä töitä. Et mä kirjoitin gradun ite loppuun sillen ku oli “Venla” syntyny ja niinko hain jatkotutkinto-oikeuden ku se oli syntyny ja tein koko ajan jonku verran töitä ja samate sillo ku “Vanessa” synty ni sillen mä tein vähäsen töitä, et sillen mä tosin halusin tehdä vähä vähemmän töitä, mut sitte nyt “Valtteri” aikana mä ihan selkeesti koko ajan niinko olin kans kiinni työnteossa ja “Vanessan” kanssa me joskus kulettiin siis kurssilla täällä yliopistolla että se oli niinko mulla mukana”

Vanhemmat myös kokevat, että mikäli vanhempi olisi välillä kotona ja välillä työttömänä, oikeuden rajaaminen olisi pomputtamista ja käytäntöjen vaihtumista, josta lapsetkin saataisivat kärsiä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä lasten vanhempien kanssa edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Laadukkaan varhaiskasvatuksen avulla pysytään myös edistämään lasten tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä ja antaa lapsille mahdollisuus ja rohkeus osallisuuteen ja kasvattaa lapset osallistuviksi yhteiskunnan jäseniksi. Varhaiskasvatus myös mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin ja opiskelun antamalla lapselle turvallisen kasvupaikan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 14.) Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen ei saisi vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen ja kasvuun. Lapselle jatkuvan ja yhtenäisen arjen turvaaminen on tärkeää ja tilannetta, jossa lapsen varhaiskasvatusoikeuden määrä vaihtelee jatkuvasti ei saisi syntyä. Tätä yritetäänkin ehkäistä kahden kuukauden siirtymäajalla, vanhemman jäädessä työttömäksi (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 108/2016, 11a§). Kahden kuukauden siirtymäajalla halutaan kannustaa vanhempia löytämään työpaikka ennen sen umpeutumista (HE 80/2015, s. 22).

6 Pohdinta

Pohdinnan ensimmäisessä alaluvussa esittelemme yhteenvetoa ja johtopäätöksiä tutkimustuloksista sekä jatkotutkimusideoita. Seuraavassa alaluvussa 6.2 tarkastelemme tutkimuksemme luotettavuutta tutkimuskirjallisuuden pohjalta sekä eettisyyttä pääosin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukseen (2012) peilaten. Lopuksi luvussa 6.3 käsittelemme parityöskentelyä tutkimusprosessimme aikana muun muassa tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

6.1 Tutkimustulosten tarkastelua ja johtopäätökset

Tutkimustuloksista nousi esille monia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen liittyviä perheiden arkeen vaikuttavia tekijöitä. Jokaisen vanhemman haastattelussa nousi esille jotakin uutta tutkimuskysymykseemme liittyen ja haastatteluissa tuli esille myös yhteisiä teemoja ja samanlaisia kokemuksia. Vanhemmat ovat saaneet vaikuttaa 20 tunnin viikoittaisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Vaikutusmahdollisuudet ovat vaihdelleet riippuen kunnallisesta tai yksityisestä päiväkodista tai siitä, onko perheessä esikouluun osallistuvia lapsia.

Osa vanhemmista on kokenut 20 tunnin viikoittaisen varhaiskasvatuksen sopivat perheensä arkiryhtiin. Joissakin perheissä 20 tunnin viikoittaista varhaiskasvatusoikeutta ei tulla käyttämään, sillä ajat eivät ole joustavia. Neljän tunnin päivittäinen hoitoaika ei sovi vauva-arkeen ja pienen lapsen päiväuniryhtiin ja puolestaan kahdeksan tunnin päivät koetaan liian pitkiksi pienelle lapselle. Taloudellisten säästöjen kannalta tärkeää on pyrkimys siihen, että kaksi lasta käyttää ikään kuin yhden paikkaa. Yhden haastateltavamme perheessä lapset ovat päiväkodissa ma-ke 6h+6h+7h, joten tällaisissa tilanteissa taloudelliset säästöt eivät ole niin tehokkaita, sillä toisia “paikan puolikkaita” ei pystytä käyttämään. Tästä herääkin kysymys, saavutetaanko säästöjä todella siten, kuin oli arvioitu.

Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on aiheuttanut paljon epäselvyyksiä ja osa vanhemmista on kokenut, ettei päiväkodin henkilökunta ole saanut tarvittavaa informaatiota ja koulutusta muutosta varten. Vanhemmat ovat kokeneet että päiväkodin henkilökunnalla ei ole ollut tarvittavaa tietoa rajaamisen toteutuksesta ja he eivät ole osanneet vastata vanhempia askarruttaneisiin kysymyksiin. Epätietoisuus yksityisessä päiväkodissa olevien lasten paikan säilymisestä on aiheuttanut stressiä ja pelkoa. Hoitopäivien epäsään-

nöllisyys on aiheuttanut vaikeutta suunnitella vanhempien menoja. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen toteutettiin todella nopealla aikataululla ja sen tuomiin haasteisiin olisi pitänyt varautua paremmin, sekä tiedottaa vanhempia rajaamisen toteutuksesta ja sen vaikutuksista selvemmin. Muutoksille tulisi aikatauluttaa tarpeeksi aikaa niin että kaikki yksiköt ehtivät saada tietoa ja varautua muutokseen riittävän hyvin, jotta muutos sujuisi asiakkaiden mukaan mahdollisimman hyvin ja ilman turhaa epäselvyyttä. Tulevaisuudessa muutoksia suunnitellessa olisikin tärkeä ottaa tämä huomioon ja antaa muutoksiin suunnitteluprosesseille ja niiden toteuttamiselle tarpeeksi aikaa.

Laajennetun varhaiskasvatusoikeuden saaminen on vahvasti riippuvainen päiväkodin johtajasta. Tämän myötä vanhemmat ovat kokeneet perheensä olevan epätasa-arvoisessa asemassa muihin perheisiin nähden. Laajennetun oikeuden hakeminen on ollut tutkimuksemme tapauksessa vaikeaa ja koettu nöyryyttäväksi. Seurauksena tilanteesta, ettei lapsille myönnetty laajennettua oikeutta aluksi sitä pyydettyä vanhemman arkea hankaloittavan sairauden vuoksi, yksi lapsi joutuu vaihtamaan päiväkotiryhmää päivittäin laajennetun oikeuden lisää tuoman kahden tunnin ajaksi. Eräässä tapauksessa perheen arki on muodostunut kuormittavaksi varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen jälkeen. Laajennettua oikeutta ei haettu, sillä sen oletettiin olevan pitkä ja työläs prosessi ja rajaamisen syyn, vanhempainvapaan, loppuajankohta tiedettiin yrittäen selvittää ”väliajasta”. Tapauksessa tuli esille myös laajennetun oikeuden hakemiseen liitetävän leimautumisen mahdollisuus. Saamiemme tulosten perusteella laajennetun varhaiskasvatusoikeuden saamisen perusteet sekä hakemisen prosessi tulisi tehdä selväksi vanhemmille sekä päiväkodin henkilökunnalle. Tämä ehkäisisi tilanteita, joissa prosessin hankaluuden pelossa laajennetun oikeuden hakemista lykätään vaikka tarve olisi, ja perheen hyvinvointi pääsee kärsimään. Lisäksi hakemattomuuteen saattaa olla syynä leimautumisen pelko. Myös laajennetun oikeuden saamisen käytännöt ja perusteet tulisi yhdenmukaistaa, sillä perheet asetetaan eriarvoiseen asemaan päätöksen riippuessa päiväkodin johtajasta.

Rajaamista toteuttaessa tulisi ottaa huomioon perheet yksilöinä. Perheessä, jossa on esikouluikäinen lapsi ja nuorempi sisarus, määräytyy usein myös nuoremman sisaruksen varhaiskasvatusaika esikoulun aikataulun mukaan, sillä hakujärjestelyt eri aikoihin voi olla vaikea toteuttaa. Tämä on aiheuttanut vaikeita tilanteita, esimerkiksi lasten hakuajan osuessa nuoremman päiväuniaikaan, jolloin päivärytmi sekoittuu lapselta. Suunnittelussa tulisi ottaa huomioon tilanne, että perheessä on esikoululaisia sekä nuorempia lapsia. Jos esikoululaisen kuuluessa perheeseen nuorempien sisarusten haku-aika on sattunut huonoon aikaan, on

tällä ollut monia negatiivisia vaikutuksia. Päivittäin toistuva tilanne hakea lapsi päiväkodista päiväuniaikaan, on huono sekä lapselle että ryhmän henkilökunnalle. Huonossa tilanteessa hakeminen on vähentänyt kuulumisten ja keskustelun mahdollisuuksia ja näin ollen kasvatuskumppanuuden toteuttamista.

Rajauksen toteutukseen liittyneet epäselvyydet ovat aiheuttaneet ristiriitoja ja stressiä lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Osa vanhemmista on kokenut syyllistämistä, kyseenalaistamista ja riittämättömyyden tunteita koettuaan 20 tunnin viikoittaisen varhaiskasvatuksen riittämättömäksi. Joissakin perheissä puolestaan perheen arki ei ollut juuri-kaan muuttunut rajaamisen jälkeen ja arki sujui edelleen hyvin. Tällöin vanhemmat kokivat saavansa tarpeeksi aikaa hoitaa omia asioitaan päivisin ja lapsensa saavan tarpeeksi varhaiskasvatusta perheen arkeen ja rytmiin sopivina aikoina.

Varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen on koettu vaikeuttavan vanhempien työntekoa ja -hakua. Ongelmia aiheuttaa oletus, että vanhemmalla on vain yksi status. Yksi haastattelemamme työtön vanhempi on aktiivinen yhdistysten toiminnassa, ja ajan järjestäminen järjestötyölle hankaloitui lapsen rajatun varhaiskasvatusoikeuden myötä. Vanhempainvapaalla olemiseen voi liittyä halu tehdä töitä tai opiskella osa-aikaisesti samalla. Perheen muiden lasten ollessa päivisin kotona enemmän, myös tälle oli vaikeaa löytää tarpeeksi aikaa. Monissa työpaikoissa on yrittäjämaisia piirteitä, eikä vanhempainvapaalla ollessakaan ole mahdollista jättäytyä täysin työmaailman ulkopuolelle.

Varhaiskasvatusoikeuden rajaamisella on ollut vaikutuksia lasten kaverisuhteisiin. Lapset eivät näe ystäviään yhtä usein ja eräässä tapauksessa tämä on ollut osatekijänä ”kiusaamistyyppisen toiminnan” ja ulkopuolisuuden syntymiseen, kun kaveriporukasta muut ovat päiväkodissa joka päivä ja yksi ei. Eräs lapsi on surrut sitä, että toiset saavat olla päiväkodilla pidempään ja hän on kokenut olonsa erityisesti iltapäivisin yksinäiseksi, kun kaverit ovat olleet päiväkodissa tai koulussa. Varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen syyt, kuten vanhemman työttömyys tai sisaruksen syntymä, koetaan suuriksi muutoksiksi lapsen ja perheen elämässä. Tämän vuoksi vanhemmat olisivat toivoneet mahdollisuutta laajempaan varhaiskasvatusoikeuteen lapsen tutun ja turvalliseksi kokeman arjen ja kiintymyssuhteiden säilymisen kannalta. Joissakin tilanteissa lyhentyneet päivät ovat parantaneet lapsen jaksamista arjessa. Puolilta päivin tapahtuva hakutilanne on koettu erityisesti päiväunet nukkuvan lapsen päivärytmiin sopimattomaksi, sillä päiväunien viivästyminen johti kierteeseen unirytmisä, jolloin lapsi oli jatkuvasti väsynyt ja kiukkuinen.

Vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen laadukkaaksi ja arvostavat sitä. Laadun ja pedagogiikan huomioimista 20 tuntia viikossa varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kohdalla ei ole kehitetty tarpeeksi, sillä ryhmien toiminta määräytyy edelleen viisipäiväisten lasten mukaan. Tämän vuoksi osaviikkoiset lapset menettävät tiettyinä viikonpäivinä toistuvia toimintoja. Pedagogiikassa ja toiminnan suunnittelussa tulisi huomioida osapäiväiset ja -viikkoiset lapset, jotta varhaiskasvatuksen laadukkuus voidaan taata myös niille lapsille, joiden varhaiskasvatusoikeus on rajattu 20 tuntiin viikossa. Vanhemmat kokevat pääsääntöisesti 20 tunnin olevan riittävä määrä lapsensa varhaiskasvatukselle. Joissakin perheissä tuntien joustamattomuuden vuoksi lapsen 20 viikkotunnin varhaiskasvatusaikaa ei käytetä kokonaan, vaikka halua siihen olisi. Toiset vanhemmat kokivat 20 tunnin mahdollistavan heille itselleen tarpeeksi aikaa hoitaa omat asiat, kun taas osassa perheistä vanhemmat kokivat, ettei 20 viikkotunnin varhaiskasvatus tarjoa tarpeeksi tukea vanhemmille itselleen, vaikka lapsille se koettiin riittävänä.

Haastatteluissa tuli esille, että vanhemmat kokivat ikävänä sen, että lapset ja perheet ovat eriarvoisessa asemassa eri kaupungeissa. Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on ollut kuntien päätettävissä ja oikeuden rajaamisen tai rajaamattomuuden seurauksena eri kunnissa tilanteet vaihtelevat ja perheillä on erilaiset mahdollisuudet käyttää varhaiskasvatuspalveluja. Lapset ovat eriarvoisessa asemassa joskus jo perhetilanteensa takia, jonka vuoksi varhaiskasvatuksen merkitys ongelmien ennaltaehkäisyssä on suuri. Varhaiskasvatus on kustannustehokas tapa vaikuttaa yhteiskuntaan, sillä ongelmien ratkaiseminen on halvempaa mitä aikaisemmin se aloitetaan (Heckman, 2011, s. 34). Heinonen ja muut (2016, s. 56) kiteyttävät teoksessaan keskustelua rajaamisesta suhteessa eurooppalaiseen kontekstiin: ”Suomessa poliittisena huolenaiheena on viime aikoina ollut lähinnä se, ettei varhaiskasvatusta käytetä liikaa, kun taas muualla Euroopassa kannustetaan osallistumaan varhaiskasvatukseen muun muassa kaikille lapsille tarjottavalla maksuttomalla osapäiväisellä varhaiskasvatuksella.”

Tutkimuksemme kohteena oleva subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on tullut käytäntöön vasta syksyllä 2016. Tutkimme rajaamisen vaikutuksia hyvin tuoreeltaan, mikä on mielestämme mielenkiintoinen ja tärkeä näkökulma, jonka avulla voidaan saada apua kehittämiseen mahdollisimman pian. Tämä tarjoaa myös erinomaisia mahdollisuuksia jatko- ja lisätutkimuksia ajatellen. Pro gradu -tutkielmamme aihetta jatkaen subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista ja sen vaikutuksia perheiden arkeen voisi tutkia seuranta- tai pitkittäistutkimuksella, jolloin samoja perheitä voitaisi haastatella myöhemmin ja

selvittää, kuinka tilanne on muuttunut. Myös poikittaistutkimukset tulevaisuudessa olisivat mielenkiintoinen tapa selvittää 20 tuntia viikossa varhaiskasvatuksessa olevien lasten perheiden tilannetta.

Olisi tärkeää tutkia myös päiväkodin henkilöstön kokemuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta. Rajaaminen vaikuttaa esimerkiksi lasten hoito-aikoihin ja näkyy näin ollen vahvasti myös päiväkotiryhmän arjessa ja käytäntöjen suunnittelemisessa. Johtajalla on merkittävä rooli muutosten toteuttamisessa ja hänen on päiväkodissaan toteutettava kunnan määrittämiä linjauksia. Niin johtajan kuin päiväkotiryhmissä päivittäin työskentelevien näkemykset tuottaisivat arvokasta tietoa. Laajan monilta eri tahoilta kerätyn tiedon pohjalta voitaisi kehittää käytäntöjä, jotka palvelisivat sekä perheitä että varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja päätöksentekijöitä.

Erittäin oleellinen tutkimuskohde olisi mielestämme myös rajaamisen huomioiminen pedagogiikassa ja toiminnan suunnittelussa. Huomioimisen puute nousi esille tässä tutkimuksemme, joka toteutettiin muutoksen alkuvaiheen kokemusten perusteella. Olisi tärkeää tutkia, onko pedagogiikassa otettu huomioon 20 tuntia viikossa olevat lapset ensimmäisen vuoden aikana sekä kuinka puolestaan syksyllä 2017 käyttöön otettavissa uusissa paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä yksiköiden toimintasuunnitelmissa huomioidaan 20 tuntia viikossa olevat lapset. 20 tuntia voi olla järjestetty osapäiväisesti aamu- tai iltapäivisin tai osaviikkoisesti alku- tai loppuviikosta.

Tutkimuksemme myötä olemme saaneet selville monia seikkoja, joiden avulla subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen liittyviä käytäntöjä voidaan kehittää toimivammiksi sekä paremmin perheitä ja varhaiskasvattajia palveleviksi. Tuloksemme subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksista perheiden arkeen ovat runsaassa määrin negatiivisia. Haastateltavamme kertoivat negatiivisista kokemuksistaan enemmän ja tarkemmin kuin positiivisista kokemuksista. Tutkimuksemme tarkoitus ei ole ollut osoittaa rajausta hyväksi tai huonoksi ratkaisuksi, vaan olemme esittäneet haastateltaviemme kokemuksia ja niistä tekemiämme johtopäätöksiä aiheesta.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkijoiden on erittäin tärkeää pohtia koko tutkimusprosessia koskevia eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja (Lichtman, 2013, s. 56). Laadullista ja fenomenologista tut-

kimusta tehdessämme, koemme luotettavuuden arvioinnin olevan tärkeää erityisesti aineiston keräämisessä sekä analyysiprosessin ja tulosten tulkinnan aikana. Pyrimme lisäämään tutkimuksemme luotettavuutta avoimuudella, kuvaamalla tarkkaan tutkimuksemme eri vaiheita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, s. 232). Halusimme myös panostaa luotettavuuden ja eettisyyden kattavaan pohdintaan.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijat ovat itse tutkimuksensa keskeisiä välineitä ja keskeinen osa luotettavuuden kriteeriä (Eskola & Suoranta, 2000, s. 210). Omaa toimintaa tuleekin arvioida kriittisesti läpi koko tutkimusprosessin. Omien ennako-oletusten pois jättäminen on tärkeää laadullisessa ja fenomenologisessa tutkimuksessa. Fenomenologista tutkimusta tehdessä tutkijan tulee olla itsekriittinen ja reflektoida jatkuvasti tekemiään tulkin-toja. Reflektiivisyydellä tutkija pyrkii pääsemään mahdollisimman lähelle omia ennako-oletuksiaan ja näin sulkemaan ne ulkopuolelle. (Laine, 2001, s. 34–35.)

Tutkimuksemme aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostuksemme varhaiskasvatuksen la-kimuutoksiin Suomessa. Pyrkimyksenämme oli, etteivät omat ennakkokäsityksemme ja kokemuksemme ohjanneet tutkimuksesta syntyviä tuloksia. Näimme myös tärkeäksi sen, ettemme kysymyksiä laatiessa ja haastatellessa ohjanneet ihmisiä omien taustaoletustemme mukaisesti. Jotta pystyimme jättämään ennakkokäsityksemme pois, meidän tuli pohtia omia käsityksiämme tutkimusaiheestamme, jonka avulla ne oli helpompi ulkoistaa. Haas-tattelutilanteet tempasivat mukaansa ja niiden aikana oli yllättävän vaikeaa tiedostaa omien ennako-oletustemme vaikutus.

Aineiston hankintaprosessin luotettavuuteen vaikuttavat esimerkiksi aineiston hankinnan kiireettömyys, riittävyys ja tutkimushenkilöiden mahdollisuus ilmaista itseään rauhassa (Eskola & Suoranta, 2010, s. 215; Syrjälä, Syrjäläinen, Ahonen & Saari, 1994, s. 152). Tutkimukseemme haastattelimme viittä henkilöä. Otos tutkimuksessa on pieni ja meillä oli rajallinen aika etsiä haastateltavia, sillä meidän oli päästävä tutkimuksessamme eteenpäin. Etsimme kuitenkin haastateltavia todella monin eri tavoin ja etsintä ulottui usean kuukau-den ajalle. Toisaalta emme pyri luomaan tutkimuksellamme laajoja yleistyksiä aiheesta vaan pyrimme kuvaamaan yksittäisiä tilanteita ja kokemuksia subjektiivisen varhaiskasva-tusoikeuden rajaamisen vaikutuksista perheiden arkeen. Kuten kerromme luvussa 4.3, saimme todella monipuolisen kattauksen erilaisista perheistä ja heidän erilaisista tilanteis-taan. Joidenkin haastateltavien kohdalla saimme lisäksi tietoa esimerkiksi kahden päiväko-din osalta tai myös ikään kuin toiseen perheen puoliskon osalta uusperhetapauksissa. Näin

ollen saimme viidestä haastattelusta paljon irti ja pystymme tarkastelemaan tutkimustietoa monipuolisesti.

Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkimuksen tieteellinen arvo ei ole suoraan johdannainen tutkimuskohteiden määrään, koska tutkimuksen keskiössä ovat eroavaisuudet (Latomaa, 2006, s. 169). Perttulan (2000, s. 440) mukaan fenomenologisella tutkimuksella voidaan saada yleistä tietoa haastateltavien kokemuksista, mutta tiedon yleistäminen ei ole fenomenologian tarkoitus. Osalla perheistä oli samanlaisia kokemuksia tietyistä tilanteista, mutta haastatteluissamme korostui kuitenkin perheiden erilaiset ja yksilölliset tilanteet. Tämän vuoksi kerromme tulosluvussa sekä useissa haastatteluissa ilmenneistä yhteneväisyyksistä että yksittäisissä haastatteluissa esille tulleista kokemuksista.

Tutkimusta tehdessä on tärkeää pohtia, millainen suhde tutkijan ja tutkittavan välillä on (Lichtman, 2013, s. 54). Emme tunteneet haastateltavia ennalta, joten pystyimme suhtautumaan heihin ilman ennakko-oletuksia. Haastattelutilanteista yritimme luoda mahdollisimman luontevan ja turvallisen niin, että haastateltavat pystyisivät kertomaan rehellisesti sekä positiivisista, että negatiivisista kokemuksistaan rajauksen vaikutuksista. Haastatteluja litteroidessa huomasimme, että olimme myötäilleet haastateltavien mielipiteitä sekä positiivisissa että negatiivisissa kokemuksissa, asettuen ikään kuin samalle puolelle heidän kanssaan. Koemme tämän kuitenkin edesauttaneen empatian esille tuomista ja haastateltavan kokemusta siitä, että hän voi kertoa kokemuksensa sellaisina kuin ne ovat emmekä ole tilanteessa esimerkiksi arvostelemassa heitä.

Haastattelutilanteissa teimme paljon asioita, joiden avulla pyrimme luomaan sellaisen ilmapiirin ja tilanteen, että haastateltavat pystyisivät ilmaisemaan kokemuksiaan rauhassa haluamallaan tavalla. Näistä keinoista on kerrottu enemmän luvussa 4.3. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja osallistuminen olikin kiinni siitä, että haastateltavat itse ottivat meihin yhteyttä kutsun nähtyään niin halutessaan. Haastattelutilanteelle emme olleet asettaneet mitään aikarajoja, vaan haastattelut kestivät sen aikaa, kun haastateltava halusi kokemuksistaan kertoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Sen tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tieteellisen epärehellisyyden ennaltaehkäiseminen erilaisissa organisaatioissa, kuten yliopistoissa. Ohje sopii linjauksiltaan yhteen kansainvälisten ohjeistojen kanssa. Niiden määrittäjänä toimii lainsäädäntö ja ne toimivat sekä tutkimusorganisaatioiden, että

tutkijayhteisön laatujärjestelmänä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 4–6.) Arvioimme tutkimuksemme eettisyyttä ohjeistuksessa esitettyjen hyvän tieteellisen käytännön keskeisten lähtökohtien mukaan.

Hyvän tieteellisen käytännön ensimmäisen lähtökohdan mukaan tutkimuksessa on noudatettava rehellisyyttä sekä yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta koko tutkimusprosessin ajan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Olemme toimineet rehellisesti ja huolellisesti tutkimusta tehdessämme. Haastateltavia etsiessämme kerroimme tutkimuksemme tarkoituksesta ja korostimme etsivämme vanhempia, jotka ovat halukkaita kertomaan kokemuksistaan (katso haastattelukutsu liite 2). Analyysivaiheessa sekä tulosten esittelyssä olemme olleet tarkkoja ja pyrkineet säilyttämään haastateltavien kokemukset sellaisina kuin he ne kertoivat, etteivät merkitykset muuttuisi. Haastattelutilanteessa olemme tehneet selväksi, ettemme arvioi tai arvostele haastateltavien kokemuksia ja mielipiteitä, eikä näin tehdä tuloksia esittäessäkään. Lichtmanin (2013, s. 52) mukaan tärkein eettisyyden periaate on, ettei tutkittavalle saa tuottaa minkäänlaista harmia, jonka mukaisesti olemme toimineet koko tutkimusprosessin ajan.

Toinen lähtökohta korostaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Huolehdimme haastateltavien anonymiteetin säilymisestä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6; Lichtman, 2013, s. 52–53). Olemme hävittäneet aineiston suorissa lainauksissa sekä tulosten esittämisessä kaikki tunnistettavuutta lisäävät seikat, kuten nimet ja sukupuolet sekä haastateltavien että heidän perheenjäsentensä osalta. Ne eivät vaikuta tutkimukseemme ja parantavat perheiden anonymiteetin säilymistä. Tilanteissa, joissa näistä huolimatta olemme kokeneet riskin, että tilanteessa olisi tunnistettavia piirteitä, olemme olleet yhteydessä haastateltavaan ja sopineet, kuinka asiasta kerrotaan. Lisäksi lähetimme tutkimuksemme haastateltavien nähtäväksi ennen julkaisua, jolloin heillä oli mahdollisuus puuttua kohtiin, joihin toivoivat muutosta. Haastatteluun osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja olemme olleet tavoitettavissa mahdollisia kysymyksiä varten. Kaikilla haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa sellaisia asioita, mitä he kokivat haluavansa kertoa. Haastateltavien ollessa aikuisia, oletimme heidän kieltäytyvän vastaamasta, mikäli olisimme kysyneet jotakin, jonka he olisivat kokeneet liian yksityiseksi (Lichtman, 2013, s. 52–53). Säilytimme aineistoa huolellisesti vain itsellämme. Tutkimusaineistomme jatkokäytöstä olemme jutelleet haastateltavien kanssa ja pyysimme haastateltavilta luvat luovuttaa materiaali Oulun yliopiston VakaVai-hankkeen käyttöön.

Kolmannessa lähtökohdassa todetaan, että tutkijoiden on kunnioitettava muiden tutkijoiden työtä ja viitattava heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla. Lisäksi heidän saavutuksilleen on annettava niille kuuluva arvo ja merkitys omassa tutkimuksessa ja tuloksissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6.) Olemme noudattaneet asianmukaista viittaus-tapaa tekstissämme lähteisiin viitattaessa. Olemme merkinneet käyttämämme lähteet asianmukaisesti ja huolellisesti sekä tekstiin että lähdeluetteloon.

Neljännessä lähtökohdassa käsitellään tutkimuksen suunnittelemista, toteuttamista, raportointia sekä tiedon tallentamista tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Olemme ottaneet tieteellisen tiedon vaatimukset huomioon koko tutkimusprosessimme ajan. Tätä ovat ohjanneet saamamme tiedot koko opintojemme aikana tutkimuskursseilta, opinnäytetyön ohjaajiltamme sekä kandidaatin- että pro gradu -tutkielman kohdalla että tutkimuskirjallisuudesta.

Olemme hankkineet viidennen lähtökohdan mukaisesti tarvittavat tutkimusluvut ja toteuttimme tutkimuksen aiheesta, johon luvan saimme (Lichtman, 2013, s. 53; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Lisäksi olemme käsitelleet tutkimuksemme luotettavuutta ja eettisyyttä jo ennakkoon, tutkimussuunnitelmasta lähtien. Kuudennessa lähtökohdassa käsitellään tutkimushankkeita ja -ryhmiä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6.) Emme kuulu tutkimushankkeeseen, vaikka olemmekin saaneet apua VakaVai -hankkeen tutkijoilta ja luovutamme aineistoa heidän käyttöönsä. Täten myöskään seitsemännessä lähtökohdassa käsiteltävät rahoituslähteet ja sidonnaisuudet eivät koske tutkimustamme. Kahdessa viimeisessä lähtökohdassa käsitelty esteellisyys sekä henkilöstö- ja taloushallintoon liittyvät seikat eivät myöskään koske tutkimustamme. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6–7.)

6.3 Parityöskentely

Denzin esittää, että on olemassa neljänlaista triangulaatiota, joista yksi on monitutkijamenetelmä, tutkijatriangulaatio (Eskola & Suoranta, 2000, s. 69; Kananen, 2008, s. 39; Metsämuuronen, 2006, s. 258). Tutkijatriangulaatio tarkoittaa sitä, että samaa ilmiötä tutkii kaksi tai useampi tutkija. Kaksi tutkijaa voivat saada ilmiöstä monipuolisemman, laajemman ja ehkä totuudellisemman kuvan, kun ilmiötä katsoo useasta eri näkökulmasta. Tutkijoiden on käytävä jatkuvaa keskustelua ja neuvottelua havainnoistaan ja näkemyksistään. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 69; Metsämuuronen, 2006, s. 97.)

Koemme parityöskentelyn lisännen tutkimuksen luotettavuutta, sillä koko tutkimusprosessin ajan pystyimme keskustelemaan ja saimme tukea toisiltamme. Meillä molemmilla on erilaisia kokemuksia ja käsityksiä aiheestamme. Omien esiymmärryksiemme tiedostaminen ja niistä keskustelu auttoi jättämään ne taka-alalle tehdessämme tutkimusta ja haastattelujamme. Toisen esiymmärryksen kuulemisen myötä olemme tulleet tietoisemmiksi myös omista esiymmärryksistämme. Olemme huomanneet sellaisia asioita omissa esiymmärryksissämme, jotka eivät ole tulleet mieleen yksin asiaa pohtiessamme. Haastattelun aikana kahden tutkijan etu näkyi esimerkiksi siinä, että toiselle tuli eri tilanteissa mieleen hyviä lisäkysymyksiä, joita toiselle ei olisi tullut.

Erityisesti koemme parityöskentelystä olleen apua analyysivaiheessa, joka oli molemmille uutta. Aineistoa käsiteltäessä tutkijan on varottava tekemästä vääränlaisia tulkintoja tutkittavien sanomisista (Lichtman, 2013, s. 55). Analysointivaiheessa parityöskentely ehkäisee yli- tai alianalysointia. Parityöskentelyn haasteena on tutkijoiden pääseminen yksimielisiin ratkaisuihin, sillä tutkijat voivat käsittää ilmiön tai sen osan eri näkökulmasta, jolloin saateen päätyä käsitteellisiin erimielisyyksiin (Eskola & Suoranta, 1998, s. 69). Jatkuva keskustelu on äärimmäisen tärkeää analysointivaiheessa, sillä siinä voi syntyä myös epäluotettavuustekijöitä, mikäli tutkijat analysoivat aineistoa eri perustein. Tämän ehkäisemiseksi kävimme toistemme tekstiä ja ajatuksia läpi jatkuvasti. Parityöskentely tuo luotettavuuteen lisää sen, että tulkinnat on tehty kahden tutkijan toimesta, eivätkä ne ole vain yhden tutkijan varassa. Pyrimme esittämään haastateltavien kokemuksia paljon juuri sellaisina kuin he ne kertoivat. Esitämmeekin tulostulossa suoria katkelmia litteroidusta aineistostamme tukeaksemme tulosten luotettavuutta näyttäen lukijallekin, kuinka asia on alunperin haastateltavan toimesta ilmaistu.

Parityöskentelymme on sujunut ongelmitta ja olemme onnistuneet jakamaan työt tasapuolisesti. Olemme ottaneet huomioon toistemme kiinnostuksen kohteet sekä olemassa olevan tietämyksen ja taidot, ja hyödyntäneet niitä työjaossa.

7 Kirjallisuusluettelo

- Alanen, L. (2009). Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. (s. 7–30). Tampere: Vastapaino.
- Alanen, L. (2013). Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.), *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa* (3. painos). (s. 161–186). Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa?: Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Riika: Vastapaino.
- Alila, K. (2010). Varhaiskasvatuksen valtakunnallinen ohjaus: vaiheita, ajankohtaiskysymyksiä ja tulevaisuudenkuvia. Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. (toim.), *Suuntana laadukas varhaiskasvatus: Professori Eeva Hujalan matkassa*. (s. 107–126). Tampere: Suomen varhaiskasvatus.
- Andersson, B.-E. (1992). Effects of Day-Care on Cognitive and Socioemotional Competence of Thirteen-Year Old Swedish Schoolchildren. *Child Development*. Vol. 63, No. 1, 20–36. Saatavilla: https://www.jstor.org/stable/1130898?seq=1#page_scan_tab_contents
- Bauchmüller, R., Gørtz, M. & Rasmussen, A. W. (2011). Long-Run Benefits from Universal High-Quality Pre Schooling. *Working Paper Series CSER WP No. 008*. Aarhus University: Center for strategic educational research. Saatavilla: http://www.cser.dk/fileadmin/www.cser.dk/wp_008_rbmgaawr.pdf
- Council of The European Union (2009). Council Conclusions on a strategic framework for European cooperation in education and training ("ET 2020"). 2941th Education, Youth and Culture Council meeting, Brussels, 12 May 2009. Saatavilla: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/107622.pdf

- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry research design. Choosing Among Five Approaches*. United States of America: SAGE.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. (2011). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. Teoksessa Denzin, N. & Lincoln, Y. (toim.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. (s. 1–21). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Early Matters: Symposium Conclusions (2008). European Symposium on Improving Early Childhood Education and Care. Education and culture DG: Brussels 14 October 2008. Saatavilla: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/school/doc/symposium_en.pdf
- Eduskunnan tiedote, 15.12.2015. Eduskunta hyväksyi varhaiskasvatuslain muuttamisen äänin 114–65. Saatavilla: <https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/varhaiskasvatuslaki2.aspx>
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet* (2014). Määräykset ja ohjeet 2016:1. (3. muuttettu painos). Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla: http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- EV 357/2014 vp. Eduskunnan vastaus. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Documents/ev_357+2014.pdf
- Giorgi, A. (1996). Sketch of a Psychological Phenomenological Method. Teoksessa Giorgi, A. (toim.), *Phenomenology and Psychological Research* (7.painos). (s. 8-22). Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.
- Haataja, A. 2012. Lasten hoidon tavoitteet ja toteutus: paikallinen ristiriidassa kansallisen kanssa? Teoksessa Mikkola, H., Blomgren, J. & Hiilamo, H., (toim.), *Kansallista*

vai paikallista. Saatavilla:
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33955/Kansallista_vai_paikallista.pdf?sequence=2

HE 341/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341.pdf>

HE 80/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150080.pdf>

Heckman, J. & Masterov, D. (2007). The Productivity Argument for Investing in Young Children. *Applied Economic Perspectives and Policy* 29(3), 446–93.

Heckman, J. (2008) The Case for Investing in Disadvantaged Young Children. Teoksessa Darling-Hammond, L., Grunewald, R., Heckman, J., Isaacs, J., Kirp, D., Rolnick, A. & Sawhill, I. (toim.), *Big Ideas for Children: Investing in Our Nation's Future*. (s. 49–58). Philadelphia: First Focus. Saatavilla:
http://www.issuelab.org/resource/big_ideas_for_children_investing_in_our_nation_s_future

Heckman, J. (2011). The Economics of Inequality. The Value of Early Childhood Education. *American Educator*. (Spring 2011), 31–47.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hellström, M. (2010). *Sata sanaa kasvatuksesta*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2015). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja saatavilla Ellibs Library:sta tunnuksilla.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi

- Hujala, E. & Lindberg, P. (1998). *Suomalainen päivähoito: Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen*. [Kustannuspaikka tuntematon]: [kustantaja tuntematon].
- JHL (2017). Varhaiskasvatuslain uudistus, vaihe 1. Julkisten ja hyvinvointialojen liiton nettisivut. Viitattu 25.2.2017. Saatavilla: http://www.jhl.fi/portal/fi/tyoelama/ammattialatoiminta/varhaiskasvatus/uudistuva_varhaiskasvatuslaki/
- Junttila, H. (2004). Johdanto. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.), *Vanhemmuiden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa*. (s. 12–18). Helsinki: Tammi.
- Kananen, J. (2008). *Kvali – Kvalitatiivisen tutkimuksen teorit ja käytänteet*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karhula, A., Erola, J. & Kilpi-Jakonen, E. (2016). *Home Sweet Home? Long-Term Educational Outcomes of Childcare Arrangements in Finland*. Turku: Turun yliopisto. Saatavilla: <http://wpsei.utu.fi/wp-content/uploads/2016/04/WPSEI9.pdf>
- Karila, K. (2009). Lapsuudentutkimus ja päiväkotien toiminta. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. (s. 49–262). Tampere: Vastapaino.
- Karila, K. (2012). A Nordic Perspective on Early Childhood Education and Care Policy. *European Journal of Education. Research, Development and Policy*. Volume 47 (4), 584–595.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. (2006). *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*. Helsinki: Stakes.
- Keats, D. M. (2000). *Interviewing: A practical guide for students and professionals*. Sydney: University of New South Wales Press.
- Kekkonen, M. (2000). *Perusturvallisuus päivähoitossa*. Tehy ry. Sarja B: Tutkimuksia 1/2000.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsinki: WSOY.

- Kiviniemi, K. (2001). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 68–84). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Knopf, H. T. & Swick, K. J. (2007). How parents feel about their child's teacher/school: Implications for early childhood professionals. *Early Childhood Education Journal*, 34, 291–296.
- Koivula, M. (2004). Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.), *Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa*. (s. 73–103). Helsinki: Tammi.
- Kontio, K., Pikkarainen, E. & Siljander, P. (2016). Teoksessa Siljander, P., Kontio, K. & Pikkarainen, E. (toim.), *Schools in transition: Linking past, present, and future in al practice*. (s. 1-18). Rotterdam: SensePublishers.
- Kotihoidon tuki, Kelan nettisivu. Viitattu 20.2.2017. Saatavilla: <http://www.kela.fi/kotihoidontuki?inheritRedirect=true>
- Korkman, S. (2015). *Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen on tyhmä päätös*. Kolumni. Helsingin Sanomat 5.10.2015. Saatavilla: <http://www.hs.fi/talous/a1444012151710>
- Kumpusalo, E. (1991). *Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys*. Sosiaali- ja terveyshallitus. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Lahtinen, J. & Selkee, J. (2014). Varhaiskasvatuskyselyraportti II: hallinto, palveluseteli ja kuntalisät 2014. Helsinki: Kuntaliitto. Saatavilla: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/varhaiskasvatuskysely2016%20II%20raportti_0.pdf
- Laine, T. (2001). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 26–43). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta (909/2012). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120909>
- Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta (108/2016). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160108>
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>
- Lapsiasiavaltuutettu: Paikkakunta määrittelee lapsen oikeudet Suomessa (2015). Viitattu 20.3.2017. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8513492>
- Latomaa, M. (2006). Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa: Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. (s. 163–193). Vantaa: Dark OY.
- Lehtomaa, M. (2006). Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. (s. 163–193). Helsinki: Dialogia.
- Lehtonen. (1985) Sosiaalipolitiikka (1985). *Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja*, Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys.
- Lehtovaara, M. (1995). Tutkimus ja tutkimuksen tutkimus fenomenologisesta näkökulmasta. Teoksessa Nieminen, J. (toim.), *Menetelmävalintojen viidakossa. Pohdintoja kasvatuksen tutkimisen lähtökohdista*. (s. 71–90). Tampere: Tampereen yliopisto.
- Levin, H. (2012). The Importance of Educational Adaptability. Saatavilla: <https://www.ets.org/Media/Research/pdf/session5-levin-paper-tea2012.pdf>
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative Research in Education. A User's Guide*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Lukkarinen, H. (2003). Ihmisten kokemukset hoitotieteellisenä tutkimusilmiönä: fenomenologinen lähestymistapa. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.), *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. (s. 116–164). Helsinki: WSOY.
- Mahkonen, S. (2013). *Päivähoito ja laki* (2. ajantasaistettu painos). Helsinki: Edita.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (2007). *Utelias tarinaniskijä. Lapsi eri ikävuosina 3-4 opaslehtinen*. Helsinki: MLL.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry (2015). Varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen lisää lasten eriarvoisuutta. Kannanotot ja lausunnot, Helsingissä 18.11.2015. Viitattu: 20.3.2017. Saatavilla: https://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=27412605

Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Tawell, A., Slot, P., Broekhuizen, M. & Leseman, P. (2006). *A review of research on the effects of early childhood Education and Care (ECEC) upon child development. CARE project; Curriculum Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care (ECEC)*. Saatavilla: http://ecec-ca-re.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/new_version_CARE_WP4_D4_1_Review_on_the_effects_of_ECEC.pdf

Metsämuuronen, J. (2006). Luku II. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. (s. 81–150). Helsinki: International Methelp.

Miettunen, L. (2008). *Lasten kotihoidon tuen kuntalisät osana suomalaista päivähoitojärjestelmää*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Milgrom, J., Ericksen J., Leigh, B., Romeo, Y., Loughlin, E., McCarthy, R. & Saunders, B. (2009). *Towards Parenthood: Preparing for the changes and challenges of a new baby*. Heidelberg, Australia: Parent–Infant Research Institute.

Miller, S. (2010). *Supporting Parents: Improving Outcomes for Children, Families and Communities*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.

Morabito, C., Vandenbroek, M. & Roose, R. (2013). The Greatest of Equalisers: A Critical Review of International Organisations' Views on Early Childhood Care and Education. *Journal of Social Policy*, 24 839, 1–17. Saatavilla: [http://www.progressiveeconomy.eu/sites/default/files/JSP%20Greatest%20of%20Equalisers%20\(May%202013\).pdf](http://www.progressiveeconomy.eu/sites/default/files/JSP%20Greatest%20of%20Equalisers%20(May%202013).pdf)

- Määttä, P. & Rantala, A. (2010). *Tavallisen erityinen lapsi: Yhdessä tekemisen toimintamalleja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Naudeau, S., Kataoka, N., Valerio, A., Neuman, M. & Elder, L. (2011). *Investing in Young Children. An Early Childhood Development Guide for Policy Dialogue and Project Preparation*. World Bank. Saatavilla: <http://documents.worldbank.org/curated/en/691411468153855017/pdf/578760REPLACEM053783B09780821385265.pdf>
- Niskanen, S. (2009). Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.), *Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen* (3. painos). (s. 89–114). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Nores, M. (2010). *The Economics of Early Childhood Interventions*. New Brinswick, NJ USA: Elsevier LDT.
- OECD (2014). PISA 2012 results in Focus: What 15-year-olds know and what they can do with what they know. Saatavilla: <https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>
- OECD (2016). *Education at a glance 2016: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing. Saatavilla: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#page1
- OKM (2014). *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat – Taustaineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tuoksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1>
- OKM (2015a). *Tiedote. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html?lang=fi>
- OKM (2015b). *Tiedote. Varhaiskasvatuslakia ja päivähoitoasetusta muutetaan*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/10/vaka.html>

- Perttula, J. (2000). Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja*: 5/2000, 428–442. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Perttula, J. (2005). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tie-
teenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. (s. 115–162). Helsinki: Dialogia.
- Perusopetuslaki 628/1998. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 31.3.2017. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P26a>
- Pärkö, K. (2004). Kiireettömästi kielellisiin harjoituksiin: lämpimän vuorovaikutuksen
tärkeystä kielellisen kehityksen tukemisessa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjo-
nen, H. (toim.), *Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa*. (s.
219–220). Helsinki: Tammi.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.), *Haas-
tattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Salmi, M. (2005). Päivähoitoako kaikille lapsille? Teoksessa Heino, T., Kekkonen, M. &
Känkänen, P. (toim.), *Lapsuuden kudelmaa*. (s. 97–120). [Helsinki]: Stakes.
- Salmi, M. (2007). Pienten lasten vanhemmat haluavat säilyttää subjektiivisen päivähoito-
oikeuden. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(2), 202–204.
- Sipilä, J. & Österbacka, E. (2013). *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua?*
Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Saatavilla:
[https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemman_ongelmien_ehka
isya_vahemman_korjailua](https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemman_ongelmien_ehka_isya_vahemman_korjailua)
- SiVM 29/2014 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoitosta annetun
lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi*. Sivistysvaliokunnan mietin-
tö 29/2014 vp. Saatavilla:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/sivm_29+2014.pdf
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. (2011). Pre-
school quality and educational outcomes at age 11: Low quality has little benefit.
Journal of Early Childhood Research 9(2), 109–124. Saatavilla:

<http://193.61.4.225/web-files/our-staff/academic/edward-melhuish/documents/sylva-2011-JECR.pdf>

Syrjälä, L., Syrjäläinen, E., Ahonen, S. & Saari, S. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä.

UNESCO (2015). Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges. EFA Global Monitoring Report. Viitattu 10.3.2017. Saatavilla: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>

NICHD (2006). *The NICHD Study of Early Child Care and Youth Development*. Findings for Children up to Age 4,5 Years. Saatavilla: https://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/documents/seccyd_06.pdf

THL (2015). Varhaiskasvatus 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, tilastoraportti. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131666/Tr21_16.pdf?sequence=5

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2012). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

VakaVai (2017). *Selvitys varhaiskasvatuslain kokonaisvaikutuksista (2016-2017)*. VakaVai-hankkeen nettisivut. Viitattu 2.2.2017. Saatavilla: <https://vakavai.wordpress.com>

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 25.2.2017. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005). (2. tarkistettu. painos). Helsinki: Stakes. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* (2016). Määräykset ja ohjeet 2016:17. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. (2006). *Lapsuus: erityinen elämänvaihe*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Virtanen, J. (2006). Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Met-sämuuronen, J. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. (s. 151–215). Helsinki: International Methelp.
- Virtanen, J. (2011). Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Met-sämuuronen, J. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. (s. 155–217). Helsinki: International Methelp. Saatavilla Oulun yliopiston tunnuksilla booky.fi verkkokir-jakaupasta.
- Välimäki, A. (1998). *Päivittäin: Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla*. Oulun yliopisto. Oulun opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja.
- Välimäki, A-L. & Rauhala, P-L. (2000). Lasten päivähoiton taipuminen yhteiskunnallisiin murrokseen. *Yhteiskuntapolitiikka* no 5/2000. Saatavilla: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101652/005valimaki.pdf?sequence=1>
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, (1989). Saatavilla: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 7 (2005). Lapsen oikeuksien täytäntöönpano varhaislapsuudessa. Saatavilla: http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

- Kerro perheestäsi (vanhemmat, lapset, vanhempien työtilanne?)
- Lapsi päiväkodissa
  - milloin on aloittanut
  - onko ollut koko ajan kokopäiväisenä
  - kuinka monta tuntia päivässä lapsi oli keskimäärin hoidossa ennen?
  - millaisia kaverisuhteita lapsellesi on syntynyt
  - kuinka yhteistyö on sujunut?
- Milloin muutos on tullut perheesi kohdalle?
- Mitä vaihtoehtoja annettiin 20h käyttämiseen? Oletteko tyytyväisiä siihen, miten rajaaminen on toteutettu?
- **Onko subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on vaikuttanut perheesi arkeen? Miten?**
- Onko rajaaminen vaikuttanut lapsesi kaverisuhteisiin/viihtymiseen päiväkodissa?
- Miten lapsi on reagoinut muutokseen? Mitä lapsi on kertonut itse?
- Miten lapsenne viettää ajan, jonka hän oli ennen päiväkodissa mutta enää ei ole?
- Koetteko, että lapsenne saa tarpeeksi varhaiskasvatusta?
- Lapsen jaksaminen ja viihtyvyys
- Vaikutus työntekoon/työnhankintaan

LIITE 2

Haastattelukutsu

Hei perheet!

Teemme gradua subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta ja haluaisimme kuulla sellaisten perheiden kokemuksia, joita varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on koskenut. Etsimme haastateltaviksi vanhempia, jotka olisivat halukkaita jakamaan oman kokemuksensa lapsensa varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen vaikutuksista perheen arkeen. Haastattelu voidaan toteuttaa Teille mieleisessä paikassa ja haastatteluun voi osallistua samasta perheestä yksi tai useampi vanhempi. Annamme mielellämme lisätietoa ja vastaamme kysymyksiinne!

Ystävällisin terveisin,

Varhaiskasvatuksen opiskelijat

Anne Neitola ja Heli Malinen

anne.neitola@student.oulu.fi, heli.malinen@student.oulu.fi